

Г Л А С Н И К

А Д В О К А Т С К Е К О М О Р Е У С А П В О Ј В О Д И Н И

Година XX

Нови Сад, новембар—децембар 1971.

Број 11—12

САДРЖАЈ

Милорад Ботић

Др Душан П. Радоман

Мр Војислав Вукчевић

Младен Косовац

Прикази

Мр Милијан Поповић

Коста К. Хаџи

Правни и технички стандарди

О доказној снази и оправдању постојања доказа саслушањем странака

Иницирају се нове измене и допуне Закона о парничном поступку

Генадиј Васиљевич Маљцев: Социјалистическо право и слобода личности

Из судске праксе

Службена саопштења

ПРОСЛАВА ПЕДЕСЕТОГОДИШЊИЦЕ АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ

Милорад Ботић

Милорад Ботић

Драгољуб Недељковић

Факсимил писма Председника Тита

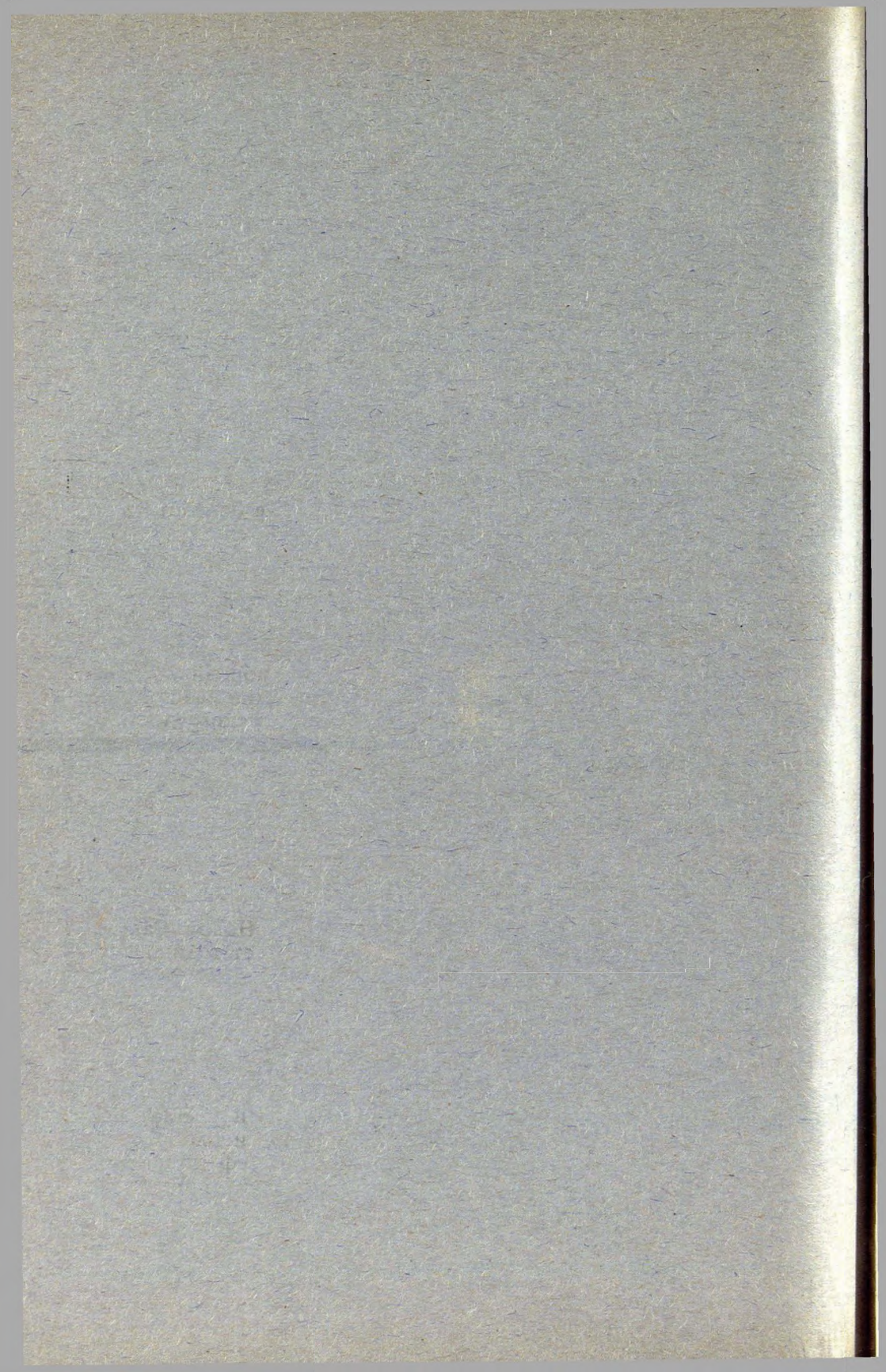
Прослава педесетогодишњице Адвокатске коморе Војводине

Педесетогодишњи развитак адвокатуре у Војводини (извод из предавања)

Уметност и право (извод из предавања)

Поздравни говори на Свечаној академији 8. X 1971. године

Дискусија на радном делу Прославе

Г Л А С Н И К

АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ У САП ВОЈВОДИНИ

Година XX

Нови Сад, новембар—децембар 1971.

Број 11—12

КОСТА К. ХАЦИ

У Новом Саду је 6. X 1971. год., после дуже болести, умро Коста К. Хаџи, адвокат у пензији.

Многострука је била ангажованост Косте Хаџи на разним пољима јавне делатности, а рад у адвокатури од ванредног значаја, па је смрт Косте Хаџи тим већи губитак за наше друштво.

Рођен у угледној породици Хаџи, у Вршцу 8. новембра 1898. год. Отац му је био адвокат, др Коста Хаџи, а деда српско-православни темишварски прота. У оваквој породичној средини Коста Хаџи од ране младости стиче снажно национално осећање, које ће носити читавог живота, без ускоградности и шовинизма. У родитељској кући развио је три велике љубави: према Српској великој гимназији, Српском народном позоришту и Матици српској. Отуда кроз цео живот његово живо интересовање за рад и напредак ових народних институција и у време када су ове његову помоћ требале и тражиле, а и у време када су га занемариле или им није требао.

У даљем своме развоју Коста Хаџи је стекао још две велике љубави: Спортски клуб „Војводину“, чији је један од оснивача (1914. год.), и Адвокатску комору у Новом Саду, у којој је развијао живу активност читавих педесет година.

Основну школу је завршио у Вршцу, а гимназију у Новом Саду (Велика српска гимназија у Н. Саду 1916). По завршетку гимназије мобилисан је у аустро-угарску војску и упућен у Шести пешадијски пук (у коме су служили претежно Срби) у Печују. Овде се повезује са револуционарним покретом барањских Срба и Мађара (Добровић).

По распаду Аустроугарске монархије долази у Нови Сад, па октобра 1918. године улази у Српски народни одбор у Новом Саду као представник омладине. Постаје шеф штаба Српске народне страже у Новом Саду (јесен 1918. године). Посланик је Велике народне скупштине Срба, Бунјеваца и осталих Словена (1918—1919), која је изгласала отцепљење Баната, Бачке и Барање од Угарске и присаједињење Србији. Народна

управа у Новом Саду крајем 1918. године ставља га на расположење команди српских посадних трупа у Печују, где је остао пар месеци на дужности секретара команде.

Од септембра 1919. године па до фебруара 1922. године студира право на правним факултетима у Паризу и у Кану (Нормандија). На студијама је стекао солидну правну спрему и богато знање француског језика, које је неговао читавог живота и дуго времена био један од најбољих познавалаца француског језика у Новом Саду.

По завршеним студијама ступа у канцеларију свога оца, др Косте Хаџи, у Новом Саду као адвокатски приправник. Адвокатски испит је положио у Новом Саду 21. јуна 1927. године. Отвара адвокатску канцеларију у Новом Саду 4. јула 1927. године, коју води (са прекидом за време окупације) све до свога пензионисања 1969. године.

Коста Хаџи је попут других младих интелектуалаца у тадањој Угарској ушао у политички живот на линији борбе за права народности. Политички делује као присталица Јаше Томића, са којим је иначе његов отац, др Коста Хаџи, био у тесном личном и политичком пријатељству (вршачки радикали). У време распада Аустроугарске и стварања прве југословенске државе Коста Хаџи учествује у свим политичким збивањима као представник Српске народне омладине, радикалског крила. У новој држави, а по повратку са студија, услед измењених политичких прилика и односа, Коста Хаџи се политички прestroјава у редове југословенског грађанског демократског покрета, као и већи део војвођанске интелигенције тога времена. Убрзо постаје истакнути првак Самосталне демократске странке. За време шестојануарске диктатуре отворено се супротставља режиму и иступа у јавности против полицијског система и диктатуре. Исто тако води борбу против продора фашистичких и нацистичких идеологија у јавни живот и друштвене организације у Војводини, четрдесетих година. У политичкој опозиционој формацији названој Војвођански покрет („војвођанско крило удружене опозиције“) заузима положај секретара Главног одбора. Преузима уређивање опозиционог листа *Војвођанин*, када се овај из Панчева пресељава у Н. Саду (1938—1940). Као уредник овог листа објављује и напise представника тадање напредне војвођанске омладине (ОМПОК).

За време непријатељске окупације Војводине забрањен му је рад у адвокатури од стране мађарских окупаторских власти. Тада се Коста Хаџи сав посветио збрињавању и помагању интернираних и прогоњених Срба у Бачкој. Бачка епархија Српске православне цркве и Српска православна црквена општина у Н. Саду организовале су помоћ Србима, који су услед терора окупатора и ратних прилика били у тешкој материјалној ситуацији или су били затварани, интернирани, оболели и сл. Посебно је организован прихват оболеле деце из логора у Шарвару, у коју сврху је основана болница у Новом Саду. На овај начин је неколико хиљада логорисане српске деце избегло смрт.

Огромна је заслуга Косте Хаџи у спасавању ове деце, па је назван „шарварским оцем“.

После ослобођења ставља се на располагање народним властима, којима предаје драгоцен материјал (Комисија за утврђивање ратних злочина у Војводини) о ратним злочинима у мађарским логорима.

На културном плану Коста Хаџи је такође развио знатну активност. Дуго година је био члан Управног одбора Матице српске, председник Надзорног одбора Друштва за српско народно позориште и члан патроната Српске велике гимназије у Новом Саду. Приликом напада профашистичких снага на Матицу српску (1932—1936), Коста Хаџи је храбро чувао демократску оријентацију ове најстарије српске културне установе. Једно време (1919) Коста Хаџи је био и члан редакционог одбора књижевног часописа *Дан* у Новом Саду.

Коста Хаџи је један од најзаслужнијих спортских прегалаца у Војводини. Учествује у оснивању фудбалског клуба „Војводина” 1914. г. Дуго година био је и председник ове спортске организације (1933—1937), чији је касније постао доживотни почасни председник. Истиче се у оснивању Југословенског ногометног савеза 1919. год. чији је дуже време био генерални секретар. Његовим заузимањем успостављен је Новосадски ногометни подсавез. Као спортски радник у многоме је заслужан за обнављање фудбала и спорта уопште у Војводини после другог светског рата.

Коста Хаџи је био добар правник и цењен адвокат. Иако се претежно бавио јавним радом, стекао је углед и доброг адвоката. Адвокатуру је сматрао интелектуалним позивом, а не пословном делатношћу. Увек се борио против комерцијализације адвокатуре као интелектуалног занимања. Свој посао је обављао тако и толико да би могао пристојно да живи, а већи део својих изванредних радних могућности посветио је јавној делатности. Био је типичан ентузијаста, како у своме позиву тако и на националном и јавном раду. Такви су већ углавном сишли са животне сцене, па је Коста Хаџи један од задњих, како у нашој професији тако и у јавном животу.

После другог светског рата Коста Хаџи главни део својих снага посвећује Адвокатској комори Војводине. Интелектуалац, увек у току савремених збивања, како око себе тако и у свету, са посебно развијеном особином запажања и прилагођавања, Коста Хаџи је схватио настале друштвене промене и нове услове и потребе политичког и друштвеног рада, па се сав концентрисао на своју струку и своју друштвено-професионалну организацију. Тако га већ 1945. године Главни извршни одбор Војводине именује у Привремену управу Адвокатске коморе Војводине. Од тога времена, па до пензионисања, односно смрти, Коста Хаџи је обнашао разне функције у Комори. Најдуже је био члан Управног одбора, а десетак година секретар. Један је од покретача *Гласника* Адвокатске коморе, месечног струч-

но-професионалног часописа, чији је уредник од првог броја па до смрти.

Као члан Управног одбора и секретар Коморе заслужан је за консолидацију прилика у адвокатури после другог светског рата. Дугогодишњи је члан Испитне комисије за адвокате. Радио је на свим самоуправним документима Коморе (Статут, правилници и сл.). Објавио је већи број стручних и професионалних чланака у *Гласнику*, а посебно треба истаћи обраду живота и рада знаменитих адвоката из прошлости: Јована Мупкатиновића, Јована Стерије Поповића и Богобоја Атанацковића. И после пензионисања, а већ оболео, Коста Хаџи учествује у уређивању *Гласника*, па и Споменице педесетогодишњице Адвокатске коморе у Н. Саду, на коме послу га је и смрт затекла.

Делатност Косте Хаџи у Савезу адвокатских комора Југославије такође је била многострана и драгоцену. Обављао је разне задатке у овој организацији, где је његова реч увек уважавана. У Међународној унији адвоката (Брисел) Коста Хаџи је био дуже година, као југословенски представник, члан Савета Уније. Запажена је његова сарадња у едицији Уније на изради историје светске адвокатури (*Les Barreaux dans le Monde I, Paris 1958*), у којој је Коста Хаџи обрадио поглавље о развоју југословенске адвокатури, заједно са др Владимиром Гросманом, адвокатом из Љубљане.

Коста Хаџи је оставио иза себе трајну успомену, као светао лик човека, адвоката и јавног радника, а за пример садашњим и будућим генерацијама адвоката.

Милорад Богић

ПРАВНИ И ТЕХНИЧКИ СТАНДАРДИ

Нису ретки случајеви да се у диспозитивима судских одлука употребљавају уопштени и недовољно одређени појмови, а то води до компликација приликом извршења тих одлука.

Тако, нпр., једном правомоћном пресудом тужени је обавезан, под претњом принудног извршења, да између своје и суседове баште подигне жичану ограду одређене дужине и висине. Без интервенције судског извршног органа тужени је сам подигао жичану ограду, сматрајући да је на тај начин извршио пресуду. Међутим, тужилац није био задовољан оваквим извршењем, јер тужени није, у складу са грађевинским обичајима места, одозго и одоздо жичане ограде поставио потребне фиксације, односно није жичану ограду учврстио стављањем дасака поврх ње и подно ње. Зато је, након узалудне опомене туженога да ствар доведе у ред, поднео суд извршни предлог да тужени доврши извршење тиме што ће жичану ограду

учврстити стављањем дасака према грађевинским обичајима у месту. Против овог извршења тужени је поднео опозициону тужбу, тражећи да се извршење као недозвољено обустави, јер да у извршном наслову није назначено да је он дужан да жичану ограду учвршћује даскама као што то тражи тражилац извршења. На расправи тражилац извршења, сада у улози туженог, приговорио је неоснованости опозиционе тужбе извршеника, сада у улози тужиоца, наводећи да је жичана ограда стандардни појам, те није потребно да се тај појам у пресуди рашчлањује на своје саставне елементе. У појму жичане ограде безусловно је садржан и елемент њене фиксације, њеног учвршћења. Елементи једног стандардног појма, као што је жичана ограда у конкретном случају, не треба да се нарочито истичу у пресуди. „Иако у односној општинској одлуци о изградњи објеката није изричито предвиђено да жичана ограда треба да буде посебно појачана, само се по себи разуме да ојачање или фиксација ограде улази у појам жичане ограде. У ниједном пропису те одлуке не стоји ни то да та ограда мора бити постављена на ступцима, па се ипак зна да жичана ограда не може постојати без стубаца, па ступце, на пример, није потребно помињати када се некеме наложи да подигне жичану ограду. Исто тако, када се некеме наложи да сазида кућу, не мора му се посебно назначити да тај налог садржи и дужност да се подигну конститутивни састојци куће — темељи, зидови, кров, врата, прозори и др. Фиксација жичане ограде (без обзира на материјал којим се врши) представља њен саставни део, улази у њен појам као такве, и она се подразумева садржана у појму жичане ограде. *In toto et pars continetur.*” У месту где се та жичана ограда налази постоји грађевински обичај да се таква ограда, целом својом дужином, и одозго и одоздо учвршћује неким материјалом, обично даскама. Чак у непосредној близини те жичане ограде, са друге стране баште, налази се једна жичана ограда која је подигнута пре неколико година и на којој се налази потребна фиксација помоћу дасака. „Требало је да се извршеник угледа на тај пример из суседства.” Суд је одредио вештачење на лицу места. Вештачење је спроведено помоћу два вештака. Иако је жичана ограда, таква каква је, одговарала својој сврси, ипак су вештаци утврдили да она није довршена, мислећи на то да нема поменуте фиксације — да није одозго и одоздо целом својом дужином ојачана даскама или другим подобним материјалом. И поред таквог налаза, суд је донео пресуду којом је усвојио тужбени захтев, док је у њеном образложењу истакао да извршни наслов не помиње фиксацију жичане ограде и да та ограда, оваква каква је, задовољава, а на налаз вештака да она није довршена суд се није осврнуо. Ова пресуда је од стране вишег суда потврђена.

У једном другом случају, на пример, туженом је наложено правомоћном пресудом да „уклони” септичку јаму подигнуту у близини објекта тужиоца, а то уклањање је забрањено при-

нудним извршењем. Тужени је, поред осталог, у жалби истицао да је појам „уклањање” септичке јаме недовољно одређен, па, ако би пресуда остала нетакнута, тужилац би могао да га шиканира и набија му трошкове приликом принудног извршења. Насупрот жалби виши суд је потврдио пресуду без осврта на питање појашњења појма „уклањања” из диспозитива првостепене пресуде, тј. без поближег објашњења на који би се начин то уклањање могло обавити. У извршењу пресуде тужени је „уклањање” септичке јаме спровео на овај начин: одводну цев за фекалије и отпадне воде окренуо је на другу страну дворишта у један бунар чији је отвор покрио бетонском плочом, а септичку јаму, у коју више нису могле дотичати фекалије и друга нечистоћа, испразнио посредством односне комуналне службе, те до нешто више од половине натрпао смећем, земљом и шљунком. На месту где је била та јама и даље је остала бетонска плоча са бетонским поклопцем. Мислио је тужени да је тако извршио своју обавезу из пресуде, јер да септичка јама више не може функционисати као таква, нити имати никаква штетна дејства за тужиочев објекат. — Тужилац се, међутим, није задовољио таквим извршењем, већ се обратио суду за интервенцију, указујући да септичка јама, и поред свега што је тужени учинио на њеном „уклањању”, није уклоњена у смислу извршног наслова. Суд је туженоме поново наложио „уклањање” те јаме у смислу пресуде, али ни овога пута није објаснио шта сматра под појмом уклањања септичке јаме. Тужени је наставио рад на „уклањању” септичке јаме, настојећи да се тај посао обави у буквалном смислу. Ево како: бетонску плочу са бетонским поклопцем однео је и поставио на други крај дворишта, а зидове септичке јаме, начињене од опека, порушио је и материјал однео, да би рупу септичке јаме натрпао земљом и песком. На жалост, понестало му је материјала за то натрпавање, па је привремено прекинуо посао док не прибави материјал. Тужилац је поново интервенисао код суда да се поменута рупа затрпа и да се терен где је она била поравна. И тако даље.

* * *

За разлику од других правних конструкција (претпоставке, фикције, правила тумачења права), правни и технички стандарди се примењују приликом извршења пресуда и других одлука које садрже недовољно одређене појмове правне или техничке природе. Неки теоретичари сматрају стандардом саму норму која садржи недовољно одређен појам. По нашем мишљењу, норма са недовољно одређеним појмом није сама по себи стандард, већ је *стандард посебна правна конструкција, изражена у пропису или обичају, која служи као идејни образац помоћу кога се одређује садржина недовољно одређеног појма из норме која је пресудом или другом одлуком примењена на конкретан случај.*

У обема пресудама које се овде наводе диспозитиви садрже недовољно одређене појмове: у првом случају — појам жичане оgrade, а у другом случају — појам уклањања септичке jаме. Норме тих двеју пресуда, очигледно, нису стандарди. Али оне изискују да се, приликом извршења одлука у којима се налазе, недовољно одређени појмови у њима објасне и попуне садржином по обрасцима из другог прописа или обичаја. Ти обрасци баш представљају правне или техничке стандарде, зависно од материје на коју се односе. Као што се види, стандарди се деле на правне и техничке. Ако се попуњава садржином један недовољно одређен појам из одлуке којом се налаже израда једног објекта, онда се на такав случај примењује технички стандард. Међутим, треба имати у виду да технички стандард, примењен на конкретни правни случај, постаје и правни стандард. Правни стандарди, у строгом смислу речи, били би они прописани или уобичајени обрасци психолошке природе који се примењују на случајеве са недовољно одређеним појмовима о свести, савести, пажњи и понашању људи у конкретним ситуацијама, које могу бити различите. Такви су обрасци — *bonus pater familias*, добар домаћин, добар привредник, *diligentia quam suis*, итд. Били они сами по себи правни или технички, стандарди постају правни стандарди када се примене на случај који је решен пресудом или другом одлуком која садржи недовољно одређен појам. Прописи или обичаји којима се одређују облици, величина, квалитет и друга својства неког материјала, производа или објекта, са циљем да се они у множини случајева што више уједначе ради олакшања, повећања и рационализације производње, промета или употребе, представљају техничке стандарде у области привреде. Међутим, ако такав стандард дође у обзир приликом извршења пресуде или друге одлуке, самим тим постаје правним стандардом. Дакле, подела стандарда на правне и техничке, по нашем мишљењу, врло је релативна.

У случају жичане оgrade требало је применити технички стандард по коме се за учвршћење жичане оgrade, као саставни елеменат тога објекта, захтева постављање дасака или другог материјала одозго или одоздо дужином те оgrade. Тај стандард није изражен у позитивној општинској одлуци о грађењу објекта, али није ни изричито искључен. Међутим, тај је стандард садржан у грађевинским узусима, у грађевинским обичајима места где се та ограда подиже. Жичане оgrade у томе месту, у већини случајева, имају појачања од дасака, које су постављене једна одозго а једна одоздо дужином сваке од тих ограда. Када нема прописаног стандарда, треба применити стандард из обичаја, имајући при томе у виду већину таквих случајева у месту (*id quod plerumque fit*).

Код случаја „уклањања” септичке jаме такође је требало применити технички стандард. Ако он постоји у ком пропису, онда тај стандард. Ако не постоји прописа о томе како се уклањају септичке jаме, требало је поступити по грађевинским

обичајима у месту, а њих најбоље познају грађевинари. Да је примењен стандард на конкретан случај, сигурно је да не би дошло до немиле ситуације шиканирања туженога по хировима тужиоца.

Да закључимо. У нашој судској пракси нису ретки случајеви доношења одлука са недовољно одређеним појмовима, али су, по нашем мишљењу, врло ретки случајеви примене правних (убрајамо ту и техничке) стандарда да би се одредила садржина таквих појмова приликом извршења одлука у којима се они налазе. Правни стандарди су важне и неопходне правне конструкције ради попуњавања диспозиција правних норми примењених на конкретне случајеве, па им зато треба у пракси поклањати одговарајућу пажњу, првенствено када се ради о извршењу правомоћних одлука.

Др Душан П. Радоман

О ДОКАЗНОЈ СНАЗИ И ОПРАВДАЊУ ПОСТОЈАЊА ДОКАЗА САСЛУШАЊЕМ СТРАНАКА

Доказни поступак је скуп парничних радњи суда, странака и других учесника којима се утврђује истинитост или неистинитост спорних чињеница на које треба применити правни пропис.

Одређено чињенично стање по правилу најбоље и најтачније познаје сама парнична странка. Због тога суд и настоји непосредним испитивањем странака доћи до стварног чињеничног стања. У том правцу се у чл. 82. ст. 1. Закона о парничном поступку, између осталог, наводи: „...али суд може позвати странку која има пуномоћника да се пред судом особно изјасни о чињеницама које је потребно утврдити у парници“, док пропис чл. 8. ЗПП каже: „Странке су дужне пред судом говорити истину и савесно користити права која су им призната овим Законом.“ Но овакво испитивање странака ради разјашњења или надопуњења тужбених чињеничних навода само је информативног карактера и на њега се не могу применити неке кривичне санкције у случају да се утврди да странка није говорила истину.

Бивши закон о судском поступку у грађанским парницама називао је овакво информативно испитивање странака — преслушањем странака (чл. 239. ГПП). Поред овог информативног преслушања странака постоји и — доказ саслушањем странака као сведока, ради доказивања, утврђивања спорних чињеница, који се битно разликује од информативног испитивања, пошто се тим доказом решење правног спора препушта савести странака. Но овај доказ саслушањем странака има својих позитивних и негативних страна.

Позитивна страна овог доказа огледа се у томе што је извођење тог доказа често неопходно, јер се у парници може појавити таква доказна чињеница која је позната једино странакама, па кад не би постојао доказ саслушањем самих странака, не би у том случају било друго доказно средство, па би се тужба у случају туженикова порицања морала одбити због мањкања доказа, што је немогуће ради одржавања правног стања, јер се према томе, у крајњој линији, не би могло утужити потраживање настало усменим споразумом странака без присуства сведока. Из ових разлога готово сва модерна законодавства, као и наш Закон о парничном поступку, прихватају ово доказно средство.

Негативна страна овог доказа испољава се у непосредној заинтересованости парничних странака на исход парнице. Иако наиме, парнична странка по правилу најбоље и најтачније познаје конкретно спорно чињенично стање, она ће често ради сопствених интереса обићи истину. У том смислу је правник Pollak (II, 686) истакао: „Парнична је странка доказно средство, али се од њега треба врло добро чувати да не затрпа извор сазнања, уместо да га прочисти, странка је, мало парадоксно говорећи, истовремено одлично и сумњиво доказно средство”.

Историјски преглед

Уназад низ година била су стара законодавства запослена око питања: на који се најприкладнији начин може саслушање странака искористити као доказ који би најбоље и најуверљивије користио суду ради разјашњења спорног чињеничног стања.

Пре увођења доказа саслушањем странака постојао је — систем формалних страначких доказних заклетви, по коме су странке своја знања и тврдње о чињеничном стању поткрепљивале заклетвом и тиме се утврђење истине преносило са судије на саме странке. Постојала су два главна система страначких заклетви:

1. Римска чињенична заклетва тзв. главна или одлучна заклетва (*iuramentum decisorium*) по римском праву, која је касније била прихваћена у пандектном праву, а затим у старом аустријском и немачком поступку, као и у старом грађанском парничном поступку за Србију од 1865. године. Код ове заклетве употребљавао се посебни тзв. навратни механизам, тако што се сама заклетва изјављивала у строгој формули, која је садржавала конкретну чињеничну доказну тему, фактично тужбено утврђење (као нпр.: да је тужитељ дана тога и тога позајмио туженику 1.000 динара). Ако на пример тужитељ за своју доказну тему није имао никакав други доказ, није смео предложити да он буде заклет, већ је могао понудити главну заклетву туженику, противстранци (тзв. деферирана главна заклетва) уз изјаву — ако противстранка не прихвати понуђену заклетву, да је

спреман положити заклетву на своје тужбене наводе, након чега је противстранка имала право избора: или да понуђену заклетву положи или да је узврати деференту, тужитељу (тзв. реферисана главна заклетва), или да на себе преузме терет доказа и неким другим доказима докаже противно од онога што тврди деферент. У овом навраћном механизму одлучивано је о томе ко ће положити главну заклетву и тиме довршити парницу. Важно је нагласити да у овом поступку главне или одлучне заклетве суд је додуше доносио пресуду о томе шта је у конкретном спору материјално право, само се суд није упуштао у фактично утврђење чињеничног стања, пошто је своју одлуку о праву доносио на основу предложене главне заклетве. Због тога се главна заклетва полагала тек након правоснажности пресуде, а сама пресуда била је условљена полагањем, односно неполагањем понуђене главне заклетве. Изрека овакве одлуке гласила је нпр. „Нека се туженик закуне да дана тога и тога није позајмио од тужитеља тај и тај износ новца, па ако се закуне, нека се тужитељ одбије својим потраживањем према туженику као недоказним, а ако се не закуне, треба да тужитељу плати тај износ новца уз накнаду трошкова“. Уочавамо да се применом главне или одлучне заклетве процес истине завршавао брзо и дефинитивно, али због свог формализма спор се био решавао формално — механички, искључујући слободно судијско оцењивање.

2. Германска правна заклетва је заклетва о праву, а не као мало пре изнета заклетва о чињеницама, којом се сам тужитељ одмах заклињао на оправданост и постојање његовог тужбеног захтева, након чега је суд на основу заклетве доносио пресуду. Овај систем је био потиснут системом главне или одлучне заклетве.

Надаље су у систем доказних заклетви спадале и ове заклетве:

— тзв. проказна или откривајућа заклетва (*iuramentum manifestationis*) која се тражила тзв. тужбом на заклето проказивање неке исправе, неког предмета или неке имовине, за које је постојала сумња да их туженик крије, а нису у његовој својини или пак за њих зна и то не говори. Петит такве тужбе гласио би: „Туженик је дужан изнети што му је познато о тој и тој исправи, предмету или имовини и доложити заклетву да су његови наводи истинити и потпуни“. Проказна заклетва често се примењивала у поступку извршења у старој Југославији, само што се није тражила тужбом него предлогом у смислу прописа чл. 46. бившег ИП-а;

— тзв. заклетва за процесну (*iuramentum aestimatorium*) коју је суд дозвољавао тужитељу у парницама због накнаде штете у случајевима када се висина тражене накнаде није могла доказати другим доказима;

— тзв. допунска заклетва (*iuramentum suppletorium*) коју је суд по свом нахођењу могао досудити странци која је учинила свој захтев вероватним, али га није потпуно доказала. У ста-

ријим поступцима ова се заклетва могла досудити странци која је пружила половични доказ, за истинитост неке чињенице. Ако је странка пружила мање од половичног доказа, суд је досуђивао противној странци;

— тзв. заклетва за очишћење (*iuramentum purgatorium*) чиме је пружена могућност другој странци да се одбрани, односно одбије захтев чију основаност тужилац није могао ни упола доказати. Том заклетвом она је себе „очистила” и ослободила од обавезе из непотпуно доказаног захтева.

Уочава се да је негативна страна изнетих система тзв. страначких доказних заклетви била у томе што су доказне заклетве биле унапред строго формулисане и странка је под заклетвом морала потврдити управо оно што је у тој формули било садржано. Услед грешке у формули, која се није могла исправљати ни мењати, догађало се да странка досуђену јој заклетву није могла положити. Осим тога, пресуда се чинила зависном од полагања и неполагања заклетве, а судија је могао узети доказним само оно што је доказано заклетвом, чиме је опет искључено слободно судијско уверење. Напокон, догађало се да је смрћу противне процесне странке тужитељ изгубио могућност примене тог доказа, пошто му није имао ко узвратити понуђену заклетву итд.

Из ових и сличних разлога напуштен је систем формалних страначких доказних заклетви и замењен — системом с а с л у ш а њ а с т р а н а к а.

Велик допринос у том правцу учинио је Глазер, који је већ 1855. године предложио да се, по англосаксонском узору, формулисана страначка заклетва замени доказом саслушањем странака под заклетвом, па је ово доказно средство уведено у аустријски закон од 27. IV 1873. године. Под утицајем поменутог закона, ово доказно средство уведено је десет година касније у Босански поступник од 1883. године, да би исти доказ био прихваћен у Законику о судском поступку у грађанским парницама од 13. VII 1929. године (чл. 467—479) и коначно у наш Закон о парничном поступку од 8. XII 1956. године, који о доказу саслушањем странака говори у чл. 253—261.

Основне карактеристике овог доказа према прописима Закона о парничном поступку

Основне карактеристике састоје се у следећем:

1. супсидијарни значај овог доказног средства, што значи: да се доказом саслушањем странака може послужити тек *in ultima linea*, кад суд до материјалне истине, до релативних чињеница за доношење своје одлуке не може доћи иако је извео све доказе којима располаже. Члан 253. ст. 2. ЗПП прописује: „Суд може одлучити да изведе доказ саслушањем странака кад нема других доказа или кад, и поред изведених других доказа, нађе да је потребно за утврђивање важних чињеница”. Када ће

до примене овог прописа доћи фактично питање је, али мислимо да у прилогу његовог тумачења можемо додати и претпоставку да ће до његове примене доћи, кад суд утврди противречан исказ сведока, па су чињенице и њихова истинитост остали и даље суду непознати. До сада смо већ поменули да је исказ странака у току саслушања колико год изворно толико и непоуздано средство, и у том је управо основ супсидијарности за његову примену. Изнимку од изнете карактеристике налазимо у шведском поступнику, где се по правилу доказ саслушањем странака проводи пре саслушања сведока (Zuglia, стр. 356).

Супсидијарност овог доказа треба схватити као инструктивно правило, препоруку суду да не пожури с извођењем овог по мишљењу Закона непоузданог доказа, док год има могућности да се релативне чињенице утврде и на неки други поузданији начин.

2. Иако је правило да се саслушају обе странке, направиће се изузетак и саслушати једна од њих, ако се суд увери да другој странци нису познате спорне чињенице или ако се друга странка услед фактичких или правних сметњи не може саслушати, иако се може претпоставити да су јој познате релевантне чињенице.

Од овог треба разликовати случај кад се једна од странака не одазове позиву или ускрати исказ, па ће суд саслушати само једну од њих.

3. Ирелевантно је за поступак, да ли странка која се саслушава има и парничну (пословну) способност, пошто она суд у току саслушања не упознаје са својим процесним диспозицијама, мишљењима и стварима, него о запажању протеклих ванпроцесних збивања. Парнично неспособну странку у парници представља законски заступник, па ће се према одредбама закона, заступник, који и онако познаје елементе спора, саслушати као странка. Овде треба направити разлику између странке која, иако је лишена парничне способности, може с обзиром на свој узраст и душевно стање пружити суду своје запажање и знање о елементима спора и чија се способност уподобљава са потребним способностима сведока, и странке која то није у стању, било због своје малолетности или због тешког менталног оштећења и неразвијености.

За правно лице као странку треба саслушати орган који је правно овлаштен да га представља (чл. 256. ст. 2), пошто у савременој теорији преовладава мишљење да правна лица имају пословну способност. У том правцу се изражава и Закон о парничном поступку; иако не сасвим одређено, ипак можемо сматрати, да ће правно лице као странку заступати — законски заступник правног лица, који је, како Закон каже, одређен правилима правног лица, ако није одређен Законом или актом надлежног државног органа (чл. 73. ст. 3).

У другом случају имамо пуномоћника правног лица, чија су овлашћења у односу на правно лице регулисана у пуномоћи.

Од значаја је за поступак да пуномоћ може престати престанком правног лица, као и да може бити опозвана.

Друштвено-политичке заједнице (федерација, социјалистичке републике, аутономне покрајине) заступају, према посебном закону, углавном јавна правобранилаштва. У парници ће дакле јавни правобранилац бити саслушан у име друштвено-политичке заједнице као странке. Овлашћење јавног правобраниоца садржано је у пуномоћи, пошто ова правна лица у нормалном току ствари не могу имати законског заступника.

Правна лица којима је надлежни орган забранио даљи рад, као и привредне организације над којима је отворен поступак привредне ликвидације, губе парничну способност, па их у парници заступа ликвидатор, као заступник *snigeneris* (чл. 201. т. 3, 204. ст. 1).

4. У погледу саслушања супарничара, суду је остављена могућност да саслуша све или само неке од њих. Јединствене супарничаре као и остале материјалне супарничаре, суд ће саслушати само као странке, ако се саслушање врши ради утврђивања чињеница од значаја за одлуку коју треба донети у односу на њих.

Формални супарничари ће се по правилу саслушати као сведоци, ако се предмет доказивања не тиче правног положаја супарничара који се саслушава.

5. Умешача који има положај јединственог супарничарства треба саслушати као странку, а обичног умешача као сведока. Наиме, треба имати на уму да умешач није странка у поступку, јер су то тужилац и туженик, и што је исто толико важно, да се треће лице меша у парницу, јер има правни интерес да странка којој се придружује успе у парници.

6. Циљ извођења доказа саслушањем странака је — утврђивање спорних чињеница без којих суд не може донети своју коначну одлуку. У чл. 253. ст. 1. ЗПП каже се: „Спорне чињенице важне за одлуку суд може утврђивати и саслушањем странака”. Произлази да је посве други циљ провођења доказа саслушањем странака за разлику од када суд странке информативно саслушава ради разјашњења или надопуњења тужбених чињеничних навода (чл. 82. ст. 1. ЗПП — „... али суд може позвати странку која има пуномоћника да се пред судом лично изјасни о чињеницама које је потребно утврдити у парници”). Мислимо да би овом информативном саслушању странака требало поклонити већу пажњу, чиме би се у великој мери омогућила примена начела слободног судијског уверења. Наиме, било да се информисању приступи у смислу чл. 82, или непосредно пре отварања главне расправе, странке би могле бити од стране суда информативно и необавезно саслушане, што је у пракси честа појава. Управо у том тренутку или у тој фази поступка, водећи рачуна о логичности излагања и психолошким манифестацијама странака, суд може доћи до утиска и закључака о истинитости спорних чињеница, који ће имати знатан утицај на доношење коначне одлуке, или на извођење даљег доказног поступка. Није

редак случај да се већ у правним тренуцима расправе, односно након разговора са странкама који суд поведе у случајевима кад сматра да би се судским поравнањем решио спор и када странке доста спонтано говоре о спорним чињеницама, у жељи да пристану на поравнање или му се противе, сагледа истинитост спорних чињеница. Не треба губити из вида да се доказ саслушањем странака изводи на крају доказног поступка у коме суд није стекао потребно уверење о истинитости спорних чињеница и да није од незнатног утицаја исказ сведока и присуство стручног пуномоћника на странку која се саслушава. Сплет психолошких манифестација као последица интереса колико збуњује, толико омогућава прилаз истини и разјашњењу спора.

Ове претпоставке би нашле оправдање у пропису чл. 7. ЗПП-а, који говори о оцени изведеног доказа, након чега суд доноси свој закључак о истинитости доказиване чињенице и где се, између осталог, каже да суд до тог закључка долази „по свом уверењу, на основу савесне и брижљиве оцене сваког доказа засебно и свих доказа заједно, као и на основу резултата целокупног поступка“. Друга основа је начело судијског слободног уверења, где међу појединим врстама доказних средстава не постоји неки законом утврђени ранг и где је доказна снага доказних средстава апстрактно подједнака.

7. Од правила да се доказом саслушањем странака могу утврђивати све спорне чињенице важне за одлуку суда (чл. 253. ст. 1. ЗПП-а), постоје два изузетка кад није допуштено извођење овог доказа, а то су:

а) у парницама због сметања поседа, за које се у чл. 421. ст. 4. ЗПП наводи: „У поступку због сметања поседа није дозвољено извођење доказа саслушањем странака.“

Објашњење за искључење доказа саслушањем странака у парницама због сметања поседа можемо наћи у чињеници да је жеља странака за парничењем у овом случају нарочито наглашена, због специфичности околности које су довеле до спора и да је тиме вероватност страначких исказа мања него обично. Особитост околности из којих је настао спор налази се у претпоставци да је готово немогуће практично починити тако лукаво и потајно сметање поседа, које се осим доказом саслушањем странака не би могло утврдити другим доказним средствима. Наиме, сметање поседа готово увек има крактер насиља и самовласти, па би се као такво могло уклонити или сузбијати редовном парницом (*in petitorium*) односно у парницама — о праву на посед.

Ако дакле странке не покрећу парницу — *in petitorium*, умесна је претпоставка да оне заправо не поседују право на посед, него фактичку власт сумњивог порекла. Истина, циљ је да се заштити фактичка власт код сметања поседа не испитујући правни основ фактичког стања, али зар то није претпоставка за особиту заинтересованост странака на повољан исход парнице. Осим тога постојање насиља и самовласти доста је сигурна претпоставка да су такве манифестације туженог биле уочене од

стране неког трећег лица, и да би оне као сведок блеснуле било позвано на давање свог исказа.

б) У поступку осигурања доказа за који ЗПП у чл. 261. ст. 2. прописује: „У поступку за обезбеђење доказа не може се извести доказ саслушањем странака”. Мислимо да се оправдање искључења доказа саслушањем странака предвиђеног у овој одредби налази у околности, да се у поступку обезбеђења доказа могу осигурати сви докази осим доказа саслушањем странака као доказног средства, с обзиром на супсидијарност овог доказног средства.

7. Из прописа чл. 259. ЗПП „доказ саслушањем странака изводи се без полагања заклетве”. Затим чл. 258. ЗПП: „Не могу се применити никакве принудне мере према странци која се није одазвала позиву суда ради саслушања, нити се странка може принудити на давање исказа. Суд ће с обзиром на све околности оценити од каквог је значаја што странка није дошла на саслушање или што је ускратила исказ”; произлази да је доказ саслушањем странака претрпео извесне измене у начину примене у поређењу са ранијим прописима и да је дата нешто већа слобода суду код одлучивања какав ће став заузети у односу на понашање странака. Ово се пре свега односи на одлуку суда о одржавању главне расправе и извођењу доказа у одсутности странке као и саслушању друге странке као сведока. Иако ЗПП искључује заклетву странака као сведока, задржано је савсим исправно схватање о њиховој кривичној одговорности за давање лажног исказа, једнако као и сведока у парничном поступку (чл. 283. ст. 1. КЗ: „Сведок, вештак, преводилац или тумач који пред судом, у арбитражном, административном, казненом, дисциплинском или управном поступку да лажан исказ... казниће се затвором”. Исти члан ст. 2. прописује и: „Истом казном казниће се странка која приликом извођења доказа саслушањем странака у парничном или управном поступку да лажан исказ а на овом исказу је заснована одлука донета у том поступку”). — Иако дакле кривични законик изједначава странку са сведоком у погледу кривичне одговорности за давање лажног исказа, чини се да одредбама Закона о парничном поступку недостаје више прецизности у регулисању овог доказног средства, јер члан 8. ЗПП („странке су дужне да пред судом говоре истину и да савесно користе права која су им овим законом призната”) не спомиње кривичну одговорност странака, као ни друге одредбе овог закона.

Насупрот томе, у старијим, као и у другим данашњим страним законодавствима ситуација је по овом питању другачија. Још 1855. године поменути правник Глазер предложио је, и у томе успео, да се по енглеско-шкотском узору формулисана страначка заклетва замени доказом — саслушањем странака, као сведока, па су сви ондашњи и многи садашњи правни системи, усвојили тај доказ под заклетвом. Наш бивши грађански парнични поступак прихватио је извођење доказа саслушањем странака под заклетвом, па је у чл. 472. ст. 1. прописао: „Странке ће

прво бити саслушане без заклетве, за овим може следовати саслушање под заклетвом". Затим је у чл. 473. ст. 1. наводио: „Ако саслушање без заклетве није довољно да увери суд о истинитости или неистинитости чињеница које треба доказати, онда може наредити саслушање под заклетвом". И коначно у ст. 3. истог параграфа: „Исказ странке под заклетвом, ако је лажан, има кривично правне последице које су одређене у кривичном законик у за лажни исказ под заклетвом пред судом...". Видимо да је заклетва служила као претпоставка и основ за кривичну одговорност странака у случају давања лажног исказа странака при њиховом саслушању. Заклетва импресивно делује на странку, па ипак њој није било тешко да, у интересу позитивног решења спора, неистину покрије заклетвом. Таквим случајевима обилује судска пракса, а и данас их је доста у случају заклетве сведока. Из ових разлога заклетву не сматрамо неопходном, а поготово не претпоставком и основном кривичне одговорности. — Остаје међутим већ истакнута непотпуност одредаба Закона о парничном поступку о предвиђеној кривичној одговорности странака као сведока, јер их пропис чл. 8. ЗПП обавезује само „да пред судом говоре истину и да савесно користе права...", али не говори о последицама у случају супротног поступања и то онда када се странка саслушава као сведок и тако претпоставља доказно средство, док је положај самог сведока потпуније регулисан (чл. 232. ст. 2. ЗПП-а: „Сведок ће се претходно опоменути да је дужан да говори истину и да не сме ништа прећутати а затим ће се упозорити на последице давања лажног исказа"). Сматрамо корисним да се и одредбе ЗПП о саслушању странака допуне прописом о обавези странке да говори истину, као и обавези суда да странку упозори на последице давања лажног исказа. У пракси се доказ саслушањем странака као сведока доста често проводи, не само због недостатка других доказа или њихове непотпуности, него и због тога што на њега упућује другостепени суд када је укинуо пресуду ради недовољно утврђеног чињеничног стања. Мислимо да од овог доказног средства не би требало зазирати, јер је он коначно исто толико непоуздан као и сваки други вербални доказ, али је за разлику од исказа сведока, изворнији и са више података. Суд ће коначно, као и у другим случајевима, оценити његову ваљаност и пресудити на основу утврђених чињеница и по свом слободном судијском уверењу.

Мр Војислав Вукчевић

ИНИЦИРАЈУ СЕ НОВЕ ИЗМЕНЕ И ДОПУНЕ ЗАКОНА О ПАРНИЧНОМ ПОСТУПКУ

(садржина и разлози иницијатива)

Из неколико република управо се предлаже да се изврше нове измене и допуне Закона о парничном поступку. Ради се о иницијативама Организационо-политичког већа Сабора СР Хрватске, Комисије за правосуђе Скупштине СР Словеније и Републичког секретаријата за правосуђе СР Македоније.

Шта садрже предлози односно иницијативе за нове измене и допуне Закона о парничном поступку, и који разлози диктирају потребу да се приступи новим изменама и допунама? Иношеће ових иницијатива и разлога за нове измене и допуне Закона о парничном поступку има за сврху да се о томе благовремено упозна шира правничка јавност и омогуће евентуална реаговања на ове иницијативе и разлоге, ради њихове доградње и комплетирања, те ради опредељења по питању да ли да се приступи новим изменама и допунама Закона о парничном поступку.

Садржај иницијативе Организационо-политичког већа Сабора СР Хрватске односи се на допуну Закона о парничном поступку којом би се за парнице мале вредности предвидео посебан скраћени поступак, нарочито у поступку пред окружним привредним судовима.

Предлог Комисије за правосуђе Скупштине СР Словеније садржи мишљење за допуну Закона о парничном поступку у истом смислу као и напред изнета иницијатива Организационо-политичког већа Сабора СР Хрватске. Поред тога, Комисија за правосуђе Скупштине СР Словеније даје иницијативу да се, још пре ревизије Закона о парничном поступку, а у циљу растерећења окружних судова, промени вредност спорног предмета која је меродавна за разграничење стварне надлежности између општинских и окружних судова.

Иницијатива за измене и допуне Закона о парничном поступку дошла је и од *Републичког секретаријата за правосуђе СР Македоније*. По тој иницијативи вредност предмета спора до 10.000 динара, која сада опредељује надлежност општинског суда, требало би подићи на 30.000 односно на 50.000 динара. Ову своју иницијативу поменути Републички секретаријат образлаже и базира на следећим разлозима. Прво, пратећи рад општинских и окружних судова у Републици, с обзиром на циљ да се ажурношћу и ефикасношћу грађанима и радним организацијама омогући што непосредније и економичније остваривање права, наметнуло се питање да се створе такви судови који ће кадровски и материјално ојачани одговорити овим захтевима. У реализацији ове концепције јавља се потреба да се приступи проширењу стварне надлежности општинских судова, с циљем да постепено ови судови прерасту у основне судове. Један од конкретних корака у том правцу је и повећање горње границе

вредности предмета који би дошли у надлежност општинских судова.

Друго, инфлаторне тенденције доприносе да у надлежност окружних судова долазе предмети који су у време последњих измена Закона о парничном поступку 1965. године били у надлежности општинских судова, а што је условило да прилив нових грађанских предмета у окружним судовима стално расте. Отуда су и заостаци нерешених грађанских предмета у овим судовима у сталном порасту, за разлику од општинских судова у којима почевши од 1968. године заостатак те врсте предмета почиње осетно да опада и на територији целе СФРЈ.

За илустрацију оваквих закључака истиче се бројчано кретање ових предмета код окружних и општинских судова за последњих неколико година.

Код окружних судова грађански првостепени предмети:

<i>година</i>	<i>било</i>	<i>дошло</i>	<i>решени</i>	<i>нерешени</i>
1965.	31.013	72.566	72.713	30.866
1966.	30.884	61.634	65.322	27.196
1967.	27.196	65.392	61.384	31.204
1968.	31.204	69.510	63.215	37.499
1969.	37.499	71.612	64.592	44.514
1970.	44.514	77.816	70.022	52.308

Код општинских судова грађански првостепени предмети:

<i>година</i>	<i>било</i>	<i>дошло</i>	<i>решено</i>	<i>нерешено</i>
1965.	97.711	393.578	364.025	127.264
1966.	130.472	411.139	370.048	171.563
1967.	166.211	413.439	373.994	205.656
1968.	205.656	429.690	411.294	220.952
1969.	220.952	405.308	405.057	221.203
1970.	221.203	386.029	397.675	215.557

Из анализе горњих података види се да, почевши од 1968. године, осетно расте прилив нових предмета код окружних судова, односно да се осетно смањује број ових предмета код општинских судова, што је директна последица номиналног повећања вредности спорова. (Напомиње се да у горњим подацима има и других предмета који долазе у надлежност окружних односно општинских судова према материји, а не према вредности спора — члан 28. став 2. за окружне судове, односно члан 25. став 2. Закона о парничном поступку). Из анализе горњих података такође се закључује да у првој години после задњих новела Закона о парничном поступку општински судови нису били у могућности да решавају читав прилив нових предмета, тако да је заостатак нерешених предмета код ових судова у периоду 1966—1968. године осетно растао. Међутим, са кадровском интервенцијом, нарочито у 1968. години, општински судови све више успевају да решавају прилив предмета, па и да број нерешених предмета опада.

шених предмета нагло опада. Обратно пак код окружних судова у прве две године после новелирања Закона о парничном поступку, заостаци нерешених предмета перманентно опадају, док од 1968. године наовамо све више се запажа пораст нерешених предмета, из чега произлази закључак да окружни судови нису у могућности да се ажурирају ако садашња надлежност остане непромењена.

Сматра се да напред наведени показатељи и закључци из таквих података иду у прилог предлога да се што пре приступи новим изменама Закона о парничном поступку у смислу повећања надлежности општинских судова на предметима до вредности спора 30.000 односно 50.000 нових динара. При томе се указује да код тога треба имати у виду и то да се код општинских судова нова надлежност неће одмах осетити будући да би до сада заведени предмети остали код окружних судова, а само би нови предмети, који би били заведени после извршених измена Закона о парничном поступку, дошли у надлежност општинских судова до одређене вредности. До тада, како сматра овај предлагач, општински судови би благовремено могли да се припреме за прихватање нове надлежности из измењених одредаба Закона о парничном поступку које се предажу као у напред изложеном.

Консултовање праксе

Поводом напред изнетих предлога и иницијатива за нове измене Закона о парничном поступку Савезни секретаријат за правосудне и опште управне послове консултовао је сада све републичке секретаријате надлежне за послове правосуђа ради добијања примедба и мишљења за приступање новим изменама поменутог закона, а нарочито да се с тим у вези истакну примедбе и предлози на следећа питања:

— да ли је, с обзиром на разлоге који се истичу, оправдано да се висина вредности предмета спора, према којој се одређује стварна надлежност између општинских и окружних судова, повећава са 10.000 на 50.000 нових динара, тј. пет пута више у односу на садашњу, или треба ићи на мање повећање вредности;

— да ли спорове мале вредности ограничити само на захтеве који се односе искључиво на новчани износ;

— да ли спорове о издржавању, без обзира на износ издржавања, изузети из маличног поступка; исто питање се поставља и за радне спорове;

— који новчани износ узети као критеријум за спорове мале вредности код општинских судова односно код окружних привредних судова;

— да ли је целисходно у маличном поступку искључити могућности побијања пресуде због погрешне примене материјалног права.

По наведеним питањима очекују се примедбе и предлози односно мишљења, како би се на основу шире консултације приступило разматрању предлога и сугестија за нове измене и допуне Закона о парничном поступку.

Младен Косовац

ПРИКАЗИ

ГЕНАДИЈ ВАСИЉЕВИЧ МАЉЦЕВ: СОЦИАЛИСТИЧЕСКОЕ ПРАВО И СВОБОДА ЛИЧНОСТИ (ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ВОПРОСИ)

— Москва, Јуридическаја литература, 1968; с. 142 + (1); 8°

I — Пред савременом правном науком налазе се озбиљне препреке које успоравају процес стварања теорије социјалистичког права. Главна се односи на противуречан, хибридан карактер социјалистичког права. Социјалистичко право, као уосталом и социјалистичко друштво, како је Маркс истицао у *Критици Готског програма*, излази из утробе капиталистичког друштвеног уређења чије младеже на себи носи. Оно је по извесним садржинским елементима и спољним карактеристикама још увек старо право. Паралелно са развојем социјалистичког друштва, међутим, са ишчезавањем класне, антиномичне структуре друштва и ублажавањем осталих друштвених сукоба, социјалистичко право све више добија нова обележја губећи постепено класни карактер и принудљивост као особене атрибуте права уопште. Стога није једноставно утврдити све структуралне и функционалне елементе овако комплексног и противуречног феномена.

Поред тога, социјалистичко право постоји релативно кратко време. Његова нова, позитивна садржина није још у довољној мери развијена. Нема довољно емпиријских података за пунију теоријску генерализацију. Затим, социјалистичко право је динамично право. Њега карактерише изванредна променљивост што отежава фиксирање његових константи.

Једна од значајних тешкоћа је сигурно и чињеница што се социјалистичко право ствара у релативно неразвијеним земљама, па је питање у којој су мери карактеристике социјалистичког права у савременом социјализму генерална обележја социјалистичког права уопште. Сасвим је вероватно да ће постојати диференција између социјалистичког права изграђеног у савременом социјализму и социјалистичког права које ће бити створено у развијеним капиталистичким земљама Запада, како у погледу састава, тако и у погледу развојних фаза.

Идеологизација политичког живота која доприноси стварању непотпуне и недовољно тачне, а понекад потпуно искрив-

љене слике о стварности такође отежава изучавање социјалистичког права. Уместо правних виде се често привидни проблеми; уместо ствари види се привид ствари. Овој идеологизацији у значајној мери доприносе и правници, односно правни теоретичари, свесно или несвесно.

Понекад, чак, и груба политичка сила, отворена или прикривена односно страх од ње, у извесним знатно бирократизованим, социјалистичким системима диктирала је стварање „теорија“ које су оправдавале status quo. Има и данас политичких и правних писаца за које не важи ауторитет истине, већ истина ауторитета. Као замена за утврђене чињенице нуде се цитати из званичних програма, резолуција, декларација и сл. Јасно је да су овакве „теорије“ празне, јалове, схоластичке.

II — Савремена совјетска правна наука поклања значајну пажњу теоријској обради проблема социјалистичког права. Нарочито значај имају радови посвећени карактеру социјалистичког права, садржини и форми социјалистичког права, правним односима у социјалистичком друштву, узајамној вези социјалистичког права и социјалистичког морала, прерастању норми социјалистичког права у правила комунистичке заједнице.

Радовима совјетских правних писаца могу се ставити одређене чак и озбиљне замерке. Нарочито су подложни критици њихови радови до XX конгреса КПСС. Међутим, савремена совјетска правна наука се постепено ослобађа својеврсне стерилности и догматизма. Иако њихови радови и данас почињу позивањем на материјале партијских конгреса односно пленума или реферате истакнутих партијских руководиљаца, ипак се у њима могу приметити и новији тонови. То се може запазити по начину размишљања и закључивања. О великом броју питања не постоје, као некад, униформни ставови. Стављају се на дневни ред и нови проблеми. Воде се полемике. Иако још није успостављен конструктиван дијалог са савременом буржоаском правном науком, ипак се њој на овај или онај начин поклања пажња. У редовима совјетских аутора има интересантних размишљања, посебно о социјалистичком праву. Стога се пред југословенском правном науком налази задатак да критички преиспита савремену совјетску правну књижевност без предрасуда и унапред донетих оцена и да рационалне предлоге и прихватљива решења искористи за стварање опште теорије југословенског права.

III — Монографија Г. В. Маљцева обрађује филозофско-правне проблеме социјалистичког права и слободе личности, пре свега с обзиром на совјетско право и слободу личности у совјетском друштву. Садржина монографије је распоређена на увод и четири главе.

1) У Уводу (с. 3—6) писац издваја три аспекта појма слободе. Одређује, најпре, слободу као филозофску категорију, затим као стање социјалног субјекта и, најзад, етичко-правни појам слободе.

2) У првој глави (*Личност и социјалистичка држава и право*, с. 7—31), аутор, прво, говори о слободи личности и неоп-

ходности правног регулisaња. Посебно је важно питање структуре личности, међусобног односа социјалног и природног елемента личности. Док појам „човек“ одражава „количинску особеност“ живог „бића“, дотле је личност „конкретна индивидуа коју карактеришу индивидуалне особености човека и његов конкретан положај у друштву“ (с. 14). Из комплекса питања која се односе на личност и на развој слободе личности нарочити значај имају субјективна права и правне обавезе.

Затим, писац говори о појму „грађанина“ кога одређује као „личност у њеном односу према држави и праву, власти и закону“ (с. 19). У социјализму је државно-правни поредак подређен човеку „као највишој социјалној вредности“. Ипак, постоје одређена ограничења слободе личности која су објективно условљена законитошћу развитка социјалистичког друштва. Што се, пак, тиче обавеза оне су повезане „с добровољно на себе примљеном одговорношћу“ (с. 30).

3) У другој глави (*Совјетски грађанин као субјект права*, с. 32—62), писац, најпре, обрађује проблем физичких лица као субјекта права у социјализму. Буржоаска правна наука, вели Маљцев, одваја субјекта права „од реалног човека“, те га претвара „у апстрактну фигуру“ (с. 32). Субјект права је тако само „скуп правних својстава човека“. Совјетска правна наука, међутим, под субјектом права подразумева „човека коме постојећи правни поредак признаје суму одређених правних својстава“. Поред слободе воље за схватање појма субјекта права од значаја су „потребе, интереси, циљеви људи“. Правна наука мора изаћи изван оквира истраживања „техничкоправних“ елемената субјекта права, изван правних односа. Мора се изучавати и субјекат права „као носилац правног статуса“. За положај човека као субјекта права од значаја је још „правно обезбеђење социјалне једнакости људи“ (с. 35).

Потом, аутор излаже карактер деловања социјалистичког права на индивидуалну вољну делатност. Констатује да је веза између класне и државне воље „несумњива“ за све писце, док је однос између индивидуалне и класне односно државне воље „веома сложен“. Сматра да индивидуална воља значајно утиче на формирање државне воље како на „садржину права“ тако и на „карактер правног регулisaња друштвених односа“. Она има важну улогу и у „сфери реализације правних норми“ (с. 43). Писац, даље, анализира суштину индивидуалне воље „као функције људског мозга“. Воља је „практична страна људске свести“, „својство људске психе које изражава њену активност“. Ову активност карактерише „одређена управљеност“ на ствари, процесе, појаве у објективном свету (с. 47). Најзад, писац разматра слободу воље, норме права и мотиве људског понашања и норме права и одлуке људске воље.

4) У трећој глави (*Права, обавезе и слобода личности у социјалистичкој држави*, с. 63—91), писац говори, прво, о карактеристикама субјективних права и обавеза совјетских грађана. Одређује субјективно право као „правну могућност понашања“. Према томе, садржину субјективног права чини „зако-

ном призната могућност понашања, тј. пројекат, образац предстојећег поступка у будућности” (с. 67). Уношењем у појам субјективног права и фактичког понашања створио би се „веома противуречан” појам који би отежао „схватање реализације субјективног права као процеса претварања правне могућности у стварност” (с. 69). Писац и правну обавезу дефинише као „могућност понашања”, која, међутим, има „неопходан карактер тј. могуће у понашању истовремено је и неопходно” (с. 74).

Затим, писац анализира правни статус грађана СССР кога одређује као „целокупност правних могућности друштвом и државом датих за слободан развитак појединца у социјализму” (с. 79). Од „општег, јединственог и једнаког” правног статуса совјетских грађана аутор разликује „положај личности као учесника конкретних правних односа”. Субјективна права и правне обавезе пролазе кроз две етапе развоја: најпре, они су „елементи правног статуса”, а потом се „реализују у саставу конкретног правног односа”.

5) У четвртој глави (*Правно обезбеђење интереса и циљева совјетских грађана*, с. 93—142), аутор разматра место интереса и циљева совјетских грађана у систему правног регулисања. Интересима и циљевима људи припада „основно место међу стимулима људске делатности”. Интерес је објективна социолошка категорија чији настанак и остваривање тече „независно од свести људи”. Он објективно утиче на „заштиту и развитак социјалних субјеката”. На људске поступке, међутим, делују и субјективни фактори. Тако се успоставља веза између свести и воље социјалних субјеката и њихових објективних интереса.

Затим, писац анализира категорију интереса у правној науци. Процес стварања права карактерише се следећом везом: објективни интерес — друштвена свест — право. Право делује на реализацију објективних интереса, такође, преко друштвене свести: право — друштвена свест — објективни интереси. Као средства за остварење интереса служе субјективна права и правне обавезе. Тесно повезан са интересима је циљ, као субјективна категорија. Он се формира на бази сазнања објективног интереса, те означава „слободноволну делатност човека” (с. 113).

Аутор, даље, анализира друштвене и индивидуалне интересе и циљеве у законитом понашању грађана у социјализму. На бази јединства основних друштвених и личних интереса јавља се ентузијазам у погледу „реализације циљева права”. На законито понашање грађана утичу лична материјална и морална заинтересованост и принципи колективне заинтересованости као „стимул индивидуалног понашања”.

Најзад, писац говори о остварењу правне заштите права и законитих интереса у СССР.

IV — Интерес за рад Г. В. Маљцева пре свега проистиче из чињенице што су у њему обрађена основна теоријска питања везана за слободу личности у социјалистичком праву. Поред правног коришћен је и филозофски и социолошки приступ,

што је од посебног значаја нарочито када се има у виду да већину радова и из специјалних правних наука и из опште теорије права карактерише традиционални правни позитивизам. Ипак на моменте ни Маљцев се није уздигао изнад формално-правне обраде, што умањује вредност његовог дела. Иако рад носи наслов *Социјалистичко право и слобода личности*, Маљцев је вршио уопштавања само на примеру совјетског права, што је знак да се ни савремена совјетска правна наука није ослободила од прецењивања значаја совјетског права на рачун права у осталим социјалистичким земљама. Рад би свакако добио у значају да су шире обрађени проблеми примене социјалистичког права. Између прокламованих политичких и правних модела и њиховог оживотворења, примене у пракси може да постоји разлика приличног степена. Тако, нпр. у раду се истиче да је човек „највиша социјална вредност” и да су стога њему подређени држава и право као значајна техничка средства у рукама водећих политичких снага. На жалост, искуства изградње социјализма у епоси стаљинизма сведоче о политичкој и правној несигурности грађана СССР и о значајним привилегијама осамостаљене партијске и државне бирократије, што је довело до претварања диктатуре пролетаријата у диктатуру над пролетаријатом. Писац се задовољава са чисто правним дефинисањем субјективних права („правна могућност понашања”) и правних обавеза („правна неопходност понашања”) што је недовољно. Да би се открио карактер ових феномена потребно је у дефиницију унети и социолошке елементе. Спорна је и пишева мисао о јединству друштвених и личних интереса и циљева у совјетском друштву, итд. И поред наведених и других недостатака монографија Г. В. Маљцева заслужује пажњу југословенске политичке и правне јавности.

Мр Милијан Поповић

Др ДРАГОЉУБ НЕСТОРОВ

У Зрењанину је преминуо др Драгољуб Несторов, адвокат у пензији, 14. новембра 1971. године у 70-ој години живота.

Др Драгољуб Несторов родио се 14. маја 1901. године у Зрењанину, у земљорадничкој породици. Основну школу и гимназију завршио у Зрењанину. Правни факултет завршио у Суботици 1924. године, а положио докторат права у Загребу 1927. године. Адвокатски испит положио у Новом Саду 1928. године. Од тога времена па до пензионисања 1962. године водио адвокатуру у Зрењанину, са краћим прекидом после другог светског рата када је краће време радио у привреди.

Др Драгољуб Несторов био је познати правник, а као адвокат уживао велики углед, не само у Зрењанину. Озбиљног и од-

мереног држања, а ипак комуникативан успостављао је веома отворене односе са људима који су му или били клијенти или је долазио са њима у службени дотицај. Био је познавалац више језика, а дуго година судски тумач за мађарски језик у Зрењанину. Одликовао се као одличан познавалац српскохрватског језика и српске књижевности. Имао је велики круг пријатеља и његова смрт представља осетан губитак за адвокатуру у Војводини и друштвени губитак за Зрењанин у коме се родио и читав свој век провео.

Слава му!

Б Е Л Е Ш К А

Адвокатска комора Војводине поводом педесетогодишњице јубилеја издала је Споменицу — педесет година Адвокатске коморе у Новом Саду, као посебно издање свеска бр. 8. Споменица између осталог садржи именик адвоката од 1921—1971. године по реду уписа, биографије педесетак знаменитих адвоката, чланова Коморе од 1921—1971. године, предавање које је на свечаној академији Прославе 8. X 1971. године прочитао Милорад Ботић са темом Педесетогодишњи развитак адвокатури у Војводини — педесетогодишњица Адвокатске коморе у Н. Саду. Надаље у Споменици су објављени реферати др Стојана Михајловића, др Јожефа Варадија, Милана Миковића, мр Војислава Попадића на тему Адвокатура у самоуправном друштву, која је била претресана на радном делу Прославе 9. X 1971. године.

У Споменици су објављени и неки актуелни чланци из области права, правне филозофије и адвокатури.

Објављен је и кратак избор чланака из *Гласника* предратне и послератне серије.

Књига је савремено опремљена и штампана у штампарији „Будућност“ Нови Сад. Насловну страну је израдио инж. арх. Борбе Табаковић, коме је ово последњи, предсмртни рад.

Цена књизи 30.— дин. налази се у књижарској продаји у Н. Саду, а може се наручити или набавити у Адвокатској комори у Н. Саду, Змај Јовина бр. 20/1.

ИЗ СУДСКЕ ПРАКСЕ

Одлука о минималној откупној цени шећерне репе (Сл. лист СФРЈ број 33/65) је принудног карактера и не може се са вољом странака мењати, па уколико је уговорена нижа откупна цена од прописане, у том делу уговор не везује странке.

(Пресуда Врховног суда Војводине, Посл. бр. Гзз. 21/71).

Тужиоци тужбом граже исплату разлике куповне цене произведене испоручене шећерне репе у 1968. години, и то од исплаћеног износа

до одређеног износа одлуком о минималној откупној цени шећерне репе.

Према утврђеним чињеницама тужена је закључила са ИПК „Серво Михаљ” уговор о пословној сарадњи око производње откупа и испоруке индустријске шећерне репе. Уговорена је откупна цена од 0,18 динара за сваки килограм исте репе, како је и предвиђено одлуком о минималној откупној цени шећерне репе (Сл. лист СФРЈ 33/65), али је уговорено још и то да за друга има да плати 0,2 динара по килограму чисте репе на име трошкова око организације откупа, за употребу и одржавање уступљених основних средстава.

Пре закључења тог уговора тужена задруга је на збору произвођача изнела под којим условима Фабрика шећера жели да кооперира са задругом као произвођачем и откупљивачем шећерне репе, и да би по томе непосредни произвођачи добили 0,15 динара по килограму, јер 0,01 динар има право да зарачуна тужена задруга. Неки произвођачи међу којима и тужиоци сагласили су се са тиме па су и потписали и појединачне уговоре са туженом о производњи репе у 1968. години с тим да им се плати 0,15 динара по килограму исте репе. Толико им је након испоруке и исплаћено.

Оспореним пресудама одбијен је тужбени захтев.

Имовинска корист која се има одузети у смислу одредаба чл. 45. Општег закона о занатским радњама (Сл. лист СФРЈ, бр. 13/63) од лица које се бави таквом делатношћу која је противна одредбама овог закона и одредбама Закона о занатским радњама самосталних занатлија (Сл. гласник СР Србије, бр. 13/64) не представља бруто корист тј. продајна цена производа, већ се од продајне цене имају добити трошкови производње. Дакле, имовинска корист није истоветна са продајном ценом финалног производа, већ се од продајне цене, као економске категорије, имају одбити трошкови материјала и услуга у свим фазама производње, сем вредности личног рада. (Пресуда Врховног суда Војводине, Посл. бр. Гзз. 30/71).

Противник предлагача је индивидуални пољопривредни произвођач са поседом од 17 јутара земље. У 1967. години произвео је 12.000 ком. печених цигала у пољским пећима. Од ове количине је употребио за потребе свог домаћинства само 7.000 ком., док је остатак од 5.000 ком. продао по цени од 25 дин. по комаду.

Како је ову циглу производио у пољским пећима, без икаквог одобрења од стране надлежног органа, дакле без потребне дозволе, а за такав рад није имао стручну спрему нити га је пријавио надлежном органу општине, то је стављен предлог да се имовинска корист у износу од 1.250 динара као протувредност продате цигле од њега одузме у смислу прописа чл. 45. Општег закона о занатским радњама.

Општински суд је уважио предлог и одузео имовинску корист у износу од 1.250 динара. Окружни суд није уважио жалбу противника предлагача у којој је износио да је у производњи цигле имао издатака па је првостепено решење потврдио.

Јавни тужилац уложио је захтев за заштиту законитости и обе одлуке нижих судова је овај суд укинуо уважавајући захтев и при томе је заузет овај став.

Расправљање о основности или неосновности предлога за понављање поступка је расправљање о главној ствари, па се приликом одмеравања адвокатске награде има примењивати тар. бр. 13 ст. 1. тач. 1. тарифе о наградама и накнади трошкова за рад адвоката у Војводини. (Пресуда Врховног суда Војводине, Посл. број Гж. 159/971).

У основној парници делимично је уважен тужбени захтев тужиоца и обавезан туженик да на име накнаде неимовинске и имовинске штете плати тужитељу 20.000 дин. са каматама.

Предлог ради понављања поступка је оспореним тумачењем одбијен и предлагач понављања поступка обавезан да плати противнику предлагача 108.— дин. на име парничних трошкова.

Првостепени суд је сматрао да је расправљање о основности или

неоснованости предлога за понављање поступка процесне природе, па је у погледу адвокатске награде применио Тар. бр. 13 ст. 1. тач. 2. тј. одмерио само 50% адвокатске награде.

Овај суд својим решењем сматрао је да је расправљање о основаности или неоснованости предлога за понављање поступка, расправљање о главној ствари, па се приликом одмеравања адвокатске награде имао применити тар. бр. 13. ст. 1. тач. 1. а у вези тар. бр. 11.

Суд који разводи брак не може одлучивати и о томе којем ће родитељу бити поверена пунолетна деца на чување, васпитање и издржавање. Овлашћења суда из чл. 65. ст. 1. и 2. ОЗБ односе се само на ону децу парничних странака,

која су у време доношења пресуде још малолетна. (Пресуда Врховног суда, Посл. бр. Гж. 1440/71).

Из образложења: „У бракоразводном спору не може се решавати ни по службеној дужности ни по захтеву једног родитеља о обавези другог родитеља да доприноси издржавању пунолетне деце странака. Од дана пунолетства детета захтев према родитељима за плаћање доприноса деце издржавања, уколико за то стоје материјално-правни услови, може поставити само дете у посебној парници.“ Заједничко дете странака у овом спору првостепеном пресудом је, иако је у међувремену постало пунолетно, поверено на чување, васпитање и издржавање мајци, док је отац обавезан на плаћање свога дела доприноса за издржавање детета.

ИЗ СЕДНИЦЕ АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ У САПВ

На седници Управног одбора Адвокатске коморе у САПВ у Новом Саду, одржаној 2. октобра 1971. године, донета су следећа решења:

- 1) Узет је на знање извештај председника, секретара и благајника о раду Коморе.
- 2) Решавано је о молбама за упис у именик адвоката.
- 3) Решењем број 291/1971. уписан је у именик адвокатских приправника Дарко Хохњец са адвокатско-приправничком вежбом код Дејана Ивачковића, адвоката у Новом Саду, са даном 2. октобар 1971. године.
- 4) Решењем број 287/1971. уписана је у именик адвокатских приправника Марија Паштровић са вежбом код Душана Аћимовића, адвоката у Новом Саду, са даном 2. октобар 1971. године.
- 5) Решењем број 297/1971. уписан је у именик адвокатских приправника Драгољуб Дамјановић са вежбом код Милана Рапајића, адвоката у Новом Саду, са даном 2. октобар 1971. године.
- 6) Решењем број 292/1971. брисан је из именика адвокатских приправника Стеван Жива са вежбом код Славка Живе, адвоката у Зрењанину, са даном 15. септембар 1971. године, јер је уписан у именик адвоката.

7) Решењем број 293/1971. брисан је из именика адвокатских приправника Константин Ранков са вежбом код др Јожефа Варадија, адвоката у Зрењанину, са даном 15. септембар 1971. године, јер је уписан у именик адвоката.

8) Решењем број 282/1971. брисан је из именика адвоката Фрања Сич, адвокат у Пачиру, са даном 30. септембар 1971. године, због пензионисања. Преузиматељ није одређен. Задржава чланство у Фонду посмртнине.

9) Решењем број 284/1971. брисан је из именика адвоката Љубомир Гирић, адвокат у Бачкој Паланци, са даном 1. октобар 1971. године, због пензионисања. За преузиматеља је одређен Прока Бороцки, адвокат у Бачкој Паланци. Задржава чланство у Фонду посмртнине.

10) Решавано је и о другим текућим питањима.

Управни одбор

ИЗ СЕДНИЦЕ УПРАВНОГ ОДБОРА АК У САПВ

На седници Управног одбора Адвокатске коморе у САПВ у Новом Саду, одржаној 29. октобра 1971. године, донета су следећа решења:

1) Узет је на знање извештај председника, секретара и благајника о раду Коморе.

2) Решено је да се свеска бр. 8 — Споменица достави сваком адвокату који није узео учешћа на Прослави и да се задужи са 30.— н. динара.

3) Решавано је о молбама за упис у именик адвоката.

4) Решењем број 327/1971. уписан је у именик адвокатских приправника Варади Јожефа Имре, са вежбом код др Јожефа Варадија, адвоката у Зрењанину, са даном 29. октобар 1971. године.

5) Решењем број 331/1971. уписан је у именик адвокатских приправника Андраш Буковић, са вежбом код Милана Маркићевића, адвоката у Бечеју, са даном 29. октобар 1971. године.

6) Решењем број 311/1971. брисан је из именика адвоката Сима Павков, адвокат у Пландишту, са даном 5. новембар 1971. године, због пензионисања. За преузиматеља је одређен Миленко Вишацки, адвокат у Вршцу. Задржава чланство у Фонду посмртнине.

7) Решењем број 317/1971. др Густав Керпел, адвокат у Вршцу, разрешен је дужности преузиматеља адвокатске канцеларије Јовчић Николе, бившег адвоката из Вршца, јер је извршио ликвидацију.

8) Решењем број 323/1971. Димитрије Зековић, адвокат у Опацама, разрешен је дужности преузиматеља адвокатске канцеларије Радослава Митровића, бившег адвоката у Бачу, јер је извршио ликвидацију.

9) Решењем број 316/1971. др Јожеф Варади, адвокат у Зрењанину, разрешен је дужности преузиматеља адвокатске канцеларије др Драгољуба Скадрића, а за преузиматеља је одређен Константин Ранков, адвокат у Зрењанину.

10) Решењем број 332/1971. у смислу члана 8. Уредбе о награди за рад адвоката евидентиран је уговор о пружању правне помоћи склопљен између Душана Аћимовића, адвоката у Новом Саду, са Трговачким предузећем „Тргокомерц“, Делчево, филијала Нови Сад, од 1. X 1971. године.

11) Решењем број 313/1971. одлучено је да се исплати посмртнина иза преминулог Косте Хаџи, адвоката у пензији, Кости Хаџи, адвокату у Новом Саду.

12) Решењем број 335/1971. одлучено је да се исплати посмртнина иза преминулог др Јефте Новића, адвоката у пензији, Љубици Новић-Чуљак из Новог Сада.

13) Решењем број 300/1971. брисан је из именика адвоката Милутин Милутиновић, адвокат у Шиду, са даном 5. октобар 1971. године, због пресељења седишта адвокатске канцеларије у Земун. За преузиматеља је одређен Страхиња Нешковић, адвокат у Шиду.

14) Решењем број 303/1971. брисана је из именика адвоката Даринка Филипчев-Марцикић са даном 30. септембар 1971. године, због заснивања радног односа. За преузиматеља је одређен Лазар Предин, адвокат у Бечеју.

15) Решено је да се адвокати који су приступили уговору о колективном осигурању, а нису платили ништа на име премије осигурања бришу из уговора, а они који су извршили делимичну уплату да се позову да до 15. новембра уплате, у противном ће бити брисани из уговора.

16) Решавано је о другим текућим питањима.

Управни одбор

УПИС У ИМЕНИК АДВОКАТА АК У САПВ

Пошто су се оба органа који одлучују о упису у именик адвоката, Управни одбор и Савет, сагласили да постоје сви услови за упис у именик адвоката, то су на основу чл. 93. тач. 4, чл. 87. тач. 3, чл. 13. тач. 1, 2, 3, 6. и 7, ЗОА чл. 13. ст. 2. Закона

о правосудном испиту, те чл. 7. и 9. Статута АК у САПВ, уписује се у именик адвоката са даном 3. новембар, 1971. године:

286/1971	Зарија Корнел	—	Панчево
285/1971	Гирић Љубомир	—	Бачка Паланка
296/1971	Чејовић Петар	—	Суботица
319/1971	Руски Јелисавета рођ. Дер	—	Суботица
321/1971	Вучевић Зоран	—	Нови Сад
324/1971	Хацић Лазар	—	Нови Сад
330/1971	Парлаћ Миодраг	—	Нови Сад
325/1971	Младеновић Миливој	—	Ковачица
329/1971	Секулић Петар	—	Суботица

Управни одбор АК у САПВ

PROSEONIK REPONIK VE

Beograd, 4. novembra 1971.

ПРОСЛАВА
ПЕДЕСЕТОГОДИШЊИЦЕ
АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ У НОВОМ САДУ

NOVI SAD

srdačno zahvaljujem na pozdravima
koje ste mi poslali na desetu 50-godisnjicu
osnivanja i rada Advokatske komore u Novom Sadu.

ФАКСИМИЛ ПРИБАМ ПРИБАКАВНИКА ТИТА

и провозгласил истинно, то чл. 7 и 9. Статута АК у САНР, уиат
 су се у овоме издану са датум 1. новембар, 1971. године:

288/1971	Зарија Корнел	—	Панчево
285/1971	Билрић Аубошир	—	Бамба Паланка
286/1971	Сејидовић Петар	—	Суботина
219/1971	Руски Јеленавета рођ. Дев	—	Суботина
221/1971	Вуковић Зоран	—	Нови Сад
254/1971	Милић Азар	—	Нови Сад
289/1971	Петровић Младен	—	Нови Сад
227/1971	Миланковић Милан	—	Козачица
229/1971	Савић Петар	—	Суботина

Урочиште одбор АК у САНР

ПРОСЛАВА
 ПЕДЕСЕТОДИШНИЦЕ
 АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ У НОВОМ САДУ

PRESEDNIK REPUBLIKE

Beograd, 4. novembra 1971.

ADVOKATSKA KOMORA
VOJVODINE

NOVI SAD

Srdačno zahvaljujem na pozdravima
koje ste mi uputili sa proslave 50-godišnjice
osnivanja i rada Advokatske komore u Novom Sadu.

ФАКСИМИЛ ПИСМА ПРЕДСЕДНИКА ТИТА

ПРОСЛАВА ПЕДЕСЕТОГОДИШЊИЦЕ АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ

Адвокатска комора Војводине у Новом Саду прославила је педесетогодишњицу свога рада у Новом Саду 8. и 9. октобра 1971. године.

Првога дана Прославе одржана је свечана академија у сали Покрајинске скупштине у Новом Саду, а другога дана одржан је радни део Прославе такође у сали Покрајинске скупштине.

На Прослави је узело учешћа преко две стотине адвоката, око сто чланова њихових породица и педесетак гостију. Од гостију, између осталих, запажених су: Илија Рајачић, председник Скупштине Војводине, Тибор Минда, потпредседник Извршног већа Војводине, Душан Алимпић, савезни народни посланик, Душан Гајић, члан Покрајинског извршног већа, Руде Вујадиновић, покрајински секретар за законодавство, Срега Ковачевић, потпредседник Покрајинске скупштине, Здравко Дивљак, председник Привредног већа Скупштине општине Нови Сад, др Никола Воргић, декан Правног факултета у Н. Саду, Бошко Петровић, књижевник и секретар Матице српске, Вукашин Кешељ, секретар Покрајинске конференције ССРН, Арпад Хорват, покрајински секретар за правосуђе, Беце Бела, потпредседник Скупштине општине Нови Сад, Илија Петаковић, секретар СО Нови Сад, Иван Вуковић, председник Врховног суда Војводине, Чеда Укропина, председник Уставног суда Војводине, Жарко Матијашевић, покрајински јавни тужилац, Здравко Груловић, председник Вишег привредног суда, Миле Чанак, покрајински јавни правобранилац, Бранко Шинжар, председник Удружења правника Војводине, Звонимир Штајнер, председник Окружног суда у Н. Саду, Иван Тишма, председник Окружног привредног суда у Н. Саду, Стојановић Радојица, председник Општинског суда у Н. Саду, Аврам Мишков, окружни јавни тужилац у Н. Саду, Бошко Кнежевић, општински јавни тужилац у Н. Саду, професори Правног факултета у Н. Саду: др Владимир Капор, др Карољ Бетваи, др Александар Магарашевић, др Ратко Пешић, др Љубиша Милошевић, др Славко Царић, већи број судија, правника из управе и привреде из Н. Сада и Војводине. Од гостију са стране: др Тибор Јухас, председник и др Јене Андраши, секретар Адвокатске коморе у Кечкемету,

др Ференц Гестеши, председник Адвокатске коморе у Сегедину, др Иштван Ковач, председник Адвокатске коморе у Печују, др Виктор Бака и Луција Патраш, адвокати из Темишвара. Представници адвокатских комора и други адвокати гости: Слободан Суботић, председник Савеза адвокатских комора Југославије и председник Адвокатске коморе у Београду, Драгослав Трнинић, генерални секретар Савеза, Момчило Митровић, секретар Савеза АК, Миодраг Стевовић, председник Савета АК Србије, Милован Јовановић, почасни председник АК Србије, Никола Војводић, бивши председник АК Србије, Живојин Воркапић, бивши председник АК Србије, Бұра Мијатовић, ранији секретар Савеза, Блажо Станковић, председник пододбора адвоката у Приштини, и већи број адвоката из Београда и Србије; Славко Шиматовић, председник Одвјетничке коморе Хрватске, др Аурел Крстуловић, адвокат из Загреба, потпредседник Међународне уније адвоката, др Бранко Цимерман, потпредседник Одвјетничке коморе Хрватске, Стојан Десница, потпредседник Одвјетничке коморе Хрватске, Маријан Думић, члан Управног одбора Одвјетничке коморе Хрватске, др Александар Чуповић, уредник *Одвјетника*, др Светозар Ивковић, пенз. адвокат из Загреба, др Нико Белопауловић, председник АК Словеније, Фадил Имамовић, председник АК БиХ Сарајево, Хасан Бакаловић, председник Савета АК БиХ, др Васва Агановић, члан Управе АК БиХ, Жарко Бањац, члан Управног одбора АК БиХ, др Абдуселама Балагија, адвокат из Бања Луке, Трајко Јовев, председник АК Македоније, Борбе Цаца, председник Савета АК Македоније, Васил Манолев, члан Управног одбора АК Македоније, Панта Поленак, бивши председник АК Македоније, Панчо Костов, члан Управног одбора АК Македоније и већи број адвоката са територије Адвокатске коморе Хрватске, Босне и Херцеговине и Македоније.

Свечану академију је отворио краћом беседом др Јожеф Варади, председник Адвокатске коморе Војводине. Поздравио је присутне и подвукао значај педесетогодишњег јубилеја. После поздравне речи председника Коморе узели су реч гости. Тако су учеснике Прославе поздравили и честитали им јубилеј: Илија Рајачић, председник Покрајинске скупштине, Бела Беце, потпредседник Општине Нови Сад, др Никола Воргић, декан Правног факултета, Бошко Петровић, књижевник и секретар Матице српске, др Аурел Крстуловић, потпредседник Међународне уније адвоката, Здравко Груловић, председник Вишег привредног суда у Новом Саду, др Владимир Капор у име новосадског Универзитета, Иван Вуковић, председник Врховног суда Војводине, др Ференц Гестеши, председник Адвокатске коморе у Сегедину, др Виктор Бака, адвокат из Темишвара, Слободан Суботић, председник Савеза адвокатских комора Југославије.

Милорад Ботић, адвокат у Новом Саду, одржао је предавање са темом „Педесетогодишњи развитак адвокатуре у Војво-

дини — педесетогодишњица Адвокатске коморе у Новом Саду”.* У предавању је изнет историјат развитка адвокатуре у Војводини, оснивања и рада Адвокатске коморе у Новом Саду за период од 1921—1971. године. Посебна пажња је обрађена на жртве из времена другог светског рата из редова адвоката и адвокатских приправника, па су према провереним подацима објављена имена адвоката и адвокатских приправника који су изгубили животе од 1941—1945. као борци или жртве окупаторског терора.

На радном делу Прославе дана 9. октобра 1971. године претресена је тема: Адвокатура у самоуправном друштву. Ова тема је обрађена у облику четири реферата: др Стојан Михајловић, адвокат из Зрењанина: „Адвокатура и друштво”, др Јожеф Варади, адвокат из Зрењанина: „Адвокати у радним заједницама”, Милан Миковић, адвокат из Панчева: „Профил кадрова у адвокатури”, мр Војислав Попадић, адвокат из Н. Сада: „Модернизација и рационализација рада адвокатуре на савременом нивоу развоја организације друштвених служби и технике”. Ова тема је била објављена у *Гласнику* Коморе бр. 9, заједно са свим рефератима (а објављена је и у Споменици), па су референти пре преласка на дискусију дали само кратку уводну реч.

У дискусији по овој теми и рефератима учествовали су: др Карољ Бетваи, професор Правног факултета у Н. Саду, др Абдуселам Балагија, адвокат из Бања Луке, др Никола Воргић, декан Правног факултета у Новом Саду, Георги Цаца, секретар за законодавство и председник Савета АК Македоније, Милорад Ботић, адвокат из Н. Сада, Арпад Хорват, покрајински секретар за правосуђе Војводине, Мишо Чејковски, адвокат из Скопља, Иван Вуковић, председник Врховног суда Војводине.

Актуелност и интересантност теме пружила је одлучну могућност за излагање мисли и становишта дискутаната по веома значајним питањима, а што све може да има знатну важност за даљи развитак адвокатуре у Војводини.

Поводом Прославе дао је пријем за учеснике Прославе председник Покрајинске скупштине Илија Рајачић, после свечане академије у Клубу посланика (8. X 1971). После радног дела Прославе (9. X 1971), дао је пријем за учеснике Прославе председник Привредног већа Скупштине општине Нови Сад Здравко Дивљак у Клубу посланика Скупштине Војводине.

За учеснике Прославе откупљена је позоришна представа у Српском народном позоришту у Н. Саду на којој је приказан (8. X 1971) *Ревизор* од Гогоља у режији гласовитог пољског редитеља Казимјержа Дејмека. Пре извођења комада одржао је предавање др Драган Недељковић, професор Универзитета из Београда, са темом „Уметност и правда”. Пре позоришне представе у фоајеу Српског народног позоришта дао је пријем за

* Предавање је штампано у Споменици, коју је Комора издала поводом овог јубилеја.

учеснике председник Адвокатске коморе Војводине др Јожеф Варади.

Дана 9. X 1971. године у поподневним часовима неки учесници Прославе (гости и пратиоци) обишли су галерије и музеје у Н. Саду.

Прослава је завршена 9. X 1971. године балом у Свечаним просторијама на Тврђави, уз велико учешће адвоката и чланова њихових породица и гостију.

У данима Прославе, а у оквиру програма Прославе, одржан је и Пленум Савеза адвокатских комора Југославије у сали Адвокатске коморе Војводине у Н. Саду. На овом Пленуму решавана су текућа питања, а посебно претресано питање усаглашавања ставова чланица Савеза поводом доношења нових републичких и покрајинских закона о адвокатури у погледу услова за упис. Донета је одлука да се затражи међурејублички договор по овом питању.

Дана 10. X 1971. године председник Савеза, Слободан Суботић, приредио је свечани ручак у хотелу „Варадин“ на Тврђави за учеснике Пленума и домаћине Прославе.

Прослава педесетогодишњице Адвокатске коморе Војводине значајан је догађај за адвокатуру Војводине и Адвокатску комору у Новом Саду, а учесници Прославе и приредаба везаних за Прославу имали су изванредан доживљај, јер су и аранжман и изведбе, као и масовност учешћа, били на примерној висини.

М. Ботић

ПЕДЕСЕТОГОДИШЊИ РАЗВИТАК АДВОКАТУРЕ У ВОЈВОДИНИ — ПЕДЕСЕТОГОДИШЊИЦА АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ У НОВОМ САДУ*

Задњих педесет година развитка адвокатури у Војводини и педесет година постојања и рада њене професионалне организације, Адвокатске коморе у Новом Саду, незнатно је време за адвокатуру, која као интелектуални рад, па и занимање, има корене далеко преко два миленијума, а овде код нас, у Средњој Европи још у најранијим средњовековним друштвеним и државним структурама. Међутим, за нас је од посебног значаја баш овај период од задњих педесет година, јер се у томе времену адвокатура на овом подручју организовала као професија, данас друштвена служба, за пружање правне помоћи кроз аутономну, данас самоуправну професионално-друштвену орга-

* Уводни део, III-ће поглавље (о времену окупације) и завршни део предавања, одржаног на свечаној академији, чији је пун текст објављен у Споменици.

низацију, Адвокатску комору у Новом Саду, примивши извесне утицаје ове средине а такође и утичући на изванредно познат начин на ту средину. Војводина, изванредно сложено подручје (етно-национално, географско-демографски, државно-политички, економско-социјално), епицентар додира, спајања, сукоба, прожимања разних култура: словенске, германске, романске, мађарске, и њихових правних схватања, увек у врло компликованим друштвено-политичким и државно-правним условима, имала је изванредно сложен развитак правног живота, у коме је адвокатура увек играла значајну улогу. Таква средина је увек захтевала развијенију мрежу правосудних органа и већи број адвоката него у другим подручјима бивше Аустро-Угарске, а касније и Југославије. Отуда увек знатан број адвоката у Војводини, отуда а и велики значај адвокатуре у друштвеном и правном животу овог подручја, како пре 1918, тако и до 1941, па и после 1944. год. Зато и не може бити изненађујуће велики број адвоката одличних правника, националних, политичких, културних, спортских јавних радника, из редова свих националности.

Адвокатура је у развојном ходу друштва кроз историју, па и сопственом, кроз више од две хиљаде година, прошла огромни развојни пут: од самоиницијативног и појединачног ангажовања способних, скоро увек високо учених и по правилу одважних људи да бране и заступају интересе других људи у постојећем друштву (старогрчко и римско друштво), од привилегије припадника „виших сталежа“ (средњи век), од приватног занимања везаног за концесију владара (касни средњи век, доба слабљења феудализма и рабање грађанског друштва), од интелектуалног занимања „јавног поретка“ (грађанска држава) до нашег времена, у социјалистичкој Југославији да би постала јавна служба (период тзв. административног социјализма), а убрзо у растућем самоуправљачком социјализму — друштвена служба. Оно што је основно у овом дугом развојном путу адвокатуре јесте њена порука хуманости. Са овом су адвокати увек наступали, чак и лично угрожени од других људи, најчешће оних који су били носиоци друштвене моћи или од људских институција, кроз које се друштвена моћ испољавала. И увек бранили и човека који се огрешио о друге људе или о правила прописана од друштва чији је он милом или силом члан, а да се не поистовети са брањеником. Зато се адвокатура и поред великих искушења и опасности одржала више од два миленијума и остаје трајна тековина човечанства.

Данас код нас, када се у југословенском Уставу човек истиче у први план и прокламује као највећа вредност друштва, адвокати не могу и не смеју занемарити ову поруку хуманости својих предака, јер би тиме издали и прошлост и садашњост, коју и ми адвокати изграђујемо. Кроз законе — право — свако друштво штити себе, своје институције и уређује друштвене односе по своме схватању. Адвокат је по закону дужан да се држи тог права, но исто тако је по свом позиву дужан да у његовој примени нађе могућност његовом приближавању веков-

ним идеалима људи свих друштвених формација: слободи, хуманости, правичности и правди.

Ми данас, славећи педесетогодишњи јубилеј војвођанске адвокатуре, желимо да учинимо осврт на значајну прошлост наше адвокатуре, освежимо значајно наслеђе, да би обогатили наше савремене дискусије и садашња размишљања о проблемима југословенске и војвођанске адвокатуре, као општељудске друштвене тековине. Та значајна и занимљива прошлост и перспективна будућност дају пуни смисао овој нашој Прослави.

Непосредно стојимо пред доношењем Покрајинског закона о адвокатури, па ће сутра, на радном делу бити говора о неким важним питањима начелне природе везаним и за овај закон, што даје и одређену радну актуелност овом нашем бројном свечаном скупу.

Најзад, Војводина у југословенском државном, друштвеном и правном поретку сада сама обликује правни систем на принципима самоуправљања, па ће тим више доћи до изражаја повећана ангажованост адвоката бар у спровођењу овога у живот. Снаге са којима располаже адвокатура у Војводини, уз појачан прилив младих квалитетних кадрова, гаранција су да ће адвокатура бити на висини свога задатка.

III

Непријатељска окупација у пролеће 1941. године прекинула је плодан рад Адвокатске коморе у Новом Саду. Окупаторска војна команда забранила је рад Адвокатској комори у Новом Саду, разрешила све органе Коморе, а поставила за комесара др Петера Вагнера, адвокатског приправника из Новог Сада. Овај је преузео Комору заједно са њезином знатном имовином 13. априла 1941. године. Др Петер Вагнер обављао је дужност комесара до 18. децембра 1941. године. Министарство правде у Будимпешти, упркос принципима међународног права о режиму окупације непријатељске територије, и поред постојања затечене Адвокатске коморе у Новом Саду, формирало је нову Адвокатску комору за Бачку у Новом Саду, којој је предало сву имовину затечене Адвокатске коморе. Главну улогу око оснивања ове Коморе, а и за читавог времена њене делатности, имали су председник др Иван Нађ, адвокат из Новог Сада и Јанош Видерком, адвокат из Новог Сада. Ови су се као и већи део функционера Коморе 1944. године повукли испред Народноослободилачке војске.

Немачке окупаторске војне и цивилне власти у Банату формирале су за окупирани Банат Адвокатску комору у Петровграду (сада Зрењанин).

Окупаторска Адвокатска комора у Новом Саду отворила је нов упис. Није прихватила затечене адвокате уписане у именик Адвокатске коморе у Новом Саду. Знатан број адвоката српске народности није ни подносио молбу за овај упис, смат-

рајући себе адвокатима и овај упис противан међународном ратном праву. Неки су се пребацили у Банат, а неки у Београд, или унутрашњост Србије. Од пријављених Срба за упис у овај именик примљен је незнатан број. Углавном су примљени само они који су још за време Аустроугарске стекли дипломе на правним факултетима у Аустроугарској, положили адвокатски испит у Будимпешти или у Марошвацархељу, били резервни официри аустроугарске војске, или су уживали личне симпатије нових функционера Коморе. Тако од 240 адвоката Срба у Бачкој затечених 6. априла 1941. године у именику адвоката, налазимо у именику окупаторске Коморе свега 34. У Новом Саду од ранијих 60 Срба адвоката видимо у именику свега 10. Јевреји су прошли још горе. Тада су у Мађарској били на важности расистички закони, а по овима Јевреји нису могли вршити никакве јавне функције. По наредби Министарства правде само је 5% Јевреја могло бити уписано у именик адвоката, а у ту квоту су ушли углавном они који су били у мешовитом браку или раније резервни официри аустроугарске војске, који су се изјаснили за Мађаре. Таквих је уписано свега 17. Међутим, и од ових је изванредан број касније био ликвидирани или депортовани у логоре. Окупаторска Адвокатска комора у Новом Саду имала је свега уписаних у своје именику 240 адвоката, а у именику адвокатских приправника 138.

Адвокатска комора у Петровграду уписала је у именик адвоката и адвокатских приправника све затечене адвокате и адвокатске приправнике на својој територији. Ова Комора је заправо само формално постојала (председник др Мајерхофер, адвокат из Панчева). Имала је уписано у своје именику 251 адвоката и 185 адвокатских приправника. Рад ове Коморе се свео углавном на вођење именика адвоката и адвокатских приправника.

Други светски рат и непријатељска окупација нанели су тешке губитке адвокатури Војводине. Једна четвртина адвоката, чланова ове Коморе, изгубила је живот у току рата. Међу њима је био велики број познатих правника, гласовитих адвоката, напредних и хуманих људи, бораца за слободу. Неки су пали као активни борци народнослободилачког покрета, неки побијени као родољуби, неки само зато што су били Срби и Јевреји (акт геноцида). Знатан број адвоката и адвокатских приправника прошао је кроз затворе, као таоци, као политички кривци, били осуђивани, слати у логоре („Армија” у Новом Саду, логор у Бачкој Тополи, затвор у Суботици, затвор „Чилаг” у Сегедину, затвор у Зрењанину, логор код Панчева, логор на Сајмишту, логор у Јајинцима, логор у Јасеновцу и др.) Према расположивим подацима Коморе о људским губицима адвокатури у Војводини од 699 адвоката (1941) изгубило је живот 132 адвоката, а од 405 адвокатских приправника (1941) 57 адвокатских приправника. Међутим, за изванредан број није установљено каква их је судбина задесила за време другог светског рата, али их после рата више није било на броју.

Известан број адвоката и адвокатских приправника пали су у заробљеништво. Морали су напустити своја места боравишта и бежати у Србију или Будимпешту.

Пали су као активни припадници НОБ-а: др Небојша Малетић, адвокат у Сремској Митровици (као партијски радник погинуо 1941. године у близини Чачка), Јован Самарџија, адвокат у Новом Саду (изгубио живот у затвору), Слободан Малетић, адвокат у Сремској Митровици (погинуо као партијски радник у Срему 1944), др Јан Булик, адвокат у Новом Саду (изгубио живот у концентрационом логору у Матхаузену), Кристо Грбин, адвокат у Старој Пазови (стрељан на Бањици 1942), др Никола Трумић, адвокат у Шиду (убијен од усташа 1941), др Јоца Коњовић, адвокат у Сомбору (ликвидиран 1941. године од окупаторских војних власти).

Живот су изгубили у разним погромима, „рацијама” и масовним хапшењима адвокати: у „шајкашкој рацији” 1942. године: Иван Француз, др Коста Мајински, др Александар Драчански, адвокати из Жабља, др Стеван Поповић из Госпобинаца (адвокат у Новом Саду). У злогласној „новосадској рацији” јануара 1942. године изгубили су животе: др Игњат Павлас, др Милош Бокшан, др Реља Трифковић, др Милан Радашин, Павле Гавриловић, Рихард Вигенфелд, др Дезидер Керењи, др Тибор Деметер, Иван Шкреблин, др Игњат Балаж, др Марко Вајнер, др Имре Вермеш, др Емил Кенигштетлер, Аладар Клајн, др Матија Кон, др Бене Брук, др Бела Лампел, др Марко Липковић, др Нандор Лустиг, др Геза Секељ, др Деже Тибор, Борђе Тибор, др Оскар Циприс, др Борђе Фараго, Тибор Фишл, др Сигмунд Адлер, др Шаламон Фрибеш, др Јован Шварц, сви адвокати у Новом Саду, као и адвокатски приправници: Антун Грос, Павле Керекеш, Ладислав Леваји, Мирослав Натан, Андрија Шил.

Као жртве геноцида (депортација и концентрациони логори) изгубили су животе: др Људевит Бергер, адвокат из Дарде, др Хинко Абоњи, адвокат из Ковина, др Макс Розенберг, адвокат из Вршца, др Геза Леви, адвокат из Ковина. Из Суботице: Иса Бардош, др Александар Дохањ, др Ацош Донат, др Никола Франк, др Мирко Берђ, др Емил Хаваш, др Фрањо Хирд, др Јосип Холендер, др Велимир Калмар, др Бено Келер, др Борђе Клајн, др Шимон Балоц, др Херман Шик, др Золтан Секељ, др Ендре Силаши, др Еуген Вилхајн, др Марцел Леда, др Арпад Ковач и др Људевит Берењи, адвокати из Старе Кањиже.

У депортацији и на принудном раду изгубили су животе: Никола Шуљц из Оцака, Хуго Вајс из Оцака, др Јован Речен из Апатина, др Јосип Геровиц, др Миклош Франк, др Јене Бер, др Шаму Бошан — сви адвокати из Бачке Тополе, др Андор Терек, адвокат у Кањижи, др Фрањо Шварц, адвокат у Молу. Из Сомбора: др Јосип Брук, др Људевит Гајзл, др Стеван Гусман, др Еуген Гутман, др Рудолф Гал, др Абриш Гланц, др Бела Нађ, др Хенрих Облат, др Армин Шел, др Никола Шуц. Из Сенте: др Золтан Балаж, Еуген Голдштајн, др Карољ Виг, др Андрија Шумер, др Нандор Брихта, др Јожеф Денеш, др Фе-

ренц Кемењи, др Карољ Биро, др Ференц Хорват, др Стеван Шулер.

Адвокати из Срема: др Душан Поповић из Земунa, др Никола Трумић из Шида. Никола Вукадиновић из Руме, Стева Костић, адвокат из Сремске Митровице, др Јеша Видић и др Драгутин Грчић, адвокати из Шида (стрељани у усташким логорима), др Жика Спасојчевић из Ирига (ликвидиран), др Стеван Симеоновић-Чокић из Ср. Карловаца.

Ово је непотпуна листа пострадалих адвоката са којом располаже Адвокатска комора.

Адвокатски приправници — пали као борци, партијски радници и активни учесници НОБ-а: Бранко Бајић из Новог Сада (погинуо у Новом Саду 1942), Дејан Бранков из Вршца (погинуо у Банату 1942), Миливој Калезић из Зрењанина (стрељан 1944. у Зрењанину), Васа Рокнић из Зрењанина (стрељан 1941. у Зрењанину), Стеван Петровић из Перлеза (обешен 1942. у Перлезу), Радивој Ротаров из Кикинде (ликвидиран 1942), Марко Стојановић из Беле Цркве (погинуо у Банату 1942), Светозар Јанковић из Зрењанина (стрељан 1943. у Зрењанину), Вељко Буричин из Ковачице (стрељан 1942. у Јајинцима), Здравко Гложански из Старог Бечеја (ликвидиран у затвору 1941. у Бечеју), Лазар Тонковић из Суботице (умро у Матхаузену 1944), Лазо Хорватски из Суботице (обешен у Хрватској 1944), Маринко Плавшић из Сомбора (стрељан 1942), Бранко Марицки из Сремске Митровице (стрељан 1941), Димитрије Чупић из Ирига.

Изгубили животе у интернацији и принудном раду: Никола Савић из Новог Сада, Гавра Нецков из Новог Сада, Владислав Арт из Алибунара, Тима Шегуљев из Старог Бечеја, Шпиро Маћаш из Сенте, Колош Перл из Суботице, Живко Доловац из Чуруга, Мирко Поповић из Буковца. Из Сомбора и Оцака: др Филип Иван, Мезеи Никола, др Ладислав Штројер, др Хуго Вајс, Хуго Рајх.

Погинули у другом светском рату: Александар Манојловић из Новог Сада (у априлском рату), Василије Николић из Суботице (на сремском фронту 1944), Борђе Бојић из Ирига (на Батини 1944), др Гига Араницки из Ср. Митровице у бомбардовању Београда 1944.

За изванредан број адвокатских приправника нема података иако нису међу живима. Исто тако нема података за лица — адвокате и адвокатске приправнике који су изгубили живот служећи непријатеља, но међутим, овај број мора бити незнатан (углавном Немци).

* * *

Овај сумаран приказ живота и рада адвокатуре у Војводини и њене организације Адвокатске коморе у Новом Саду, уз то још и са појмљивим недостацима написа јубиларног карактера, први је покушај ове врсте за преглед развитка и раста

наше адвокатуре. Да би се дала једна целовитија слика раз-
витка адвокатуре нашег подручја, да би се учиниле подробније
анализе и извели сигурнији закључци, потребна су озбиљнија
проучавања и замашнији захвати у материјале: архивску грађу,
часописе и сл. Поготову пак био би нужан увид у лични рад
адвоката на пружању правне помоћи, обради предмета и сл.
Код нас на жалост нема много објављених говора, одбрана и
адвокатских поднесака, а и оно неколико објављених књижица
са малим тиражом, материјали су не баш увек најквалитетнији.
Тако читав огромни рад адвоката, који има елемената и науч-
них и књижевних, а најчешће хуманих људских порука, остаје,
а најчешће нестаје, по судским и другим архивама или их уни-
штавају лаици, после смрти њихових аутора. Само озбиљнијим
увидом у овај огромни рад може се стећи пунија слика о раду
наших адвоката и друштвеном домету овога рада. Ми пак данас
имамо само неких врло ограничених, а најчешће усмено чутих
сазнања о овоме. Ово би био уједно и највећи недостатак овог
приказа.

Милорад Ботић

УМЕТНОСТ И ПРАВДА

Извод из предавања на Прослави педесетогодишњице АК Војводине које
је одржано у Српском народном позоришту у Новом Саду, пред прика-
зивање Гогољевог *Ревизора*, 8. октобра 1971. године.

Пред нама је *Ревизор*, комедија у којој је смех „једино
поштено и племенито лице“; писац је „скупио на гомилу све
што је сматрао рђавим у Русији, све неправде које се врше на
оним местима и у оним слојевима где се од човека тражи нај-
више правичности, и све је то одједанпут исмејао“.

У лику Хљестакова представљена је једна врста лажи, лаж
која готово верује у оно што говори. Језик Хљестакова лаже
спонтано, незадрживо, „као што срце куца и плућа дишу“.
Гогољев лажљивац је „природан“, „искрен и шармантан“; он
лаже са осећањем и то је најлепши, најзаноснији тренутак у
његовом животу. Он је прави „геније лажи“ — отуд његова
„скоро детиња безазленост и јасноћа“.

Али тај лажни ревизор преображава се у немирну људску
савест. Појавио се он и душе грешних чиновника одједном су
се посувратиле, као цепови пуни прљавштине и крадених ства-
ри. А и нашу душу почиње да узнемирава — после смеха —
једна меланхолична мисао, скоро жеља: зар не бисмо били
охрабрени кад би уметник нашега доба и нашег језика понудио
савременом поколењу дело толико критичко? Ни нашем дру-
штву и његовој хијерархији не би нимало годила појава „реви-

зора"; јер зло се није смањило, поштење владајућих није се увећало, жудња за правдом још је неутољена. Грабежљивост и ниски материјализам царују можда сувереније него у патријархалној самодржавној Русији...

Гогољево дело и присуство вас, правника Војводе и Србије, подстичу ме да размишљам о деликатној и сложеној теми: уметност и правда. У руском језику, језику Гогоља, реч *правда* има и значење *истина*. То поистовећење није случајно.

Уметност је обитавалиште лепоте, а лепота је у присном сродству са истином и правдом. Међутим, баш у тој неразмрској спрези зачиње се драма уметности и трагедија уметникова. — Ничеово далекосежно мишљење: „Истина је ружна... Ми имамо уметност да не бисмо пропали због истине... Уметност вреди више од истине” — прихватили бисмо само са значајним нијансирањем.

Зато што је истина, преображена лепотом, зато што је гласник савести и област правде уметност је долазила у неизбежне сукобе с моралом времена и друштва. На Гогоља су се због *Ревизора* „подигли читави сталежи”; Флобер је морао пред судом да брани *Госпођу Бовари*, оптужену за неморалност; Бодлер је такође био тужен и суђен због *Цвећа зла*, најзначајнијег песничког дела столећа, које је у знатној мери одредило путеве модерне лирике. Процеси књижевним делима, забране и скидања с репертоара, настављају се до наших дана. Инквизиција има упорне наследнике и верне потомке. Осуда за неморалност ретко мимолази честитог писца — говорио је творац *Људске комедије*. — Али онај ко се боји кише и градоносних облака не треба ни да креће на путовање...

Срећом, али не за уметника него за публику и за потомство, ако је уметник ефемеран и уништив, уметничка истина је неуништива. Ни папе, ни цареви нису могли да спале истину *Божанствене комедије*, иако им је Данте одредио место у последњим круговима Пакла, међу огрезлима у највећем греху. Покадшто и немилосрдни деспоти схвате да би било узалудно гушити истину уметности, јер она својом објективношћу и свеобухватношћу надилази истине и императиве једног времена. Тако се догодило да управо Стаљин одобри *Тихи Дон*, у коме се најчовечнија личност супротставља револуцији, док су писца нападале бројне слуге идеологије и државе.

Али оно што важи за надмоћна и непобитна дела, упућена у вечност, не односи се на просечна и мала; њих је могућно уништити; чини се да велика уметност живи захваљујући и њиховим жртвама.

И пораз и тријумф очигледно показују да правда уметности није увек у складу са законима државе и друштва. Узвишени и надкласни морал уметности и ограничени морал једне власти и једног друштва тешко налазе заједнички језик. Јер уметност тежи надвременском, а државни закони и њихови носиоци израз су социјалних односа и потреба времена. Строги су они не само према уметничком делу, које као скровиште

идеала не може да не буде и критика живота, него су сурови и према свакој одвећ наглашеној моралној независности и слободи духа, који нарушавају утврђени ред.

Још нисмо познали друштво у коме би откривење уметности било подлога морала. Можда је тај несклад између природе уметности и закона државе зацело нужан. Врата раја затворена су човеку, па био то рај библијски или онај који називају бескласним друштвом. Та судбина предодређује човека за биће трагично, дубоко непокојно, али баш зато — творачко! Кроз уметност добро се победнички одупире злу, а истина лажи; кроз уметност живот се не покорави смрти. Јер и кад би сви друштвени односи били хармонично расплетени, кад овај свет не би био „тиран тиранину“, остала би једна огромна, мучна, неопозива и неуклоњива чињеница која се зове Смрт, довољна за трагичну опхрваност човекову; али је она и вечни мотив за немирење, за борбу, за непризнавање ништавила. Кроз уметност човек тражи бесмртност. Тако је то од Гилгамеша. — Зато је правда уметности изнад свакидашње земаљске правде, уклете пролазношћу и тражењем забораву у неузвишеном стваралаштву, у прозаичном натицању и страстима приземним.

Закон уметности не може бити закон свакодневног друштвеног и државног живота. Уметност само опомиње истичући норму и идеале. Она је зачин живота, а од зачина се не живи. Она је светлост, а прејака светлост може бити неподношљива и опасна. Ми бисмо обневидели кад бисмо све видели и сазнали. Али светлост уметности је неопходна, као што је неопходно Сунце, у које не можемо да упремо поглед, али је оно живото-давно.

Будући критика стварности у име лепоте, уметност нас зарађава плодним незадовољством, незадовољством собом које нас подстиче да будемо бољи, незадовољством светом који нас окружује — да бисмо у њему деловали као заточници правде и верници лепоте. Морал уметности је узвишен, али — непрактичан. Као што је религијски морал недостижан.

Али се у свему, па и у овом случају, ваља чувати крајности. Превелика похвала уметности може да угрози не толико практични ред колико саму уметност; јер похвала и осуда уметности, ако су претеране, неће избећи додир. Платон је претио уметности кад је од ње захтевао да служи држави, а Лав Толстој — кад јој је наваливао претежак терет у рушењу државе. Писац *Рата и мира* проповедао је да ће права уметност, уз помоћ науке а руковођена религијом, учинити да се мирни начин живота, који се данас одржава спољашњим мерама при-

нуде — судовима, полицијом, инспекцијама, контролом — постигне слободним и пријатним радом људи. „Уметност мора отклањати насиље — и једино уметност може то да учини!“ На тај начин уметник се претвара у мученика правде, у свеца и пророка, а његова неизбежна судбина јесте жртвовање и патња.

Није мање узвишена ни Шелијева мисао да поезија врши благотворне промене у мишљењу и институцијама, јер она је најпоузданији гласник, друг и пратилац буђења велике нације и ослобођеног друштва. „Поезија побеђује проклетство које нас окива да будемо потчињени случајности утисака што нас окружују... Она нас чини становницима једног света према којем је овај обични свет — хаос.“ Али у свакодневном животу мноштва песници остају „жреци несхваћеног надахнућа“ и трагедија песника остаје трагедијом. Песници су били, јесу и биће „непризнати законодавци света“.

Драгољуб Недељковић

ПОЗДРАВНИ ГОВОРИ НА СВЕЧАНОЈ АКАДЕМИЈИ 8. X 1971. г.

Др **ЈОЖЕФ ВАРАДИ**, председник Адвокатске коморе

Педесет година — то је сићушан период у животу адвокатуре, институције која је стара као што је стар и организовани правни поредак, институције која већ и у својој европској варијанти има вековну традицију. Педесет година — то је тренутак у људској историји. Има ли разлога, има ли оправдања, застати код тог тренутка? Има ли разлога и оправдања за ову нашу Прославу? Има — јер ове деценије спадају у период у којем се и ритам историјских збивања силно убрзао, период у којем је бура елементарне снаге збрисала вековне творевине и вековне заблуде, период у којем су се личности, идеали и идеје појављивали и нестајали као нестварне утваре, — период величанствен и страшан, у којем се родило историјски ново. Те деценије су биле сведоци када су нестајале древне светске империје а родиле се нове, те деценије су измениле политичку карту света, то су деценије универзалне победе социјалне мисли, у тим деценијама је отворен пут за нову индустријску револуцију. Те деценије, дакако, нису биле без утицаја ни на наш статус. Ми смо још увек важан фактор у механизму правосудног система, али је наш друштвени положај у тим годинама битно измењен. Имамо дакле разлога и треба да застанемо да бисмо бацили поглед на пут којим смо прешли, и да бисмо у размени мишљења о неким нашим основним проблемима покушали да утврдимо обележја садашњости и тражили одговор на питање: куда и како даље?

Раније, још од француске револуције, — у којој су адвокати одиграли одлучујућу улогу, — адвокат је био некако у средишту друштвених и политичких збивања.

Када су пре педесет година наши претходници, адвокати Војводине, ударили темеље овој нашој професионалној организацији, они су били истовремено покретачи нових политичких струјања, били су истовремено градитељи новог државног поретка. Још пре три деценије, када је на тлу нашег старог континента опет букнуо пожар, и када је у том пожару, овде код нас, у тежњи да се створи нови, праведни људски поредак стасала социјална револуција, адвокати су у трагично великом броју својих жртава дали доказ о томе да су на страни прогреса и да припадају прогресном делу друштва.

Наша ситуација се изменила. Адвокати нису више у жижи политичких збивања. Нису више значајна политичка и друштвена покретачка снага. Они су без некадашњег сјаја и моћи на маргинама друштвених процеса. Неки нас убрајају у конзервативне снаге, представнике „естеблишмента“; неки опет, не схватајући дијалектичну природу у стварању права, не схватајући да су чврсто брањене тезе и антитезе предуслов за праву синтезу, — сматрају да смо и сада остали на позицијама одбране појединачних интереса, сада када је опште прихваћено гесло постало друштвени интерес, примат његов и солидарност.

Да ли су то, да ли су само то, разлози који су довели до тако радикалне измене у друштвеном положају адвоката? Сматрамо да су разлози други. Разлог је, с једне стране, у измењеном друштвеном рангирању правника уопште, а с друге, у продору техничке мисли у друштво.

Наш правни систем својим социјалистичким концепцијама даје солидан одговор на питања која је прва индустријска револуција бачена на површину, али он није увек у стању да нуди адекватна решења за проблеме који прате нову индустријску револуцију. Наш правни систем се убраја у најдинамичније, али темпо друштвеног развитка још је динамичнији. Наш правни систем не реагује увек довољно брзо и довољно ефикасно на нове појаве, није увек у стању да јасном визијом будућности крчи пут за нова решења. Из свега тога друштво извлачи закључак о недовољној компетентности правника у решавању друштвених проблема.

Измењен је и однос снага у класичном тројству, држава — право — друштво. Неоспорни примат, који је раније припадао држави, преузима у све већој мери друштво. Слабљење позиције државе у односу на друштво повлачи за собом и слабљење значаја са државом повезане правне регулативе. И док правник на тај начин губи у свом друштвеном положају, модерна техника бележи у нуклеарној физици, кибернетици у електронички спектакуларне резултате. Техничка достигнућа примењене науке постају основ модерног живота, мењају животне односе у друштвеној надградњи, инфилтрирају се у све поре друштвеног живота. Наш став, став правника према тим достигнућима

технике, није став без резервног одушевљења. Ми смо, дакако, свесни огромног значаја нових техничких достигнућа, али смо свесни и чињенице да је индустријска револуција далеко од тога да би решила, још само потенцира акутност проблема који прате наш модерни живот: друштвене проблеме дунгле на асфалту, монотонију отуђености, безидејност потрошачког друштва, атомизирање друштвеног живота у великим агломерацијама, уништавање природне околине, дехуманизацију друштвеног живота. Правничка мисао суштински се разликује од техничке мисли. У центру преокупације правника није компјутер већ програмер, и то не програмер у својству управљача машином која му даје неку магичну моћ, већ програмер човек, са својим вечитим људским стремљењима и проблемима.

Величина и беда нас адвоката као правника је у томе да је у центру наших преокупација био и остао човек. Али баш та судбинска повезаност са проблемима човека даје адвокату на овој прекретници историје човека посебан значај и посебну одговорност. Адвокат као средишња фигура дневне политике — то је свакако слика неповратне прошлости. Али је захтев да адвокат, потпуно независан у упражњавању свог позива, али чврсто повезан за друштвена кретања, снагом свог интелекта и животног искуства сарађује на разрешавању проблема који прате наш модерни живот; да доприноси уређивању људских односа са јасним циљем да се тиме створе оквири за живот достојан човеку; и да у тешко сагледивом сплету друштвених односа из дана у дан поново открива и брани идеју правде. Свесни смо значаја тог задатка, свесни смо друштвене одговорности који тај задатак носи у себи. Спремни смо да радимо по нашем најбољем знању и свим нашим снагама на остварењу тог задатка. И стога, достојни наших традиција, са поуздањем улазимо у нове деценије живота наше адвокатске организације.

ИЛИЈА РАЈАЧИЋ

Протеклих пет деценија испуњене су крупним збивањима и променама у нашем друштву. Био је то период настојања да се решавањем националних односа и социјалном револуцијом створе могућности за бржи материјални развој, савременије друштвене односе у којима ће човек постати субјект свих збивања. Ниједна област живота и односа није била ван тих промена, пролазећи кроз све противуречности које је тај динамичан развој наметао. С обзиром на степен укупне развијености Војводине остао је широк простор за деловање свих институција у том развојном процесу. Правосуђе у свим својим видовима ишло је у корак с временом и имало је велику традицију, па и овај јубилеј Адвокатске коморе нас подсећа у каквим условима се стварала и развијала адвокатура, и како су људи у овој друштвеној делатности радили и деловали.

Карактер посла био је такав да нису остајали само у оквирима судских зграда и канцеларија, већ су шире укључивани

у друштвена збивања. Није мали број оних који су се својим демократским опредељењем нашли у револуционарном покрету маса, настојећи да пре свега кроз свој рад у струци допринесу да област правосуђа буде независнија, хуманија, укључујући се у све облике политичких и социјалних збивања које је време наметало.

У послератним условима адвокатура је прошла кроз све фазе развоја нашега друштва, његовог тражења како ће се најбоље конституисати да нови друштвени односи, засновани на власти радног народа и радничке класе и на самоуправљању, на равноправности народа и народности, избегну све недаће које за наше услове носи етатизам као тоталитет. Стога је тако широка подршка добила и ангажовање и напоре у развоју самоуправних друштвених односа и у таквим условима отвара се широк простор да на површину избију прави и стварни интереси радних људи, да човек буде у средишту збивања и односа. Није ни случајно што је баш тај период нашега развоја био широко поље размаха свих облика друштвеног живота институција, јер самоуправни систем не може се замислити ни реализовати као прост једноставан механизам, већ напротив као један веома сложен демократски механизам, који кроз разне видове непосредне и демократске повезује интересе радних људи, али који у томе има своју веома јасно исказану садржину. Стога и данас када кроз уставне промене које смо спровели, кроз оно што ћемо у следећој фази, истичем да смо у овој фази створили услове за пуну националну равноправност, за један самосталнији и одговорнији положај републике и аутономних покрајина, то увек истичемо, пре свега, у светлу услова развоја основних друштвено-економских односа заснованих на самоуправљању, на гарантовању положаја радног човека и грађанина, и са веома јасним нагласком и оријентацијом да се он може само онолико развијати, афирмисати и давати и материјалне и друштвене ефекте, уколико доследно буде исказан као власт радног народа и радничке класе.

Стога није случајно да су услови за израстање и адвокатуре у самосталну службу у пуној мери настали баш у овој фази интензивне борбе за развој самоуправних односа. Полазећи од тога, треба створити могућности да сви поремећаји у друштвеним односима, почевши од онога што чини појединац у виду кршења закона и што ствара конфликте између појединих субјеката, треба да буду разрешавани на начин, који ће основне односе стабилизovati и обрађивати, а при томе значити корак даље ка демократизацији и хуманизацији односа. Нужно је да све институције делују у том правцу, јер само тако се може обезбедити стабилан развој у смислу онога што је у нашем програму и записано.

Зато честитајући вам педесетогодишњицу Коморе са жељом да сви њени чланови у следећем периоду наставе успешне, позитивне традиције ове институције у доследном залагању да уставност и законитост као гаранцију за остваривање слободе

и права радних људи и грађана и других субјеката у нашем систему, сматрам да ће следећи период створити још шире услове да се реализују начела за која су се напредни људи ове средине борили, за које су се борили као што је истакнуто и људи припадници ове Коморе, за једно велико дело за које ни највећи труд није превелик.

БЕЦЕ БЕЛА, потпредседник Општине Нови Сад

Имам то задовољство и част да могу да вас све присутне на овом скупу у име града домаћина и Скупштине општине Нови Сад поздравим и да вам уз најлепше жеље честитам овај значајан јубилеј — педесет година постојања Адвокатске коморе Војводине, а посебно да зажелим да се у нашем граду што пријатније осећате.

Није случајно да се ова ваша прослава данас одржава баш у нашем граду, већ то произилази из тога, да је наш град увек био по традицији стециште веома запажене и значајне активности адвоката и њихових удружења. Ваша активност и деловање ваших удружења развијала се упоредо са развојем социјалистичких друштвених односа у нашем друштву, пролазећи кроз сва искушења и тешкоће са којима смо се у нашем развојном путу сусрели, да бисмо данас могли констатовати да имамо веома развијену адвокатуру као прогресивну друштвену установу, чији чланови у удружењу дају свој пун допринос развоју социјализма у нашој земљи, учествујући активно у његовом друштвеном и политичком животу.

Скупштина општине Нови Сад, схватајући значај адвокатуре који она има у заступању грађана и радних организација у целокупном друштвеном развоју наше комуне, самоуправних друштвених односа у њој, настојала је да у границама својих могућности обезбеди што несметанији развој адвокатуре. Поред низа мера које је Скупштина у том правцу предузимала, тако је и ове године унела у свој програм рада да разматра стање адвокатуре и заступање грађана на територији наше општине. Адвокатска комора, између осталог, делегира из дела својих чланова представнике у неке политичко-извршне органе и друга тела Скупштине општине, што им омогућује да као удружење могу на одређени начин утицати, како на формирање политике Скупштине општине, тако и на њену реализацију, нарочито у оним делатностима за које су посебно заинтересовани.

Ми ћемо настојати да са наше стране на том пољу учинимо још више.

На крају, још једном поздрављајући вас, ја вам желим што успешнији рад на овом скупу, као и на даљем остваривању постављених задатака, а драгим гостима желим да им боравак у нашем граду остане у што пријатнијем сећању.

Др НИКОЛА ВОРГИЋ, декан Правног факултета

Заиста ми је искрено задовољство и велика част да госте и делегате ове значајне манифестације адвокатуре у Покрајини поздравим у име студената, наставника и сарадника Правног факултета у Новом Саду, утолико пре што говорим пред не малим бројем оних који су своје правно образовање стекли на нашем Правном факултету и међу којима није мали број који су, иако релативно млади, већ до сада стекли као адвокати и адвокатски приправници запажен професионални и друштвени угледа.

Моје задовољство је тим веће што могу одмах и без резерве истаћи висок степен сарадње између Факултета и Адвокатске коморе Војводине, као и значајну подршку и помоћ адвокатуре у Покрајини у оснивању Правног факултета у Новом Саду и његовом доцнијем развоју.

Већ је овде истакнуто да је педесет година живота једне институције релативно кратко време у релацијама и размацима историје, али је веома дуго да би се испојиле њене суштинске и трајне професионалне и друштвене вредности и развојне тенденције. У том аспекту цењено, може се са пуном грађанском и интелектуалном одговорношћу рећи да је адвокатура у Војводини за последњих педесет година не само показала и доказала нужност свог постојања и разлоге за подизање на ниво једне јавне службе, већ је дала битан допринос у остваривању владавине права као највеће тековине демократије и друштвеног прогреса. По природи ствари, инсистирајући увек на законитости и активно доприносећи борби против сваке самовоље, субјективизма и арбитрерности у заштити људских права и слобода, личног и имовинског интегритета грађана и радних организација, адвокатура је постала и трајно остаје незамењиви чинилац нашег правосудног система. Исто тако и несумњив фактор даљих токова његовог развоја у заштити и остваривању правног поретка самоуправног социјализма Социјалистичке Федеративне Републике Југославије. На исти начин она постаје све више и активан учесник у креирању нашег правног система, посебно у домену аутономних права радних организација. Ослањајући се при том на богате традиције правничке културе у нашој средини, адвокатура у Војводини показује несумњиве резултате у перманентним и упорним настојањима за остваривање што већег степена стручности својих кадрова и високог нивоа њихове интелектуалне културе и професионалне етике. Отворена и самоуправно организована она на исти начин сваким даном постаје све више присутна и у нашем јавном животу, уклопљена на један активан начин у наш политички систем.

Било је за све то, наравно, потребно прећи један дуг пут који није био без тешкоћа, колебања, неразумевања, једностраности, отпора и конфликта, али је он часно прећен и успешно

савладан. Утолико је овај тренутак значајнији и залога за перспективе већа.

Налазећи да тренутак овако значајног јубилеја није време за критичка места и оспоравања, дозволите ми да на крају у име мојих колега и у своје лично име изразим своје уверење, наду и жељу за даљи процват и развитак адвокатуре у Војводини на основима и тенденцијама својих најбољих традиција и непоколебивој верности владавини права, начелима уставности и законитости и тријумфа слободе, правде и људског достојанства.

БОШКО ПЕТРОВИЋ, књижевник и секретар
Матице српске

Част ми је што излазим пред вас у име Матице српске да вам предам изразе поштовања ове наше старе организације. Кажем заједничке не без разлога јер као што је познато, оснивачи Матице, они који су је створили својим прилозима, они који су је одржали кроз ово време били су из ваших редова: Хацић Светић, Јован Сүботић, Тоша Павловић, само да споменем прву тројицу из почетка, не говорећи о читавом низу доцнијих председника, секретара Матице, секретара, уредника Летописа, писаца многобројних њених издања. То је прошлост, али и данас у данашњим ситуацијама, сарадници из правничких редова су у Матици српској на високим положајима у њеним органима, исто као и ванредно стручни сарадници у Одељењу за друштвене науке. То је све ствар која је била и која траје и надам се да ће свакако трајати и даље. На крају ћу рећи још само и ово — да је општа оријентација једног оваквог културног и научног друштва, посебне физиономије каква је Матица, усмерена не само на научни него и на комплетни хумани живот човека, особито заинтересована за вас правнике, за оно занимање или оне интелектуалне раднике који су представници свести друштвеног живота, његовог хуманог људског индивидуалног лика.

У то име ја вас поздрављам и желим вам плодан рад.

Др АУРЕЛ КРСТУЛОВИЋ, потпредседник Међународне
уније адвоката

Част ми је да у име Међународне уније адвоката поздрављам вас, учеснике ове свечане академије.

Част ми је такође, да у име Међународне уније честитам Комори Војводине педесетогодишњицу њезиног оснутка, њезине Коморе. Овакве манифестације адвоката, адвокатуре, један су допринос даљњем јачању, угледу и улози адвокатуре у друштву. Међународна уније је тога увек била свесна и она ради тога у ствари је и створена још уназад више од четрдесет година. Међународна унија данас обухваћа све адвокате, рекао бих

скоро читавог света, не само Европе, него света, који слободно и независно врше своју професију. Уз Међународну унију постоји само још једна организација адвоката, таквих омјера, а то је Међународни бар есусеши. Улога Међународне уније из године у годину, све више и брже расте, то могу да посведоче сви они који су задњих година учествовали у њезином раду, који су учествовали на разним конгресима, посебно прије две године у Лондону, а ове године у Паризу. У склопу тог рада, заједничког рада Међународне уније, адвокатура Југославије заузима једно посебно место. Ми смо представници адвокатуре једине социјалистичке земље у тој организацији и као таква, управо ради тога, нас Међународна унија гледа са посебним интересом. Они су жељни да дознају како ми радимо, који су наши проблеми, што мислимо и како се сналазимо. И у том раду, ми смо кроз прошлих деценија, тако да кажемо, настојали да то објаснимо и при томе раду посебно и значајно место заузеле су управо ваши представници. Досада послератна највећа манифестација Уније била је у Дубровнику под председањем вашег потпредседника. Име Милорада Ботића познато је врло добро Међународној унији, исто као и име вашег данашњег председника др Варадиа, а исто тако као и име нашег колеге Федора Араничког, и многих других којих се овога часа не могу сетити. Пред нама, међутим, стоји један велики задатак. Ми смо у извесној мери, скоро чак и дефинитивно, барем према закључку Савезне коморе Југославије, преузели обавезу да у скорој будућности одржимо, организирамо један конгрес Међународне уније у Југославији. Што то значи то исто знају најбоље они који су били и присуствовали другим конгресима; то је један огроман рад, један врло тежак задатак, али помоћу свију нас, односно вашом помоћу, ми се надамо да ћемо то саавладати и да ћемо тиме допринети још даљем угледу наше адвокатуре у свету и учвршћењу адвокатуре у Југославији.

ЗДРАВКО ГРУЛОВИЋ, председник Вишег привредног суда у Новом Саду

У име привредних судова на подручју Социјалистичке Аутономне Покрајине Војводине преносим срдачна честитања и срдачне поздраве Адвокатској комори и адвокатима Војводине поводом ове значајне годишњице и свечаног јубилеја.

У току досадашњег постојања и рада адвокатура Војводине се афирмисала као институција која је у својим редовима подизала и узгајала и правничке кадрове високе стручности, развијене професионалне етике и научне раднике у области права. Развој социјалистичких самоуправних односа у свим сферама нашег друштвеног и политичког живота отвара широке стазе и могућности и развоја адвокатуре као веома значајној друштвеној служби на новој основи и са новим садржајима рада.

Привредни судови на подручју Војводине, као својеврсни и специјализовани органи друштвене заједнице, могли су да извршавају своје задатке у решавању спорних имовинских односа у привреди између привредних субјеката, јер су поред осталих услова имали и помоћ у адвокатури Војводине, која је са високим ступњем стручности и ефикасности заступала радне организације у заштити и остваривању њихових законских права и интереса.

Привредни и пословни односи, који се развијају у нашој земљи у широким токовима друштвене и привредне реформе, подстакли су процес развијања самосталности и самоуправности привредних и осталих радних организација и активирали их на све потпунију конкретизацију принципа економије рада у своме пословању. То је и разлог да се мења квалитативна структура предмета у решавању код привредних судова: они су разноврснији, сложенији, веће специфичне тежине, па је и за њихово решавање потребно шире и дубље познавање и правне и економске материје и посебно нашег привредно-правног система. Развијенији економски тржишни односи су све осетљивији на све потресе и застоје у кружним токовима застоја у привреди, па су и последице далекосежније. Стога је потребно да они органи и институције, који раде на разрешавању спорних имовинских односа у привреди, што квалитетније и ефикасније извршавају ове послове, те на тај начин са своје стране допринесу и бржем кретању средстава и развоја саме материјалне основе друштва.

Све развијенији и сложенији економски односи између појединих националних економика и потребе међународног привредног и правног живота подстичу и условљавају развитак, унификацију и кодификацију међународног привредног права. На линији све потпуније поделе рада у међународним размерама у складу са интенцијама друштвене и привредне реформе наша земља се све интензивније и шире повезује у систем међународних економских правних односа. Овај процес посебно истиче значај и потребу студиознијег и свестранијег проучавања материје из области међународног упоредног привредног права и привредно-судске праксе, и према томе и све потпуније специјализације правника на овом плану.

Сви ови процеси и њихова дејства рефлектују се и преламају у правној сфери и захтевају од правника посебно једну живахнију активност и допринос у изградњи модерније, савременије и монументалније правне архитектонике нашег самоуправног демократског друштва у складу са захтевом времена.

Овај широки програм акције захтева концентрисане снаге и напоре. Стога се и сарадња између привредника, знанствених правних институција, привредних судова и адвокатуре мора развијати и у ширину и у дубину на разради и правно-теоретских питања и на развијању и изградњи привредно-судске праксе.

Досадашња наша искуства и пракса говоре да за ово постоје сви услови, и да ће се сарадња између привредних судова и адвокатуре, која је и до сада гајена и развијана, и у будуће развијати и плодносније и свестраније. На тај начин ће се успешно остваривати и актуелни задаци који стоје пред свима нама у изградњи привредно-правног система, доследној разради и примени права и учвршћењу законитости у нашој земљи.

Др ВЛАДИМИР КАПОР, професор Универзитета

Када се нижу поздрави и честитања Адвокатској комори Војводине, дозволите да слављеничкој установи пренесем најсрдачнија честитања од стране Универзитета у Новом Саду. Наш новосадски Универзитет, заправо Универзитет Војводине, је млада установа, ми смо тек ове године прославили 10-годишњицу постојања и рада, али се брзо развио и успешно се развио. Предуслов за тај брзи развој Универзитета јесте свакако високи културни ниво ове средине, у којој одавно делују значајне културне и просветне установе и организације интелектуалаца у којима треба истаћи Адвокатску комору Војводине. Адвокатска комора Војводине посебно је учествовала у оснивању и изграђивању Правног факултета, постоји и тесна сарадња данас између Коморе и Факултета, о чему је лепо говорио друг декан Правног факултета.

Другарице и другови, овде је било речи о светлим традицијама адвокатуре у Војводини, о улози адвоката и правника у нашем савременом друштву и изграђивању правног и друштвеног система. Ја бих овде хтео само да истакнем једну ствар: у радном делу ове Прославе, у програм у дневни ред стављено је питање „Адвокатура и самоуправни друштво“, мислим да то најбоље показује настојање нашег адвокатског реда да се што више повеже са нашом савременом стварношћу и да што више допринесе уређивању нашег самоуправног друштва.

Честитајући Адвокатској комори овај јубилеј у име Универзитета изражавам најлепше жеље за успешан рад у будућности и за успешан развој адвокатуре у Војводини.

ИВАН ВУКОВИЋ, председник Врховног суда Војводине

Лично имам част и задовољство да у име Врховног суда Војводине честитам педесетогодишњицу Адвокатске коморе Војводине. Адвокати Војводине по мом дубоком уверењу са правом и поносом могу славити овај велики јубилеј, јер су адвокати Војводине и њихова Комора одиграли веома значајну улогу не само, да тако кажем, у правилном развијању основне функције адвокатуре, која се огледа у давању правних савета, састављању исправа, тужби, жалби и других поднесака у заступању у правним пословима и споровима и у одбрани окривље-

них, него су дали и свој одређени допринос и у другим области друштвеног живота, као и допринос успешној акцији прогресивних снага друштва. У издању Алманаха, поводом ове годишњице, наведени су бројни примери који управо то потврђују. Сигурно је да тих и таквих примера има и више. У послератном развоју није мала улога адвокатуре у обезбеђивању уставности и законитости, наравно, најчешће и највише путем коректног заступања права и интереса својих странака, па и у одређеном саучествовању у креирању нашег новог социјалистичког права. С обзиром на све то, адвокатура се по мом уверењу афирмисала као самостална и независна друштвена служба, и у том погледу добила одговарајуће друштвено признање, тиме што је утврђена као уставна категорија. Сигурно је да је и адвокатура, као и остале друштвене делатности имала и има слабости, а негде и неразумевање за своју функцију. Но, сигуран сам да ће адвокатура ово успешно савладати управо савесним обављањем своје функције и борбом за примену кодекса адвокатске етике који је сама донела. Адвокатура сматра једно од својих значајних функција — заступање својих странака пред судовима, и због тога појединци сматрају да је она део правосудног система. Но, не улазећи у ту дискусију да ли то стоји или не, чињеница је да адвокатура може много да допринесе судству у погледу благовременог и ефикасног извршавања његових функција. Због тога смо ми у судовима за све оне акције и мере адвокатуре које доприносе што потпунијој афирмацији у погледу стручног, законитог и коректног заступања својих странака.

Др ФЕРЕНЦ ГЕСТЕШИ, председник Адвокатске коморе из Сегедина

Моја прва реч припада захвалности у име адвокатских комора у Pécs-у, Kecskemét-у и у Szeged-у.

То није фраза. Верујте ми, да је позив Адвокатске коморе у Војводини изазвао пажњу читаве наше Коморе и ја са особитом радошћу преносим вама најбоље жеље адвоката жупаније Csongrád. Можда смо и ми криви у томе да два суседна подручја — ове две Коморе — иако се међу њима протеже државна граница — до сада нису ступиле у приснију сарадњу. Овај данашњи јубилеј, ова свечана прилика је заиста погодна за то, да отпочне измена мисли, искустава и ви сте заслужни за иницијативу тога. Ми прихватамо ову пријатељску руку и надамо се да ће овом сусрету следити даљи. Потребно је да следе даљи, јер успостава веза, измена искустава, упознавање узајамних проблема, мислим, деловаће оплођавајуће на развитак, напредак обе корпорације. Мађарска адвокатура је како по садржини, тако и по форми, прешла преко великих измена, развитака. Овај преображај се огледа не само у организационом, него и у битном идеолошком развитуку. Наша адвокатура обавља

свој позив у радним заједницама и ми настојимо у нашој жупанији да ове заједнице добију и одговарајуће домове. Неки су већ изграђени, у другим местима је у току изградња нових седишта, те смо планирали и изградње у Szeged-у. Тежимо к томе да адвокатура не врши „струку“ већ позив.

Адвокатура је прастара институција. Према Римљанима адвокат је имао професионалну обавезу да не прима свесно заступање неправедне ствари и пошто се о томе увери исту не брани, да никоме не ускрати без разлога пружање правне помоћи, да у примљеној ствари према својој странци верно поступа, а према противнику без задиркивања и да у њему повереној ствари чува тајну. Ово прастаро правило садржи у себи основне норме. Данас, међутим, кад смо превазишли римско доба, осећам да су основне норме адвокатуре преображене и треба да сматрамо првенственим задатком, да се адвокат у оквиру дозвољених правних оквира, бори за очување основних људских права, он треба да иступа у одбрану основних људских права увек, у свим приликама. У том смислу нам је сваки напредан адвокат у свету брат, пријатељ и колега, те сапутник у нашем позиву. Но, ја осећам тако, да нас две суседне Коморе имамо још ближе везе. Ми нисмо само чувари класичних традиција, ми чувамо и револуционарне традиције. Ми смо недавно у Szeged-у поставили споменик Czibula Antal-у, а у Мако-у Könyves-Kolonics József-у, који су као адвокати и политичари били истакнуте личности прошлих времена у револуционарној борби за народ и против угњетавања. Мађарска адвокатура, а тако и чланство наше Коморе, поистовећује се са великим делом изградње социјализма и у томе смо једнаки са тежњама, активношћу војвођанских адвоката. Одајемо велико признање примерној заједници народности, што смо уочили у Војводини. Ми тежимо томе да адвокатура прими на себе и угледне друштвене задатке и функције, да у коморе дођу одговарајући људи и да они располажу са одговарајућом спремом. На тај начин углед адвокатуре се развија у великој заједници друштва.

Знамо да су и адвокати у Војводини издржали искушење времена, знамо да овде можемо да поздрављамо напредне борбене колеге прожете професионалном свешћу, знамо да они уживају велики углед у нашем друштву које изграђује социјализам. Дакле, приликом ваше Прославе педесетогодишњице постојања ваше Коморе у знаку ових тесно повезаних циљева, стремљења, поздрављам вас као суседе, пријатеље и колеге. Наша Комора ће кроз три године да прослави стогодишњицу свог постојања и она би желела да вас тада може поздравити у Szeged-у у знаку већ тесно створеног пријатељства.

Др БАКА ВИКТОР, шеф румунске делегације

У име адвоката колегијума Жупаније Тамиш имам задовољство да вам захвалим на пријатељском и топлим позиву да учествујемо на педесетогодишњици оснивања Коморе Аутоном-

не Покрајине Војводине, значајан тренутак у животу пријатељских југословенских адвоката. Учествујући на овом јубилеју Адвокатске коморе доносимо вам осећања придружености и пријатељских колега из румунског Баната, који су пре педесет година деловали заједно са вама у оквиру исте Коморе, а који осећају радост да буду на истом путу са вама, са истим идеалима и тежњама изградње социјалистичког друштва.

Користим ову прилику да вам зажелим много успеха за остварење социјалистичког правосуђа у борби за правду и социјалистичку праведност.

СЛОБОДАН СУБОТИЋ, председник Савеза АК Југославије

Честитајући овај јубилеј друговима из Адвокатске коморе у Новом Саду желим да им од срца заблагодарим на свему ономе што смо у једној упорној и тешкој али оправданој борби заједнички остварили. Када је реч о Савезу адвокатских комора, онда није могуће заборавити велики допринос који је Адвокатска комора у Војводини, преко својих представника учинила. То је управо оно што карактерише наше односе у Савезу, искрене, братске, одане, и увек спремне да нас на свим пољима помогну онако како то заиста заслужује ова генерација која је наследник оних великих адвоката, можда без примера у осталим крајевима наше земље. Не треба заборавити и овога пута да, од Мушкатиновића па наовамо, Адвокатска комора у Војводини има највећу традицију. Не треба заборавити да су представници Адвокатске коморе из Новог Сада били увек достојни оне борбе коју су њихови претходници водили. Тешко би било подвојити оно што треба рећи овом приликом. Овај Алманах који је штампан, из кога се види један део живота и рада Адвокатске коморе у Војводини, тај Алманах најбоље сведочи о светлим традицијама и о нашем праву, о оправдању да прослављате овом приликом не само педесетогодишњицу оснивања Адвокатске коморе у Војводини, четрдесетогодишњицу њеног учешћа у Савезу, јер је десетак година касније Савез основан, него да прослављате и све оно што је везано за велику борбу која је била усмерена за националну, политичку и културну еманципацију људи који живе у овом крају. Оно што ја мислим да треба рећи, да треба признати Војводини, да је тај велики, хумани, културни, национално-политички став војвођанских адвоката, да је он био извор не само адвокатима у Војводини, него и свима нама напољу, тако да смо могли и можемо и данас да остварујемо највише идеале и нашег садашњег савременог друштва, да остваримо права човека, једнакост међу људима, међу грађанима, не правећи разлику између народа, народности, не правећи разлику између људи хотећи да наставимо ону борбу за коју сам уверен да ће се овде и даље водити битка за прогрес који је допринос у културном уздизању човечанства уопште. Ваши представници у Савезу адвокатских комора, ва-

ши представници у Међународној унији, ваши представници на сваком скупу, на свакој заједничкој акцији адвоката, нису само учествовали него су били и носиоци идеја, мисли онога бољег за шта смо се сви заједно борили.

Ја имам задовољство да посебно поздравим у име и Коморе Србије, адвоката из Србије и Црне Горе, коју сада моментано представљам, јер је та сарадња била таква да смо се ми у Новом Саду осећали исто тако као и у свим другим центрима адвокатским, али специјално мислим да је однос између новосадске и београдске Коморе остао непомућен, остао је у знаку настојања да се такав однос оствари између свих наших комора.

ДИСКУСИЈА НА РАДНОМ ДЕЛУ ПРОСЛАВЕ НА ТЕМУ АДВОКАТУРА У САМОУПРАВНОМ ДРУШТВУ* — 9. X 1971. г.

Др ЈОЖЕФ ВАРАДИ

Морам признати да је материјал за овај наш радни део помало инспирисан нашим дискусијама, које смо имали у вези доношења Закона о адвокатури, или нашим припремама у том процесу. Ми смо, наиме, у току тих дискусија дошли до закључка да неки наши проблеми ваљда нису довољно јасно постављени ни нама ни нашим саговорницима са којима смо дискутовали о проблемима доношења Закона о адвокатури. Зато је, бојим се, избор наших тела и више него арбитреран. Сваки избор, наравно, носи у себи такав један недостатак и можда смо требали да дискутујемо данас о проблемима наше дисциплине, о проблемима наше етике, о проблемима нашег реорганизовања комора, о проблемима статута нових адвокатских комора и тако даље. Одлучили смо се ипак за један избор тема, тим више, јер смо сматрали да треба да користимо ту прилику да изменимо мишљења о неким нашим основним питањима. Ово због тога, да не би падали у грешку историцизма, да се не би задовољавали са славама наших адвокатских традиција, него да тражимо место и садашњи циљ и пут који нас даље води. Централна тема је због тога „Адвокат у самоуправном друштву”. Постоји сигурно нека противуречност, да ли привидна, да ли стварна, између друштвене функције адвокатури и њене приватне професионалне делатности. На ту разлику и противуречност наилазимо у свим нашим дискусијама, па треба о томе једанпут разговарати. Да ли заиста постоји и у чему је та противуречност, да ли заиста адвокат који води приватну професи-

* Тема са четири реферата објављена је у Гласнику АК бр. 9/1971. и у Споменици.

ју може уједно да буде носилац друштвене службе. Нас Општи закон о адвокатури категорише као друштвену службу. То је била једна од централних наших тема. У току наших дискусија дошли смо до закључка да није довољно посвећено пажње изобразити нових правничких кадрова. Ми смо то свели на питање адвокатског стажа. Радило се о много вишем и о много комплекснијем питању. Ради се о томе како доћи до таквих правничких кадрова који данас, у садашњој компликованој правној ситуацији, могу своју тешку дужност са успехом да обављају, да пружају правну помоћ на једној одређеној висини. Нашли смо исто тако да око питања заједничког колективног рада у адвокатури појмови нису довољно рашишћени. Чини ми се да тај наш Закон о адвокатури, општи закон, који је иначе тако добро поставио ствари у тој веома битној тачци, није био довољно јасан и унео је један појам који није довољно разрађен. У члану 14. Општег закона говори се „да се адвокати тј. да они могу да раде у индивидуалним канцеларијама и у адвокатским радним заједницама”. Шта су те адвокатске заједнице, који су то појмовни елементи који треба да буду садржани у таквом једном новом правном термину. И дошли смо до закључка да појмови нису довољно рашишћени и сматрали смо да и том питању треба посветити посебну пажњу. Најзад, очито је да постоји једна велика заосталост у начину како ми водимо наше адвокатско пословање. Наше адвокатске канцеларије нису опремљене и нису администриране тако како захтева садашња модерна адвокатура, па смо сматрали да и то питање треба расправити. Тако смо дошли до тог избора питања о којима ћемо расправљати.

Можда бих ја користио ово време само да вас сасвим укратко обавестим, о томе ће се сигурно колеге адвокати интересовати, како стоје сада радови на нашем покрајинском Закону о адвокатури. Треба да вас обавестим да смо отпочели рад на доношењу покрајинског Закона о адвокатури, били у сталном присном контакту са Секретаријатом за правосуђе, који заиста није жалио труда и времена да расправља са нама сва спорна питања. Ја не тврдим да су сва спорна питања решена тако како ми сматрамо да би требало решити, али треба одати признање да је показивана максимална и добра намера да се заиста реше сва та питања. Можда смо зато већ дошли до последње фазе о доношењу Закона, имамо сада већ предлог Закона о адвокатури. У том закону, односно у том предлогу, су основна питања решена у духу Општег закона о адвокатури и сматрам, са неким малим изузецима, на начин са којим ми адвокати можемо бити потпуно задовољни. Ако радови тако буду даље текли, онда, чини ми се, нема сумње да ћемо ми до краја године имати заиста Закон о адвокатури покрајински са којим можемо бити потпуно задовољни. Сигурно да нам је много помагао и Општи закон о адвокатури, који је дао једну лећу формулацију о основним питањима адвокатуре. Како је то успешно формулисано доказује једна мала чињеница. Међу-

народна унија адвоката је показивала посебно признање и интересовање за тај Општи закон о адвокатури, па смо ми то превели на француски језик и послали и сада, на недавном конгресу Међународне уније адвоката, председник Уније је посебно нагласио и посебно похвалио одличне формулације тог закона.

Драге колеге, желим да вас обавестим како смо замислили ток ове наше дискусије. Ми смо основне наше тезе, односно теме, објавили у *Гласнику*. Референти су ту и они ће укратко изнети своје основне тезе; о тим тезама ћемо онда наставити дискусију. После изношења основних теза даћемо једну кратку паузу, па ћу молити све дискусанте да се јаве и да се одмах определе за једну или више тема.

Др СТОЈАН МИХАЈЛОВИЋ

Адвокатура у самоуправном друштву, а посебно однос адвокатуре и друштва, представљају комплексну друштвену, правну и политичку појаву, која тражи много времена и простора да се проучи, да се упореди у другим адвокатурама у савременом друштву и повеже са историјском прошлошћу. То овакав пригодни реферат не дозвољава нити му је сврха. У својој 25-вековној историји европска адвокатура је била једна од најспорнијих правних институција, која је врло често, а нарочито у преломним тренуцима, улазила у жижу интересовања читавог друштва. О њој су изрицане и претеране похвале и неосноване оптужбе. Рођена у Периклово доба у старој Атини као спонтани израз потреба тадашњих робовласничких, а за владајуће слојеве демократског друштва у којем државни апарат није био бирократизован, њу убрзо државна власт, почев од старог Рима, узима под своје окриље и током векова је организује, гуши, па и укида према потребама владајуће класе, а у оквиру постојећих друштвено-економских односа и степена демократичности у самом друштву. Чињеница је да је адвокатура, делујући у постојећем поретку, по природи ствари штитила одређене интересе владајуће класе. Међутим, пледирајући за примену закона она је истовремено и бранила макар она минимална права потлачених о самовлашће и без закона. Њена основна преокупација је увек био човек, а њена основна функција је заштита његове слободе и права. И баш зато, она је често долазила у сукоб са државом и деловима друштва, уколико би у заступању и одбрани човека угрожавала њихове интересе. Да би могла да остварује ту основну функцију, адвокатура је упоредо водила борбу за своју самосталност и независност. Дакле, однос адвокатуре и друштва никад није био статичан већ динамичан. Таква динамичност и променљивост тог односа карактеристична је и за наше савремено друштво. Нашавши се пред оваквом проблематиком написани реферат је пошао од тога да треба да буде само база за дискусију о односу адвокатуре и друштва као основног и суштинског проблема адвокатуре у

самоуправном друштву. Због тога је првенствено дао приказ промена у том односу да би се могли извући одређени закључци, могао фиксирати даљи развој, правац развоја, и на основу тога предложити нова решења. Наше савремено друштво никада није негирало потребу пословања адвокатури. Проблем је био само у томе какав положај, функције, овлашћење и обавезе, какву организацију адвокатура треба да има у социјалистичком друштву. Одмах после ослобођења закон из 1946. године даје адвокатури, уз велику контролу државе, задатак да путем пружања правне помоћи помаже државним органима. То је период великог искушења, јер друштво сматра адвокатуру нужним злом и прави јој сметње у свакодневном раду. Међутим, већ 1951. године IV пленум ЦК КПЈ прихвата ново схватање да адвокатура не може бити помоћни државни орган, јер то доводи до бирократизације и до неактивности адвоката и до слабења функције одбране и заштите човека, већ треба да постане социјалистичка друштвена установа. Као резултат таквог схватања Закона из 1957. године адвокатура се дефинише као јавна служба која је самостална, а адвокати независни у своме раду, док се контролне функције државе у највећем делу односе тј. преносе на савет као орган друштва. Тај закон је у међународним адвокатским круговима оцењен као веома напредан. Устав СФРЈ из 1963. године подиже адвокатуру као самосталну друштвену службу на ранг Уставне категорије и тиме започиње процес интеграције адвокатури у самоуправно друштво. Општи закон из 1970. године укида савете у коморама и самоуправљање препушта адвокатури као самосталној и независној друштвеној служби. Овакав развој односа адвокатури и друштва је у првом реду резултат развоја самог друштва, ослобађања од државног бирократизма, демократизације и обезбеђења већих слобода и права грађана. Он је такође и резултат непрекидне борбе адвокатури за свој положај у друштву, често оштре конфронтације међусобног убеђивања и компромиса два скоро опречна схватања о суштини адвокатури, степеноу његове независности и самосталности, организационој форми као и о значају других облика правне помоћи. Данашњи тренутак показује да је преовладало схватање о потреби самосталне и независне адвокатури као основног облика правне помоћи, а да други видови правне помоћи могу бити само допунски и ограничени у својим овлашћењима. Иако је ово схватање преовладало као принцип, још нису решени неки битни проблеми који мање или више оптерећују однос адвокатури и друштва. То није само последица остатака схватања, неразумевања, као и неповерења друштва, него и стања у самој адвокатури. Према томе, проблем тих односа се мора решавати заједнички уз максимално међусобно поверење и разумевање. Самоуправно друштво тражи слободну али истовремено и одговорну личност, јер је одговорност граница слободе која спречава да се слобода изроди у анархију, али и граница против сваке арбитрарности и насиља. Друштво у којем огромна маса људи свакодневно

учествује у самоуправљању, у којем су привредне и друге активности у сталној експанзији, у којем је разуђеност правног система доведена до максимума, тражи такође и веома развијен систем одговорности и поступак који обезбеђује законито и поштено суђење и стручну правну заштиту интереса учесника. Таква стручна правна заштита остаје витални интерес самоуправног друштва. Због тога је и Устав СФРЈ 1963. године обавезао друштвену заједницу да ствара услове за пружање правне помоћи адвокатуре као самосталне друштвене службе и путем других видова правне помоћи. Покушај да се други облици правне помоћи форсирају на рачун и против адвокатуре остали су безуспешни. Уосталом, и историја европске адвокатуре показује да су, кадгод је адвокатура била гушена и укидана, а правна помоћ препуштена другим лицима, настале огромне тешкоће у правосудном механизму, што је директно штетило не само лицима који заштиту траже, него и напретку друштва; тако је адвокатура убрзо поновно успостављана. То никако не значи да у савременој југословенској адвокатури нема одређених слабости, па и негативних појава, као што су рутинерство па и нестручност у раду, рушење адвокатске етике, комерцијализација. Међутим, она се не може уклонити стварањем других облика пружања правне помоћи, већ пружањем свесрдне помоћи адвокатури од стране читаве друштвене заједнице и упорном борбом самих адвоката за већу стручност, етику и уклањање свега онога што смета даљем развоју адвокатуре. У тим својим настојањима адвокатура инсистира на коначном и доследном реализовању уставне концепције о адвокатури, као самосталне друштвене службе, и обезбеђењу у начелу истог друштвено-економског положаја и у основи истих права и обавеза адвоката као и радних људи у радним организацијама. Тако ослобођена непрекидне борбе за свој положај, адвокатура ће најзад све своје снаге моћи да усредреди на своје усавршавање, на активније учешће у друштвено-политичком животу и афирмацију као заиста интегралног дела самоуправног друштва.

Др ЈОЖЕФ ВАРАДИ

Желим пре свега да кажем да ће уводно излагање бити веома кратко, јер ми у ствари, оно што смо мислили да треба написати или рећи, написали смо, и ми више очекујемо сада вашу сарадњу, ваше дискусије.

Да се не бих вратио натраг и да не бих прекидао ток нашег рада одмах пријављујем да ће после мене говорити о профилу кадрова у адвокатури наш млади колега Милан Миковић, адвокат из Панчева, а о модернизацији и рационализацији адвокатуре на савременом нивоу развоја, организација друштвених служби технике изнеће своје тезе нац колега магистар Војислав Попадић, адвокат из Новог Сада.

У вези са радним заједницама, са проблематиком, ја бих желео да укажем да је суштина ових питања, да ли адвокати могу и даље да раде само у индивидуалним адвокатским канцеларијама, или треба прихватити и неке форме заједничког колективног рада. Ми смо констатовали, адвокати, и по нашем темпераменту и по нашим традицијама индивидуалисти да код нас влада некакво мишљење, „моја канцеларија — моја тврђава”, фразирајући онај енглески начин живота. И ми некако нерадо се либимо идеје да сами демолирамо наше тврђаве, а поставља се питање да ли се може увек тако даље живети, радити, да ли можда развијени живот захтева неке друге форме организације адвокатског рада. И ту треба водити рачуна о томе да мењање друштвено-економске структуре не иде линеарно. У неким срединама сигурно да потпуно задовољава индивидуална адвокатска канцеларија вођена од стране адвоката, али сигурно да имамо већ неке нове структуре у нашим већим насељима-центрима, који већ захтевају неки други начин приступа адвоката у решавању свакодневних проблема и у пружању једне одређене квалитетне правне помоћи. Да ли то може сада да обави такву врсту, пружање такве радне помоћи, да ли може адвокат у својој индивидуалној канцеларији? То је суштина овог питања.

Развој технике и динамике друштвеног развоја је заиста такав да је то наша дужност да пружамо правну помоћ, али постаје све теже и све комплексније. Ми немамо кодекс, а можда су и времена за доношење једног општег обухватног кодекса прошла. Можда кодекси који имају амбицију да трају 100 година, можда су то већ несавремени начини гледања на регулатив, можда је оно што ми сада имамо то што ово време захтева. Што ми имамо то је један каледоскопни начин мењања правних прописа, које треба све пратити, као и одговарајуће судске одлуке, да ли то сада може да обави адвокат са својим скромним индивидуалним средствима. Чини ми се да не увек и не свугде, и ако је то тако, онда треба да будемо спремни, да ми сами одредимо које су то организационе форме, које с једне стране обезбеђују независност у раду адвоката, а с друге стране обезбеђују ефикасан адвокатски рад, и дошли смо до констатације да у неким нашим развијеним крајевима овде, нарочито у Словенији, сасвим је нормално да адвокати у великом броју раде у заједничким адвокатским канцеларијама. У Западној Немачкој је то отприлике $1/3$ или једна већина адвоката, о неким подацима које смо из *Одвјетника* добили из Загреба штампан је један напис о томе. На нашој територији смо увек имали форму заједничких адвокатских канцеларија и имали смо неколико веома добро уређених и организованих таквих канцеларија. Неку малу помутњу у том нормалном развоју унео је тај Општи закон о адвокатури који је дао, као што сам мало час споменуо један доста нејасан појам са адвокатским радним заједницама. Ми смо сада стали, шта то треба да значи, да ли су адвокатске радне заједнице оно што ми ту сада имамо на

лицу места, или је то нешто квалитетно ново. Ако је то ново, који су то појмови и елементи који одређују адвокатску радну заједницу. И морам да вам кажем да нисмо нашли сасвим задовољавајуће решење, ако смо то тражили по неким туђим узорима, ако смо покушали да одредимо те појмовне елементе имајући у виду Закон о радњама, Закон о предузећима, Закон о радним односима, и дошли смо до закључка да би такве комбинације, такве конструкције, биле стране и непотребне и да ми заправо треба да градимо даље на оно што ми у пракси имамо. У току таквих наших дискусија дошли смо до једног компромисног решења. У нашем новом предлогу Закона адвокатуре имамо задржано садашње наше стање са заједничким адвокатским канцеларијама, али смо преузели тај термин из Општег закона о адвокатури и дали смо могућност да поред тога имамо и те адвокатске радне заједнице. За заједничке адвокатске канцеларије, што се правне конструкције тиче, нема никаквих проблема, то су „societas sui generis”, то нису ортаклуци у том смислу како се то обично сматра. Ортаклук је трговачко удруживање у свом битном и основном појму. Ортаклук су материјални доприноси странака, тога код нас нема. Ми удружимо наш рад. Код ортаклука је циљ економски успех, код нас то није случај, ако се ми удружимо, удружимо се због тога да би ефикасније вршили наше послове. Значи, то није ортаклук у том смислу како се то употребљава то је „societas sui generis”. Ту имамо једну јасну и правну конструкцију и знамо шта то значи, али нисмо знали шта је адвокатска радна заједница, и тражили смо појмовне елементе за ту радну организацију и нисмо нашли, јер чини ми се да смо тражили на погрешном путу, и решење је, опет изражавамо своје мишљење, решење је заправо дато. Ако се анализирају правила пре десетак година, која је израдио Савез адвокатских комора о удруженим адвокатским канцеларијама, онда апсолутно имамо прототип наших адвокатских радних заједница. Те удружене адвокатске канцеларије имају све елементе једне нове форме, која потпуно одговара термину адвокатских радних заједница, и ја пледирам на то да ми у том смислу тражимо одређене појмове адвокатских радних заједница.

МИКОВИЋ МИЛАН, адвокат из Панчева

Све лепе мисли и идеје о положају адвокатуре у друштву, њеним задацима и могућностима остварења истих, могу бити оживотворене само онда уколико се унапред зна, предвиди и тачно одреди на кога се може пренети вршење адвокатских послова. То није нова мисао и иста је потврђивана у свим актима који су било када и било где нормирали питања рада оваких служби. Зависно од људских потреба и искустава наилазили смо и на различита решења, која су увек одражавала и одређено стање и одређена стремљења и жеље у једном друштву.

Како је у нашем друштву, услед низа ранијих постојећих и новостворених околности, дошло до актуелизирања ових питања у вези са живом нормативном активношћу, то је мој напис дат у *Гласнику* један скраћени извод неких мисли и идеја које су се појавиле у редовима адвоката и не само њиховим, а у жељи да њиховим навођењем, регистровањем, па можда и протистављањем ово друштво и за адвокатуру као свој интегрални део набе нормативна решења која ће у највећој могућој мери омогућавати нормалан рад и највеће резултате и адвоката и адвокатуре.

Полазна тачка ми је била у чињеници да се све ово одиграва у времену када је од рата прошло готово три деценије, када су прошли периоди који су захтевали и дозвољавали провизорна и привремена решења. Живимо и желимо да живимо у савременом друштву, у савременој држави и због тога тежимо савременим решењима. У нашим редовима су и лица која су рођена и васпитавана у овој земљи. За те и такве људе ми данас тражимо решење. Тражимо најбоља решења, а својим ставовима нисмо, не желимо, и не можемо бити са ове или оне стране друштва његових интереса и захтева, јер ми смо његов део и наши интереси не могу и нису другачији. Ја немам жељу нити ви имате потребу да вам препричавам оно што сам у свом кратком реферату изнео, међутим, хоћу да кажем, основна поставка наша је да предвидимо минимум знања и минимум искуства и минимум могућности да некада за некога услед нашег рада дође до било какве штете. Покренуо сам и питање школовања будућих правничких кадрова, покренуо сам и питања, актуелна, питања приправничког стажа. Данас углавном постоје неслагања око једне године приправничког стажа. Било какво решење да донесемо ни у једном ни у другом правцу неће битно изменити. Наши ставови полазе само у једној ствари — ми желимо добру адвокатуру и добре адвокате. Ми сматрамо да оно што предлажемо, да је то минимално. Сложићемо се ако будемо убеђени да и нешто друго може да буде минимум. Хтео бих на крају мимо онога што је изнето у реферату, а с обзиром да је након писања реферата дошло до дискусије у вези доношења новог Закона о правосудном испиту, само да укажем на још два питања која су везана са тим Законом, републичким и покрајинским, већ где се доноси, а која би можда у вези са овом темом захтевала и мишљење са друге стране. Постојећим прописима била је предвиђена могућност полагања правосудног испита и за правнике који немају било какву праксу у суду или у адвокатури. Привремено решење којим је дозвољено полагање правосудног испита радницима без икакве праксе у суду или адвокатури било је мотивисано по нашем мишљењу тренутним потребама и разлозима, тога данас нема, а посебно садашњи распоред правничких кадрова, у привреди и ван ње, представља један нормалан однос у погледу броја, те би свако веће, знатније прелажење кадрова већ довољно оквалификовано за вршење одређених одговорних правних послова у радним и

Другим организацијама у друге службе, могло само да остави веће штете и последице на једној страни, него што би биле користи са друге. Са друге стране, правосудни испит, уколико би се у будућности постигло да у већој мери буде провера практичне оспособљености дипломираних правника за обављање послова у правосудју и посебан испит и провера рада у одређеној области, а који рад лица без праксе у суду или у адвокатури није ни обављен. Постојећом могућности обављања праксе у суду за лица која су запослена на другим местима, чињеницом да је добар број приправничких места упражњен и у суду и у адвокатури, искључена је свака потреба да се задржи оваква одреба и у овом Закону.

Са друге стране питање које се поставило, то је питање рада волонтера, приправника по судовима. Ми сматрамо да треба донети решење које ће измирити два важна принципа, да не може бити рада који обухвата и радне дужности, који ће бити бесплатан, ненаграђен, волонтерски у нашем правном систему с једне стране, али истовремено да мимо законских обавеза о држању приправника нико не може да буде обавезан да прими у радни однос свакога ко то затражи. Исто тако, међутим, не сме се ни игнорисати чињеница да је обављање праксе наставак школовања правника које треба ако је могуће исти или сличан начин обезбедити. Мада решење овог питања треба да буде ван законских одредаба, те да могућности школовања буду решење у оквиру постојећих форми приправничког стажа и пуног радног односа, са правом на накнаду за рад, можда би за извесно време још могла да постоји одреба о могућности такве праксе, за лица која приправнички стаж нису могла да обезбеде у суду и адвокатури и након обраћања у органима правосудја у Републици или Покрајини и адвокатским коморама.

ПОПАДИЋ ВОЈИСЛАВ, адвокат из Новог Сада

И на крају питање „Модернизације и рационализације рада адвокатуре на савременом нивоу развоја организације друштвених служби и технике“. То је тема мог саопштења које је требало на неки начин да заокружи аспекте адвокатуре у самоуправном друштву.

Ми се налазимо заиста у тренутку врло изненађујућих научно-техничких решења и достигнућа и сваки дан нам доноси толико новости да нас више ништа не изненађује. У свим областима друштвеног живота те научно-техничке иновације су толико присутне да то већ представља једну уобичајеност. И овај данас симултани превод и ове мале фоничне слушалице без жица указују нам управо присутност технике у савременим условима. У концепту разматрања адвокатура у самоуправном нашем друштву поставља се питање да ли је адвокатура у свом технолошком, методолошком и организационом смислу у складу, степеном и нивоом развитка унутрашње организације и при-

мене технике у другим областима друштвеног живота. Мислим да сви слободно можемо да констатујемо да се адвокатура као и правосуђе у ширем смислу налази у изузетном раскораку у односу на друге области друштвеног живота. То је био један од основних разлога који је провоцирао на основну тему и ангажовање у постављању таквог једног питања у области једног ширег аспекта адвокатури у самоуправном друштву. Наша међународна организација већ на два задња конгреса врло сериозно и студиозно расправља ова питања, наравно, пре свега са аспекта савремене адвокатури у областима развијених наших земаља, и ми смо били у прилици да много што-шта, што чујемо и видимо, не можемо да применимо на наше услове. Не можемо због тога што је наша адвокатура у организационом и методолошко-технолошком смислу заиста на ступњу, у начелу са изузетима који се појављују пре свега у неким развијеним крајевима Југославије, у начелу на најнижем степену организације рада. Правосуђе је чинило одређене покушаје и кораке да приђе и организовано разматра тај проблем и на жалост до данашњег дана се налазимо у сфери размишљања и препоручивања у проналажењу неких облика и форми новација у правосуђу, а друштвено-политичка заједница наша највиша друштвено-политичка заједница Савезна скупштина, прошле године, чак имајући у виду друштвене службе и донела један посебан закључак залажући се за проналажење одговарајућих организационо-техничких форми, примене науке и технике у области друштвених служби.

Савез удружења правника Југославије и Савезни савет за правосуђе су такође организовали ове године једно саветовање на ту тему и дали доста простора размишљању и конципирању метода и облика рада. На жалост наша ангажованост у тим активностима није била присутна. Основни кредо размишљања и проналажења метода и облика осавремењавања нашег рада био је у томе да се пронађу такви организационо-методолошки и технички облици рада и помагала, помоћу којих бисмо, пре свега, ишли у корак савременим изразом, обављања интелектуалних услуга, а с друге стране, растеретили своју личност бременом нових техничких административних чак и физичких послова, који нас свакога дана окупирају. Налазимо да ова амбициозна жеља не може бити испуњена кроз наше сопствено и аутономно бирање, да смо ми фактично и нужно део једног ширег друштва, и да би шири друштвена заједница морала и требало да има више слуха и осећања за ове наше напоре, да нам обезбеди и одговарајућа техничка и материјална решења да бисмо могли да идемо у корак са осталим друштвеним службама које се у овој области труде да достигну одређени степен развитка науке и технике и примене у области интелектуалних функција.

Моје скромно саопштење је покушало да на неки начин и да нека решења која су и условна и више као нека врста примерна, очекујући да ће на неки начин само отворити ди-

скусију о проблему који је доста значајан и нужан, а који ће нам обезбедити уз садејство свих осталих чиниоца да нам наша правна помоћ буде још стручнија, још студиознија и квалитетнија.

Др КАРЛО БЕТВАЈ, професор Правног факултета

Седница је радна и тежња ми је да се прилагодим том и таквом њеном карактеру. Ипак за један минут дозвољавам себи, а молим и за вашу сагласност коју сматрам није тешко овом приликом придобити, да изразимо наше задовољство, већ и поводом јучерашњег дела рада 50-годишње прославе која верујем превазилази наша интимна очекивања, посебно с обзиром да је друг председник Варади, под скромним називом поздравне речи нама овде презентирао, а коју би поздравну реч могли мирне душе назвати и одговарајућом великом беседом. Исто тако веома смо захвални а ту мислим и са друштвеног, стручног и професионалног, па да додам и са научног аспекта, са свим прилозима, међу којима се особито истакао реферат монографске природе, веома значајно правно-историјске вредности уваженог друга Милорада Ботића. Председник Савеза адвокатских комора Југославије, друг Слободан Суботић, је заправо са пуно основа потврдио што је друг Ботић овде неопозиво и са научном прецизношћу, обилатошћу, аргументованошћу приказао, тј. да је адвокатура у овоме региону једна институција која има своју прошлост од 100 година, а у том сентенарију ова Прослава од 50 година заправо је једна манифестативна потврда онога садржаја са којим ми унутар земље, а посебно овде у Покрајини, можемо сваком приликом да се поносимо. Мени је посебно драго што је јучерашњи дан био толико озбиљан и толико импресиван, јер како смо данас имали прилике да се обавестимо од друга председника Варадија, ради се на Покрајинском закону о адвокатури који је изгледа већ у виду предлога и може се очекивати његово доношење. Та реминисценција доводи ону тврђу из реферата друга Стојана Михајловића, поводом чијег реферата имам слободу да кажем две-три речи. Могло се запазити колико је требало дискусија поводом онога првог закона и поводом другог закона — 6 година и 7 година, толико се то дискутовало, вукло, развљачило, верујем и уверен сам, свакако је дискусија неопходна, али да је то било преко мере и да је можда била умешана и нечија каква рука, рука таквога фактора који је грешке правио свесно. Ја мислим да се овде у Покрајини у јавности, већ на основу јучерашњег могло стећи уверење, да је адвокатура у овом аспекту, не само друштвена институција социјалистичке средине, већ је она и веома значајна културна институција с обзиром да правна наука има своје културне аспекте, она је веома значајан фактор за формирање и обликовање свести. Не улазећи још у оне дилеме или понешто спорне тачке које постоје изгледа у односу

на овај предлог Закона о адвокатури, али можда ће управо ова годишњица тј. и јучерашња овде убедљива иступања и презентирања уопште и посебно у Покрајини, па ће можда позитивно утицати да се и ти мали спорови диференције о усвајању закона, ако не потпуно разреше а онда бар да се ублаже. У реферату друга Михајловића на одговарајућим местима помиње се систем, правни систем, а упућује се и на то да је Савез комора позвао и адвокате да узму учешћа у дискусији, која ће се развијати око врло значајног проблема, реорганизације и да кажемо друкчије, нове концепције, нове изградње система правосудне организације. Свакако је неопходно потребно бавити се системом, јер основу чини систем. Према томе, реферат се тиме и одликује. Но, међутим, имајући у виду да је друг Михајловић поменуо у свом реферату врло оправдано IV пленум Савеза комуниста Југославије, који је заправо извршио децентрализацију и одредио један нови правац развоја адвокатури, то ми даје повода да, у настојању те авангардне организације, укажем на још неке изворе за које референт, у доба писања реферата месецима уназад, још можда није имао прилике да их обухвати и да их третира. Пре свега, у много више случајева се у партијским документима и уопште друштво политичких организација има више материјала, односа, мисли идеја и у вези правнога система, можда и више него што ми то понекад мислимо. Ту је марта 1971. године одржана XVI седница Председништва Савеза комуниста Југославије и друг Кардељ је и том приликом потпуно изрично и јасно, с обзиром на разграничења на метаморфозе указао, наравно поводом амандмана. Амандманима се дају уставне основе за изградњу таквог правног система који неће бити само творевина федерације већ ће се изградити и правни системи самостално, системи република као саставни део целокупног правног система, и надаље разрађује да нема заправо области у којој републике и покрајине не би могле да донесу своје одговарајуће и законе. Ово сам мислио да повежем, како би поред концентрације сарадње на изградњу новог правосудног система да би и правници и адвокати у адвокатури нашли своје одговарајуће место и у овим релацијама тј. у изградњи и републичког правног система, а да додамо и покрајинског правног система, у оној мери, у оним границама у којима Покрајина има и врши своја права и има Уставним законом утврђену одговорност. Надаље, један веома значајан, тако рећи за 1971. годину а по својим последицама и за следеће године, веома значајан друштвени догађај, био је у мају о. г., то је био II конгрес самоуправљача. У резолуцији овог Конгреса посебна је глава била посвећена заправо ономе чему су тежње сада усмерене и управљене, а то је нормативно аутономно регулисање интерних односа у радним организацијама у удруженом раду, као и између субјеката удруженог рада. Не би се задржавао на томе, свима је познато да је у центру тога процеса самоуправна норма, која је оригинална и која представља нови квалитет у нашем правном систему и ту

норму позвани смо сви да уграђујемо у правни систем и да ту норму респектујемо; наравно за њено респектовање сам је II конгрес предложио јачање самоуправне и друштвене контроле како би се те нове врсте норми у живот могле реализовати. Надаље, са две реченице свега о самоуправном споразумевању, друштвеном договарању, будући да је II конгрес самоуправљача тангирао и те категорије, ми смо тако у блиској прошлости, ја верујем још и данас често у дилеми — да ли су то правни акти, имају ли санкције, како има, које има, њихова природна обавезност итд. II конгрес је указао и на то да су ти споразуми и ти договори заправо метод аутономног уређивања односа у организацијама и између њих. У складу са позивом Конгреса треба да имамо у виду, где год је то могуће и где год можемо да тим споразумима, договорима, дамо одговарајућу подршку и да се залажемо за њихову реализацију, јер држава се повукла из тих простора, а препустила нама, односно тим субјектима да вољно регулишемо наше међусобне односе, а то је тако велико достигнуће, нарочито за правну науку, за цивилистику савремену, која све више почива на вољи, на аутономији воље за разлику од разних диктата и императива, да је наша морална дужност свих да те облике вољног изражавања, повезивања заиста узмемо и подржавамо у свакодневној пракси.

Несумњиво се налазимо пред великим законодавним радом, пред правном изградњом, познато је да је више стотина закона тангирано овим променама. Међутим, питање је треба ли сада у републикама и покрајинама доносити исти број закона колико је укинута или колико ће бити саображено, тј. да се на квантитету не изгуби ништа. То и такве обавезе сасвим сигурно нема, иако је укинута 50, преображено 160, то не значи да у покрајинама и републикама треба нужно донети исти број закона, јер предимензионираност и свеобухватност савезног законодавства у претходном периоду према републици, републике према општинама, радним организацијама, заправо говоре супротно. Ми треба да будемо много суптилни и што суптилнији у овом законодавном раду у правној изградњи обезбеђујући потребан простор, што адекватнији простор за аутономно регулисање.

У жељи да ових пар мисли овим поводом завршим ја бих указао на још једну ствар, која нам може бити и те како корисна у нашем постављању, у нашој оријентацији према будућој законодавној изградњи. Наиме, често се тврдило и тврди да нам правни систем није дограђен, и ту дограђеност схватили смо, били смо склони и спремни да схватимо и примимо, што год није регулисано као забрањено да је дозвољено. Међутим, с тим у вези као да смо понекада мање-више заборавили на оно што је Валтазар Богишић још у другој половини XIX века мислим неизбрисиво записао: „И оно што није забрањено још увек може бити непоштено”, и ту улазимо у сферу веома актуелне друштвене проблематике наше данашњице и сутрашњице, то је сфера морала, то је сфера власти етике и адвокатура је била

међу првим институцијама која је изградила, баш управо имајући у виду ова начелно принципијелна начела, свој кодекс о етици. Томе кодексу сматрам да и у будуће треба придавати веома велику важност и када је реч о тој предимензионираности о недограђености, како да се поставимо према томе.

Ја бих био слободан да се позовем на једну реченицу из Програма Савеза комуниста Југославије из 1958. године, и да је та реченица, та идеја — мисао, чешће била присутна у разним акцијама, мислим да би ситуација могла бити и боља. Наиме, у Програму се на једном месту у одговарајућој глави говори о одлучној борби комуниста против антисоцијалистичких појава и тенденција, па се у одељку каже: „Грешке и недостаци појављују се када се и сувише поверења поклања снази декрета, уредбе и прописа.“ Ово с једне стране указује на то да декрету — пропису, просто је немогуће поклањати такву пажњу, придавати му такав значај, да осим декрета, уредбе или прописа не треба нам ништа друго, па да ствари иду како се год жели. Овде исто тако оставља се тај простор сагледавајући тачно да се сви односи до краја не могу регулисати, закон је општа норма а веровати у претерано и сувише тим прописима није умесно. Према томе, и у овом нашем будућем законодавству и у овој следећој нашој правној изградњи, мени се чини ово треба имати у виду. Свесни људи који знају циљеве, тенденције, трендове развоја, могу да се понашају и да се поставе а да не буде све то у најситнијим детаљима предвиђено, прописано по држави, јер смо управо у самоуправном друштву добили најшири простор за наше вољно, свесно и етичко понашање.

АБДУСЕЛАМ БАЛАГИЈА, адвокат из Бања Луке

Ја бих желео одмах у почетку да скренем пажњу на једну врло угодну чињеницу, наиме да Адвокатска комора у Новом Саду оријентише свој рад на млађе људе, тако да ми данас, сва три референта, односно четири референта, имамо младе људе и то је веома пријатна појава и мени је велико задовољство да вам са овог места то констатујем. Стога честитам Адвокатској комори да је овако успешно решила кадровско питање и питање оријентације људи на млађе људе.

Другови и другарице, адвокатура и друштво то је веома широка тема која и историјски и просторно и у данашњим приликама представља један значајан проблем, и то питање није само у Југославији него и у свакој земљи где се адвокатура развија у правом смислу речи. Њен развој и опстанак овисан је о друштвеним односима у којима се адвокатура развија и живи, а што је то друштво више наклоњено на бази демократског уређења, на бази личних слобода, на бази слобода радног човека, адвокатура добива на својој цени и она заузима одређеније и сигурније место у нашем друштву. Да се ограничим,

другови, само на наш рад, наше адвокатуру, па ћемо видети да развој код нас иде у том правцу да смо ми дошли данас у један необично повољан положај, да смо, могу казати, решили највећа и најважнија питања у нашој адвокатури. Ми знамо од почетка какво је било административно управљање, како су адвокати постављани, каква је улога комора била и како је адвокатура била измерена у свом деловању и раду. Један, чини ми се, преломни историјски догађај је био 1951. године када је донесен Закон о самоуправљању привредних организација. Наше друштво од тога момента добива један потпуно нови правац. Оно се развија у једно потпуно ново друштво, и то ново друштво је данас нешто које није само код нас од посебне важности, него које је скренуло пажњу читавог, ако хоћете, научног света. Ја сам имао прилику да у том правцу разговарам са адвокатима који су се интересовали о нашем друштвеном уређењу, и сви показују посебно интересовање за нашу адвокатуру, због тога што је наше друштво пошло једним новим путем, што се оно спустило међу људе, међу радне људе, и што је то друштво пришло једном хуманијем решавању друштвених односа него што је то до сада било и, по мом мишљењу, него што је то у другим земљама. Од овог закона почињу ове дискусије, међутим, у тим дискусијама наш Савез адвокатских комора има непроцењиву заслугу. Једна екипа људи која се наша у Савезу адвокатских комора, на челу појединих комора, постављали су проблеме адвокатури и то на она мјеста, где често пута због заузетости, због неразумевања, нису улазили у проблематику адвокатури и нису имали ни разумевања чак ни код наших органа Савезног секретаријата за правосудје. Ми знамо какве су они нама предлоге сервирали и захваљујући једном невероватно упорном, паметном и једном аргументованом ставу прављени су разни протузаконски предлози, дата су разна образложења и напокон, све захваљујући Савезу адвокатских комора, који мало губи од оног свог значаја с обзиром на данашњу нашу друштвену организацију. Његов период до краја ове године је по моме мишљењу толиког значаја, да ми заиста, то јест да је ова прилика згодан моменат да скренем пажњу на улогу нашег Савеза адвокатских комора. Борба коју је упорност и један несебичан рад, поред свих својих послова, да се онолики посао пређе, да се онолико упорно брани, кажем да је заслужила сваку хвалу и свако признање.

Долазимо, другови, сада у једну ситуацију, у положај самоуправљања које је тек у току у нашој организацији по републичким законима. Долазимо у положај да ћемо имати поједине републичке законе на различити начин решене. На пример, код нас у Босни и Херцеговини, једно значајно питање је питање примања у адвокатуру појединаца само са положеним испитом, правосудним испитом, долази се у ситуацију да у адвокатске редове пристижу људи са недовољном спремом. На-

ма је приговорано, када смо имали са одговорним лицима дискусије, са људима који су одговорни за ова питања испред Извршног већа, па нисмо наишли у оном смислу на разумевање како би фактично требало. Речено нам је да ће то бити питање ријешено у новом новелираном Закону о правосудним испитима. Међутим, у наш закон који је прошао не само кроз Извршно веће, него и кроз скупштинске одборе, и треба само да се донесе коначно, Закон о адвокатури можда и прије него у једној другој републици, у том закону код нас довољно је да се неко упише у адвокату, само да је положио правосудни испит без икакве праксе, без икаквих других оних потребних по мом мишљењу квалитета, онога стажа који је потребан. Како чујем у другим републикама тај стаж је обезбеђен, осигуран је и у Словенији и у Хрватској, чини ми се и у Србији, док је код нас то питање остало нерешено, и ми ћемо се и даље морати борити да се изједначавамо са осталим законима о адвокатури, јер овако с правом се поставља питање да ли један адвокат са оваквим испитом, ако би хтио да се пресели у Београд, Загреб, Љубљану, да ли ће та адвокатска комора прихватити таквог адвоката, и казати да ли он може на том подручју да обавља адвокатуром са обзиром да нема оних формалних услова који се од њега траже. Желео бих, другови, само још једну ствар да истакнем — врата у адвокатуром су код нас потпуно отворена, долази у адвокатске редове доста хетерогено чланство и ја се бојим, с обзиром на мотиве који руководе један добар дио тих адвоката, да то нису они обзирни разлози. Онај адвокат који би кад прође кроз приправнички стаж, кад пође од почетка да обавља адвокатуром, он ту професијом заволи, он са њом живи, он има извесне принципе кад обавља тај посао, јер се саживео са тим звањем које он воли. Међутим, приливом са разних страна, ја кажем, бар таква је појава да баш ти људи схватају свој адвокатски позив сасвим другачије него што је он у ствари, и за њих уопште не важи оно начело наш кодекс етике, и та етика чини ми се, да је она у други план бачена, јер о њој нико не води рачуна.

Мени се чини, другови, да би у нашим статутима које треба да донесемо, да се ово питање, питање етике, некако постави чвршће, да ми нове другове који долазе у наше редове, да им мало скренемо пажњу и да бар имамо неке могућности да би скренули пажњу на оно што је адвокат, а не на оно због чега су они дошли у адвокатуром. Бар је то код нас случај, не знам како је то код других, али ја сам то хтео да истакнем, и да вам скренем пажњу на оно што се може у негативном смислу окренути и да имамо неповољне последице рада наших адвоката, поготово сада у друштву гдје смо ми постали самоуправна организација и гдје ми, ако не будемо сами ишли на то, тим методама рада, ако ми сами томе не притекнемо и то спречимо, то се може извитперити у нешто што није никако пожељно.

Др НИКОЛА ВОРГИЋ, декан Правног факултета у Новом Саду

Ја ћу, о природи посла којим се сада бавим, наравно, говорити о образовању кадрова, а ипак ћу злоупотребити ваше време и стрпљење и око неких питања јединства нашег правосудног система и положају адвокатуре у томе.

Први део говорићу, наравно, кратко уз све ризике који такав начин говора носи. Око првог питања ја бих почео са оним што је наш уважени председник завршио, и то управо са афирмацијом оне хипотетичке конклузије око тога да ми можда више и не идемо у сусрет једном стабилном друштвеном и правном систему на начин како је то обезбедио био аустријски ОГЗ или СГЗ или чак и *code civile*. Неко ће, другим речима, хоћу да кажем, да се ми налазимо и идемо у сусрет времену које је у сталном превирању и динамичким иновацијама. Наравно да то, у динамици општих друштвених кретања готово свакодневне иновације у техници, технологији и другим областима прати и право. То је за нас код питања образовања младих правника једна веома значајна констатација. Друго, за решавање овог питања јесте изванредно ширење науке, мислим наравно на правну науку и готово на свакодневно рађање нових области права. На основу те две констатације долазимо до закључка да се данас више правник не може образовати на тај начин што би стицањем дипломе стекао једно знање које би примењивао читав радни век. Ми у ствари идемо у сусрет времену перманентног образовања, идемо у сусрет времену када се у свакој, па и у правној струци, човек мора свакодневно сам на радном месту и у другим облицима образовати. Из тога извлачимо закључак, дакле, да млади правници, односно да правни факултети треба да теоријски и методолошки оспособе једног младог човека на тај начин да би он био перманентно адаптиран за све иновације са којима ће се нужно сретати у свом радном веку, с једне стране, а с друге стране, подсећајући на оно на шта је указао проф. Бетваји, да буде способан за активно учешће у креирању права. Он мора бити способан за активно учешће у креирању права у оба правца, и као правник који примењује норму, јер је сваки акт примене норме у ствари и акт стварања права, и наравно на тај начин повезан и са образованошћу и стручном културом онога који право примењује. Он мора бити адаптиран и за активно учешће у креирању права, у креирању оне широке области аутономног права друштвено-политичких заједница и радних организација. Због тога, дакле, ми више не можемо опстати на концепту наставе и наставног програма са којим смо до сада радили, него морамо и наставне планове и наставне програме и методе наставе подредити образовању, односно стварању стручног образовања правника, у правцу и на начин како сам то указао. Шта то значи, — то значи и захтева заправо и неке претходне претпоставке, човек који долази да студира права

мора бити изванредно широко комунистички образован, друго, ми се данас налазимо у свету који је отворен, комуникације и везе међу људима, међу институцијама су свакодневне готово у читавом свету. Ми, дакле, морамо или добити или на факултету стварати људе који ће својим знањем, познавањем језика моћи да комуницирају, према таквим потребама и таквом стручном раду. Ми, наравно, овде у Покрајини имамо и једну посебну обавезу у вези с тим, а то је оспособљавање наших кадрова за рад и на језицима народности. Тиме, ако се на томе сложимо, онда изванредно важно питање постаје питање адвокатско-приправничке, судијско-приправничке праксе, јер из онога што сам рекао ја ћу покушати да парафразирам мисао једног старог и угледног београдског адвоката, још из времена када сам ја био студент „да факултет заправо даје теоријска знања за пливање”, и наравно да се са тим знањем не може ићи на пливачку утакмицу, осим тога може се наравно и „удавити”, дакле, врло је важно да та пракса буде, прво, временски одређена у мери која ће омогућити да на подлози оне теоријске оспособљености на факултету кандидат стекне она практична знања са којима ће моћи успешно да се креће у области своје струке. Ми ту наравно имамо често пута неспоразума са неким друговима из праксе. Тврди се да ми, ето, не правимо тј. довољно не образујемо младе правнике, јер они кад дођу на радно место не знају ни колико једна писарица или неки писар. Ја мислим да је то управо добро, јер ако би образовали правника за одређено радно место он би и као стручњак и као интелектуалац за врло кратко време био неупотребљив. Оно што су практична знања на једној солидној теоријско-методолошкој подлози врло лако остварива, а наравно да не можемо водити рачуна о практицистичким или рутинским знањима која нам се често покушавају протурити као пракса. Све у свему, дакле, правац нашег размишљања иде к томе да подесимо свој програм, своје планове и своје методе рада тако да би створили ону теоријско-методолошку подлогу за перманентно образовање кроз читав радни век.

Друго питање о којем би хтео нешто да кажем много мање јесте питање јединства нашег правног система, правосудног система. Овде је већ било говора о томе да се у нас сада изграђује више правних система, полазећи од републичких граница и републичких разлика, и то је реалност коју свакако не можемо у размишљању у овом погледу мимоићи. Међутим, по мом мишљењу та реалност не искључује него подразумева и фиксирање оних основа које обезбеђују да наша земља, а са таквим унутрашњим уређењем и односима буде јединствено правно, и наравно јединствено правосудно подручје. Иако је тешко организациона и функционална питања јединства одвојити, мислим да, кад говорим и пледирам за јединство правосудног система, онда мислим на његову функционалну страну, тј. на подизање на уставно-правни ниво оних начела адресованих и грађанину али и законодавцима, који би обезбедили на тој основи кроз

разлике грађено јединство правосудног система. У оквиру тога, наравно, као битан чинилац правосудног система се, по мом мишљењу, поставља и питање адекватнијег положаја адвокатуре у правосудном систему, односно, чињење једног корака даље од великог остварења да је адвокатура постала уставно правна категорија. Моја је мисао заправо та, да на исти начин, као што се кроз Устав Југославије, кроз начела која обезбеђују судски систем, формулишу начела и остале чиниоце правосудног система и да на тај начин добијемо основе да, упркос разлика и различитих решења, буде остварено уставно начело да свако има право на једнаку правну заштиту.

ГЕОРГИ ЦАЦА, секретар за законодавство и организацију Народне Републике Македоније, председник Савета Адвокатске коморе Македоније

Студијско-научни трактат друга Ботића и продуховљени поздравни говор, који по ничему не одступа од беседе друга Варадија, које смо имали задовољство јуче да чујемо, и досадашње деловање адвоката и адвокатуре у целини, по мом дубоком уверењу чине потпуно излишним расправу о потреби адвокатуре и у самоуправном друштву.

Адвокатура као функција је једна реалност, која се у досадашњем постојању социјалистичке Југославије потврдила и као његова неопходност. Мислим да је то једно од достигнућа нашег система, његових идејних основа, но и остваривање практичне и практицистичке политике, већ у погледу његовог развика, његове садржине и његове суштине, и ако је то тако, а ја сам убеђен да је тако, онда се поставља питање, шта у погледу односа друштва и адвокатуре треба расправљати. Наиме, постоје питања и ствари које треба расправљати. Мислим да полазећи од реалности односа треба расправити само један њихов аспект, наиме треба расправити карактер и начин остваривања тих односа, да би се отклонили сви они неспоразуми који се још понегде и понечему јављају. Желим пре свега истаћи да би било веома штетно да друштво и по његов самоуправни развика ако адвокатура остане његов привезак, или његова продужена рука, јер самоуправни систем и самоуправно друштво у целини значи и висок степен самосталности и нарочито висок степен одговорности. Самоуправљање, као доминантни друштвени однос, који је на најнедвосмисленији начин потврђен последњим уставним амандманима, ствара основе за све већу одговорност, за све већи квалитет те одговорности како ради остваривања самоуправљања као система, тако и нарочито ради остваривања права у том систему и све оне узајамности права и обавеза које произилазе из самоуправног положаја грађанина, човека, радних људи и радних организација.

У овом светлу мислим да је афирмација и положај адвокатуре у нашем самоуправном друштву једно од веома битних

мерила, прво, за степен демократичности друштва и друштвених односа, друго, за решеност друштва да обезбеди и оствари законитост, треће, за одлучност друштва да штити и заштићује друштвене вредности, и четврто, идејне усмерености друштва, да се обезбеде гаранције положаја уставно и друштвено утврђеног и верификованог положаја, човека грађанина, радног човека и радне организације. Мислим да су ова мерила заједнички интерес и самоуправног друштва и адвокатуре, и ради тога видимо друштвену неопходност да се ови заједнички циљеви и заједнички остварују. Ја изражавам своје лично задовољство да могу после поприлично дугог деловања у органима адвокатских комора и Савеза адвокатских комора, и након онога што сам на разноразним саветовањима и окупљањима адвоката и на другим местима чуо, да констатујем да је основни однос друштва или јасније речено државе према адвокатури у основи потврђивао и недвосмислено изражавао решеност заједничког деловања у остваривању заједничких циљева, велим у основи, јер је било осцилација, јер сам ја као члан Пленума и председник Савета адвокатске коморе Македоније био у положају да учествујем у расправи о питањима која у својој основи нису могла бити прихваћена за адвокатуру не као приватну професију, већ као друштвену делатност. Али, оно што је у свему томе у овом моменту једна реалност, дозвољавам и слободу да изразим своју дубоку увереност да ће у наредном периоду у ономе расправљању још нерасправљених или недовољно расправљених питања доћи и бити остварена она неопходна узајамна између државних органа и адвокатуре као друштвене службе, да би се могла наћи најоптималнија и најцелисходнија решења за друштво, а тиме, рекао бих и за адвокатуру. У свему овоме ја мислим да не смемо гледати никакав сукоб интереса, никакве антагонистичке и разорне позиције већ морамо обезбедити једну такву синхронизованост у акцији и у деловању која ће углед адвокатуре потврдити, а понегде га и повратити. Признање које је одато првој конференцији адвоката, пуна самоуправност адвокатуре, након доношења Општег закона, чланство и запажена активност југословенске адвокатуре у Међународној унији адвоката, мислим да су чињенице, без сваке сумње указују на реалне могућности за најуспешније решавање проблема који се, рекао бих, нормално јављају у друштву у развиту са динамизмом који по који пут и његови носиоци тешко могу да схвате. Уверен да ће односи у наредном периоду да се развијају у овом правцу, ја бих упутио лични апел адвокатима и адвокатским организацијама да се најактивније укључе у предстојећи веома обиман, мукотрпан и одговоран рад на остваривању уставних амандмана, на изградњи правног система у Југославији као целини, у републикама и покрајинама, на уређивању односа на знатно новим основама, на свему ономе о чему су другови Бетваји и Воргић говорили. Ја мислим да је учешће и та сарадња адвоката и адвокатских организација неопходна, јер сам убеђен да ће они тим својим учешћем и сарад-

њом унети не само своје искуство, већ и знање и познавање и нарочито своја сазнања заснована на осећању демократије, поштовању права, њиховом остваривању и заштити.

МИЛОРАД БОТИЋ, адвокат у Новом Саду

Ми смо већ више пута констатовали да нема сукоба између адвокатуре и друштва, међутим, више пута смо подвукли и то да има извесних неспоразума између адвокатуре, ако хоћете, адвокатских организација, адвоката и друштва. Када кажем да нема неспоразума између адвокатуре и друштва, морам рећи истину да ни не може бити неспоразума између адвокатуре и друштва, јер свако друштво формира и обликује адвокатуру онакву каква му треба. У старим друштвеним структурама адвокатура је била служба, не овако организована као сада, али је углавном имала исте задатке и циљ, да заступа, брани појединачне интересе у једном друштву које је замислило општи интерес и формирало га и изразило га кроз законе, а у које је укључило и појединачни интерес. Лоше је оно друштво у коме се не може ускладити појединачни интерес са општим интересом, и пошто су адвокати кроз историјски развитак у основи имали исти задатак, они су заступали и бранили своје клијенте са појединачним интересима тражећи њихово место и остварење њихових интереса у општем интересу, па је само могло изгледати да су они у сукобу са тим поретком који је прописао те законе. Дакле, то је једна нелогичност, једна историјска неистина и једна неприхватљива констатација. Никада није било сукоба између адвокатуре и друштва. Било је неспоразума кроз читаву историју, ви те неспоразуме и знате, било је чак и драстичних неспоразума, а с друге стране било је и неспоразума између појединих адвоката који су можда вршећи своју дужност понешто учинили, што је могло изгледати друштву као супротстављање адвокатуре, према општим нормама. Када се данас говори о том неспоразуму између нашег друштва и наше организације и наше адвокатуре ја смело тврдим да је то једна заблуда која проистиче из једне архаичне дилеме. Ми сви, све до скоро говорили смо и успостављамо још увек дилему и пишемо је у нашим документима, износимо је на нашим састанцима, та дилема је и сада присутна па и у нашим данашњим дискусијама: да ли адвокат индивидуално може обнашати једну јавну службу у социјалистичком самоуправном друштву. За мене је то једна превазиђена дилема, и ми се морамо те дилеме ослободити и ако се ослободимо те дилеме и занемаримо је онда неће више бити оног основног неспоразума између нас и нашег друштва. Оно што је говорио уважени професор Бетваји ми морамо на концепту развоја самоуправног друштва (истина, научна мисао није разрадила основне идеје овога концепта, па нам је данас сигурно на данашњем састанку то врло тешко говорити како и у детаљима то треба извести),

подвући и решити питање како се може вршити јавна служба кроз овакву организацију рада. Ја мислим, разуме се, то је само мисао која нема научну подлогу али која има свој извор у принципима самоуправљања да адвокатура није јавна служба по својој организацији, већ да је јавна служба по својој функцији, по своме карактеру. По концепту самоуправљања њену организацију ће спровести не држава, не државна управа, него сами адвокати. Тако ја у принципу схватам идеју и мисао самоуправљања. Њена организација ће се поставити рецимо, кроз коморе, кроз данашње постојеће адвокатске организације. Оне су од увек за мене биле друштвена организација ове наше друштвене службе. Ја сам увек некако гледао да је та наша професионална друштвена организација, комора. Да је она та као на пример и суд, Геодетски завод, или не знам шта. Дакле, ако тако поставимо ствар, а морамо чини ми се поставити и у даљој разради те идеје о самоуправљању, онда је довољно да закон каже да је адвокатура јавна служба, да ће се организовати на принципима самоуправљања и да ћемо ми адвокати морати изнаћи конкретне организационе форме нашег рада.

На то се одмах надовезује и друга тема. То је питање адвокатуре у удруженом раду. Ја мислим да ту нема више дилема и неких потешкоћа. Колега Варади је то лепо изнео, цитирао прописе, ја их нећу цитирати, јер мање више ви сви то знате и мислим да на постојећим законским прописима, а којима су дали подлогу и садашњи амандмани, можемо формирати удружене или заједничке, како хоћете да их назовете, адвокатске канцеларије које нико не могу бити ортаклук, јер нису ортаклук по својој природи. Ми не удружујемо капитал, и не делимо никакав капитал. То је категорија из буржоаског права. Ми удружујемо рад, нешто мало средстава за рад, машине, столице, а чак и то не морамо јер и то можемо купити касније, па бити заједничка својина. Ми удружујемо рад, ми организујемо наш професионални рад кроз удруживање, а не у циљу стицања наших основних средстава за живот, организације. Углавном у циљу да боље, савременије, организовано и квалитетније, на чему нарочито данас морамо инсистирати, пружамо правну помоћ. Према томе за мене је свака форма, а углавном је то и став Коморе, удруживање, без обзира на строга прописана облика. Уосталом и немамо неке прототипове. Свака форма одговара ако испуњава ова два-три критерија. Има још једна сасвим архаична дилема. Како се може једна јавна служба водити без неке контроле. И то је отпало. Ми у самоуправном друштву изграђујемо самоконтролу. Ми ћемо се сами контролисати. Наше друштво иде за тим. Да ли смо још на том ступњу или нисмо, то је још питање развоја. Основна друштвена контрола, она остаје, она ће се обезбедити законом итд.

У вези са том темом: друштво и адвокатура, хтео бих да кажем још једну своју идеју, која је сада прикладна за казивање. Ми у будуће на нашим састанцима, скуповима, кроз нашу професионалну штампу и на други начин, треба далеко актив-

није да се бавимо савременим проблемима адвокату̀ре, нашег правног система, друштвеног система и правосудног система. Ја мислим да су сасвим и погодни и остварени већ и услови за то. Мислим да је овај наш јубилеј прошлост достојно обележио, а сада да се окренемо садашњости. Ту су гаранције, како је лепо рекао наш колега Балагија, наше млађе колеге, који немају ни потребе ни разлога да много мисле на оно што је било, а уколико је то важно они то и знају. Ја мислим да ми сада треба да решавамо савремене проблеме, а нарочито питања нашег положаја у самоуправљачком друштву. Не само нашег положаја, него и изградње правосудног система, па и правног система. Ја немам јасну представу о томе, али сагледавам прилично широку, неиспитану и непредвидљиву област, где ми треба као правници, а и као адвокати, да развијамо своје снаге.

Ја мислим да је положај адвоката данас сасвим другачији у друштву. Данашњи адвокат више не треба да је књижевник, ни да је сликар, или да је професор, јер наше друштво има такве стручне људе, па ни да је професионални политичар. Он првенствено треба да је правник! Наш положај у друштву, где је извршена подела рада, где се морају људи чак и уже специјализовати, одређен је самим временом. Прошло је време 19. века када је интелектуалац био општи зналац. Хоћу да кажем то, ми треба да се оријентишемо, то је оно што ми у садашњем друштву треба да чинимо као правници и као адвокати, на теоријску и практичну разраду велике идеје стварања самоуправљачког друштва, самоуправљачког права и самоуправљачког правног и правосудног система.

АРПАД ХОРВАТ, покрајински секретар за правосу̀бе

Изражавам лично велико задовољство што сте у овом делу вашег радног дела јубилеја управо се определили тематски за она актуелна друштвена питања која су везана управо за даљу афирмацију адвокату̀ре у учвршћењу њене позиције у самоуправном систему, а посебно да осетите ону позицију, ону улогу коју и сами треба да учините кроз остваривање ваше функције на самом учвршћењу тог самоуправног система. Мислим да је управо значај тога што данас осветљавате онај пут који треба управо да мобилисани својим сопственим снагама, дате допринос ка афирмацији саме адвокату̀ре с једне стране и да дате допринос о учвршћењу тог самоуправног система, чији допринос ви данас обележавате.

Други моменат мислим да је јако значајан што се управо налазимо пред доношењем Закона о адвокату̀ри у Покрајини и да покушамо кроз данашње осветљавање да нађемо још нове аргументе и да расветлимо сва она питања која су још остала спорна у покушају изналагања таквих решења која би била изнета пред Покрајинском скупштином и посланицима, који би требало коначно да дају реч у доношењу тога закона. Мислим

да ћете ми дозволити да констатујем и сам да смо сведоци видних резултата активности адвокатури које је она учинила, које је била усмерила у правцу афирмације човека и заштити његових права, његових слобода у правцу братства и јединства, равноправности народа и народности Покрајине. Слободан сам да кажем да је и ова активност управо допринела општем прогресу, прогресу који је усмерен на и у правцу изградње материјалне културе и социјалног напретка радног човека Покрајине, у правцу учвршћења социјалистичке законитости као битног чиниоца самоуправног и ослобођеног радног човека. Једном речи, руководећи се начелом хуманости, управо сте дали тај допринос који убрзава процес ослобађања човекове личности.

Уједно треба да кажем и то да је такву активност омогућила управо чињеница да је адвокатура добила свој друштвени карактер инкорпорисан у самоуправном систему, који јој је омогућио да у вршењу своје функције остварује управо тај резултат. Одатле данас, када говоримо о одређивању места и улоге адвокатури у друштву, управо морамо водити рачуна о овоме. Свесни смо да је развојни пут адвокатури био сложен. У том развојном путу карактерисала су се, по мојој оцени, два елемента која су значајна. Управо елемент прерастања адвокатури и службе према државним органима у службу радном човеку, и други моменат, прерастање из службе јавног поретка под контролом државних органа у друштвену службу. Друштвена служба, о чему сте ви на неколико годишњих скупштина и радних састанака разговарали, карактерише се управо оним битним елементима који треба да остваре њену функционалност, а то је самосталност и независност у раду. Поред овога момента долази и други значајни моменат, а то је управо право на самоорганизовање адвокатури. То су две компоненте — гаранције које ће управо омогућити остваривање оног задатка који данас друштво и поверава. Но, међутим, управо афирмација друштвеног карактера адвокатури као службе, данас захтева, дозволите да укажем на три момента. Прво, велику одговорност за вршење поверене функције, првенствено функције одбране о кривичном поступку и у свакодневном пружању правне заштите грађана у остваривању њихових права. Други моменат јесте одговорност за свој сопствени разлог, то мислим прво бригу за све будуће носиоце ове функције као и за усавршавање постојећих носилаца ове службе. Мислим да је брига у погледу развоја кадра, посебно та активност о којој сте неколико пута већ говорили — о том подмлатку, који је потребно нужан да се регрутује управо из редова оних будућих колега који ће након завршетка студија да се опредељују за вршење ове функције код самих адвоката. И трећи моменат јесте управо самоуправно организовање адвоката. Мислим да ту није било никаквих дилема да Покрајински закон не треба да регулише те видове организованости. Но, мислим да вам укажем управо на једну нужност, а ви сте то исто учинили, да та самооргани-

зованост захтева и даљи процес демократизације, да сте о томе дали већ познате напоре и резултате и да управо овај моменат захтева приближавање адвоката грађанину, приближавање адвоката радном човеку, управо на његовој основној заједници, где он остварује најшири круг својих интереса, и не само да их остварује, већ их својом активном улогом и учвршћује и доприноси. Зато мислим да је та веза адвокатуре и адвоката у односу на општину, у односу на општинску скупштину, да се ту мора обезбедити даљи процес демократизације. Вероватно ће бити излаза у том правцу, ја слободно размишљам као и сви други грађани у ком правцу би се адвокат у општини могао интегрисати у једну заједницу. Можда је излаз у прерастању постојећих радних одбора у неке основне или у општинске заједнице адвоката са одређеним овлашћењима, које би се у самоуправном договору могле препустити у данашњем развоју адвокатама. Да ли би управо тако једна општинска заједница адвоката далеко ближе остваривала ону своју позицију, ону друштвену афирмацију, оне материјалне услове, ка пуној њеној афирмацији, доле непосредно на терену код своје Скупштине општине, јер у суштини када погледате позицију општине, она је већ у данашњем уставном концепту. Њој је поверено стварање услова за остваривање слободе и права грађана и управо заштиту тих слобода и права. Ако пођемо од тога онда не можемо пренапрегнути ту околност да адвокати у остваривању те своје функције морају непосредно да сарађују са Скупштином општине и морају да доприносе да би општина могла што пре да оствари ту њену функцију. Хоћу да кажем у функцији друштва да ту нема противуречности, нема разлаза између интереса једних и интереса других, већ управо синхрон једног и другог треба да да свој допринос томе. Мислим да је у склопу давања таквог карактера у адвокатури да идејних дилема нема, и да оваква позиција адвокатуре данас не дозвољава било какву изолованост адвокатуре од друштва, нити тражења такве аутономије која би адвокатуру ставила у једну другу позицију ван друштва, да се залаже за интересе који би били њени сопствени, али не и у интересу у склопу читавог друштвеног механизма и њеног развоја. У том склопу се може посматрати адвокат, што сте ви данас констатовали, да се он не појављује као вршилац одређене приватне професије, већ да не понављамо оно што је неспорно да без обзира на видове организованости пружања правне помоћи управо и један и други и трећи вид треба да да онај синхрон, онај допринос да би се друштвена страна у вршењу функције у пружању непосредне помоћи грађана у остваривању његових права што пре и најлакше и остварила.

Мислим да та начела остварују основу будућег законодавног рада, и могу да кажем да и у пројекту предлога закона управо је то и речено. Ја морам такође да констатујем и ту чињеницу да су односи успостављени између органа Покрајинске скупштине и Адвокатске коморе заиста на врло високом ни-

воу. Морам рећи такође и то да је постигнута у потпуности синтеза управо у оном смислу да се није појавила подвојеност, да је законодавна делатност поверена само законодавним органима а да је борба за негативне појаве у адвокатури и афирмацији адвокатуре поверена само адвокатури, јер ако смо за принцип развоја и изградње таквог самоуправног друштва, ако је адвокатура саставни део тог самоуправног друштва, онда и државни органи управе у том смислу морају се уклопити да то буде израз заједничког деловања, и мислим да у том виду и такав ниво сарадње управе обезбедио би да смо у досадашњем развоју, тј. у изградњи предлога законског пројекта у адвокатури постигли управо тај ниво да смо отворена питања sveli можда на три.

Ја бих био слободан само да констатујем да одређено залагање које је било изражено у том степену да се и адвокатури да, односно адвокату, да се исто и они изједначе у потпуности са позицијом радног човека у радној организацији, односно да израста на тај степен а не како је у уставном праву речено да му се доводи та позиција у основи идентично. Мислим да је ово питање као и питање које се отвара са видом организованости, односно видом удруженог рада адвоката у адвокатским радним заједницама, да она захтева у данашњим условима далеко више времена, више истраживања и више труда. Но, могу да кажем то, да је данас врло тешко изједначити исти положај радног човека, односно адвоката, као радног човека, и радног човека у удруженом раду у његовој основној радној организацији. Јер и у позицији радна организација има своје обавезе према друштву, материјалне обавезе према своме друштву, и тај радни човек у радној организацији, док у дохотку у коме је он остварио и у оном делу дохотка који је намењен за личне дохотке обезбеђује један део за подмиривање оних његових ширих потреба које се изражавају кроз здравствено осигурање, односно кроз социјално осигурање у целини. Одатле, у позицији адвоката када гледамо сигурно пошто врши одређену делатност, да је он дужан друштву да даје одређене доприносе, захватању пореза на интелектуалне услуге, а да у оном општем делу с друге стране учествује у сафинансирању, већ на виду начела на којима се изграђује социјално осигурање, да доприносе за подмиривање својих потреба, везано за здравствено осигурање.

Други моменат око радних заједница.

Ми смо прихватили у целини, мислим пракса која се развила овде око рада адвоката у удруженом раду у заједничким канцеларијама, мислим да ту дилеме нема у оном смислу да ли се такав вид рада појављује као вид ортаклука. Но, међутим, покушали смо да дамо разлику у том смислу, која би се разлика ипак појавила између удруженог рада, између рада адвоката у адвокатској заједници, односно у заједничким канцеларијама или у радној заједници. Мислимо да би ту ипак била разлика, која у суштини и изражава оно шта је радна заједница. Радна заједница, ако погледамо позицију радног човека у рад-

ној организацији, јесте самоуправни израз положаја радног човека у радној организацији. Одатле смо ишли управо у оном решењу да положај радног човека, односно адвоката у адвокатској радној заједници буде управо онај самоуправни израз њиховог удруживања рада и њихових средстава, а да однос према друштву, односно друштвеној заједници управо буде на истим, изграђена је у основи истим оним начелима као што се то изграђује и у радној организацији. То је један битан и квалитетан моменат који га чини различитим у односу на рад адвоката у заједничким адвокатским канцеларијама. Но, међутим, оставимо то да пракса и будући рад ближе око тога реше.

Време много не дозвољава, али дозволите да вам кажем неке мисли у вези са проблемима који се појављују око стажа.

Мислим да су отворена два питања, једно око дужине стажа и друго питање да ли група радних људи која је без стажа стиче право на полагање правосудног испита. Ја не бих рекао да је реч о радним људима који без стажа стичу услове за полагање правосудног испита, реч је о колегама који раде у привреди, реч је о колегама који раде у управи. Сигурно да морамо поћи од такве једне друштвене потребе, од позиције удруженог рада, од позиције радног човека у удруженом раду у његовој радној организацији. Тај дипломирани правник коме је поверена правна служба у радној организацији данас такође мора да буде квалитетан и стручан у остваривању свих оних процеса који су везани данас за општи друштвени проблем око неликвидности, односно омогућавање да до тих правних спорова међу радним организацијама не дође. Одатле мислим да је нужно омогућити и таквој једној друштвеној потреби да после одређеног једног временског периода, вршења те правне службе у радној организацији, да ипак признамо да је стекао одређено и правно искуство ради задовољавања такве потребе и да се то може на одређен начин и признати, односно верификовати кроз правосудни испит. Ја мислим да је ту посебни проблем око стажа, мислим да је то друштвени проблем, пре свега у стварању кадрова. Другови, и професор Бетваји и проф. Воргић, указали су нам на проблеме Правног факултета и на оријентацију на факултету у Новом Саду у погледу изградње кадра. Сигурне су две основне дилеме: како у данашњем сложеном механизму, односно у развоју правне науке и правне мисли, обезбедити такав један кадар који ће бити у стању што лакше и што брже да се укључи у оне друштвене токове, да би он као даљи креатор и примењивач права могао да оствари ту функцију. Ту су две основне дилеме, да ли изградити, да ли подржавати кроз реформу универзитета, управо такав карактер тог правника који ће бити један универзални стручњак, пре свега енциклопедиста, познавалац у најширем смислу правне знаности, или пак опредељење укључивању универзитета, односно правног факултета са праксом и изграђивати кроз одређене смерове кадар за одређене уже специјалистичке потребе друштва.

То су две основне дилеме на које читав тај процес развоја универзитета код нас данас у земљи мора да да одговор,

са те стране, а мислим да је она мисао дубоко одраз реалности — да без свог сопственог залагања и стручног уздизања ми не можемо да говоримо. Тај је проблем толико присутан јер брза изградња правне науке и мисли у целини тражи да се то знање обнавља у одређеном периоду без индивидуалног личног рада, данас ни један правосудни кадар не може да ради. Одатле се тешко може бранити само она теза да ће нама само период времена стажа од три године обезбедити онај стручни ниво који би био неопходан. Ми морамо и имамо један други друштвени захтев који је израстао на нивоу друштвене категорије, а то је да се све друштвене функције, а ми ту говоримо о правосуђу а подразумевамо и адвокатуру, налазе у тој позицији да су сва та места само под истим условима доступна. Мислим да не бисмо могли обезбедити интерес и оно залагање да стварамо двојност у правосудним испитима: један, услови за адвокатуру, а други, услов за друге раднике у правосуђу, односно за стицање одређених услова у вршењу функције као што су радници у привреди, мислим одбрана и заступање своје организације пред судом, пуноправно заступање у поступку пред судовима своје организације. Зато се мора поћи од те друштвене реалности, хтели не хтели ми морамо признати, јер данас и војвођанско правосуђе са кадровима управо се налази у истој тој позицији, имамо одређено одливање кадра у привреду. Мислим да је добро то што је у привреди у вршењу тих друштвених функција данас сазрела свест да правну службу могу да врше само квалитетни радници, управо ће нам то бити сигурност и гаранција у погледу јачања законитости коме треба да тежи читаво друштво.

Ево, покушао сам да дам ова светла која нам у данашњим условима онемогућује да оцењивање да ли стаж од две или три године треба да буде шира или чвршћа гаранција, већ полазимо од онога стања које је данас затечено. Нажалост морам рећи и то да се у изградњи, односно у доношењу тог Покрајинског закона о правосудном испиту, имајући у виду краткоћу времена, имајући у виду правни континуитет који се мора обезбедити са остваривањем уставних амандмана у целини, имајући у виду овај временски теснац, ми смо само најужу консултацију са Адвокатском комором обезбедили у том правцу. Но, међутим, битно је преузимање можда измене неких основних чланова тога закона што нећемо битно моћи да урадимо. Но, међутим, остаје даље, и ја бих тиме и завршио са једном таквом мобилизацијом и залагањем друга председника и органа Адвокатске коморе да та сарадња са органима Покрајинске скупштине не буде само на нивоу доношења Закона о адвокатури, већ управо да ангажујемо све наше снаге у правцу изградње правосудног система, односно свих оних закона који ће бити везани, где ће Социјалистичка Аутономна Покрајина Војводина остваривати своје оригинално право на регулisaњу правосудних закона, у односу на онај део где ће радни људи у заједничком интересу јединствено регулисати одређену материју у области правосуђа на нивоу републике.

МИША ЧАЈКОВСКИ, адвокат из Скопља

Пре свега, пошао бих од речи др Недељковића, који нам је синоћ пре оне дивне изведбе „Ревизора” рекао, а то је да „људи, човек уопште, живи у две сфере, психичке сфере,” а то је сфера, ако сам га ја схватио, сфера поезије и сфера стварности, па се сада поставља питање за мене лично у којој смо ми сфери. Ја сматрам да је адвокатура, адвокат у сфери реалности, за мене за адвоката код нас, за адвокатуру важи онај принцип „*pertinentia se quitur principale*”. Што то значи за мене? Значи да смо ми део, саставни део, једног правног друштвено-политичког система, мислим као адвокатура а не као људи, и између адвокатуре и државе мора постојати принцип корелације. Појава страха да се не појави адвокат у општини, или да се не појави адвокат у истражном поступку, или да заступа оштетни захтев, мислим да није реална, да нема реалне основе. Јер сваки онај ко је јак воли да има јаког противника, противника не у смислу антагонизма, него у смислу борбе супротности. Ако један председник општине није у стању да прибави једног адвоката и његов општински суд је годинама без адвоката слабост је тог председника, односно тога собрања, односно те скупштине општине, јер, дозволите ми, постоје општине и општински судови где ми немамо адвоката. Да ли је то због тога што су услови тешки, или зато што одговорност лежи баш на том друштвено-политичком органу, ја мислим да је баш одговорност ту. Како ће један добар адвокат доћи у једно мало место ако он не може да обезбеди канцеларију, ако не може да обезбеди стан, ако не може барем за годину дана да буде сигуран да његов приход неће неко да убере. Значи, овде смо ми чули, рекао сам у почетку пуне мисли, али сматрам да за развој наше адвокатуре основна ствар је поћи од самога адвоката, од самога радника адвоката.

ИВАН ВУКОВИЋ, председник Врховног суда

Пре свега, пошто сам овде присутан у име Врховног суда, желео бих да се посебно захвалим и истакнем велики труд и залагање референата, свих а пре свега друга Ботића, који нам је заиста на један рељефан начин не само фактографски, приказао педесетогодишњи развој адвокатуре у Војводици и Коморе њене, него нам је и дао одређене оцене тог развоја, веома пластично приказао допринос адвокатуре, а нарочито појединих адвокатура у развијању прогресивне идеје и мисли а уз то, ја сам бар био, имао могућности и времена, прочитао сам све реферате и видео да је он на један посредан начин то учинио и за правосуђе а посебно судство, јер је кроз одређену документацију приказао нам и стање судова у одређеним етапама, које је он у свом реферату приказао. Мислим да је то стварно један велики допринос и нама у правосуђу, а посебно у судству, у

том смислу ја му се и овом приликом и на овом месту захваљујем. Мислим исто тако, ови реферати су један сигурно велики допринос управо у третирању ових питања и проблема који сада тангирају и интересују адвокатуру. Ја бих се само у односу на прву тему „Адвокатура, друштвене службе и самоуправљање” осврнуо са пар речи, и лично мислим да је друг Ботић и данашњим излагањем указао да је адвокатура друштвена служба управо и самим вршењем те њене основне функције друштвена служба. Сигурно је да сам ја тражио нешто и преко тога, ја сам то већ неким приликама и говорио. Ја бих и овом приликом рекао да оно што је преко тога, то што сам и јуче рекао, да адвокатура треба да саучествује у креирању тог нашег новог социјалистичког права, самоуправног права на свим нивоима. Е сада се ту поставља само питање — како? Јасно је да ту може и појединачно, а мислим да се још више може дати и организовано. Једна од мојих идеја је управо у повезивању овога реферата друга Попадића са овом првом функцијом у проширивању те друштвене функције адвокатуре у том креирању права кроз доношење закона почевши од федерације, републике и покрајине, и нормативних аката у радним организацијама и општинама, на тај начин што кроз праксу сваки појединац види шта је и како је регулисано, да ли су те постојеће норме одговарајуће, шта треба мењати, све то кроз свој конкретан предмет види најбоље и најдаље, један кратак осврт, једна белешка свега тога и скупљање тога у један центар. Да ли ће то бити Адвокатска комора, да ли би ми можда на нивоу покрајине требали организовати један документациони центар, мислим за све правосудне факторе и адвокатуру, сад неко је меће у правосудје, а неки ван. Без обзира где је стављају, тада то имамо у центру и да повремено када имамо тих примера доста, који могу послужити за једну анализу за приказ да онда договорно, организовано се то припреми, продискутује пред одређеним телима органа или Коморе, мислим или органа у општинским организацијама и да се извуче једна синтеза тог резултата и то достави оним представничким телима којима је то задатак. Мислим да је то један друштвени допринос који не би морао много да ангажује појединца, јер ипак у вршењу ове основне функције, адвокатура и адвокат су доста временски ангажовани и у теснацу су да би сами увек и у свакој прилици овако појединачно учествовали, али мислим на један овако организован начин, мислим да би тај део друштвене функције ван овога, основне функције био, о чему су говорили иначе и претходници много овде био велики допринос и јасно повезивање непосредно, са представничким телима мимо посредника, и управо на тај начин да адвокатура дође, и мислим да већ може доћи ангажовање мимо својих искључивих проблема. Ја не кажем да у том ангажовању не треба да буду изношени и проблеми адвокатуре уколико су они такви да их треба да разрешава представничко тело.

Мислим да је на овом плану веома важно управо због тога и ангажовање адвокатуре, што је наше друштво, иако соци-

јалистичко друштво, оно ипак конфликтно друштво, оно има одређене противуречности, између одређених регија, чак ако хоћете и у удруженом раду, у одређеним гранама и тих противуречности имамо доста. Имамо ту подељену нормативну законодавну надлежност за које треба имати по мом мишљењу разумевања, јер имамо и таквих схватања, да шта ће нам не знам републички закони када је то могло бити кодифицирано једним јединственим југословенским, или код нас шта ће нам покрајински кад то може једним републичким, мислим да то овом приликом овде не треба објашњавати, сигурно је да ће нам многи републички закони бити веома слични или исти, али не можемо оспоравати право свакој републици да она у оној области има своје законе у којој није дошло до споразума да то буде у надлежности федерације. То су разни историјски и други услови и разлози за то. Исто тако, постоје у нашој Покрајини велики историјски и други разлози да одређене односе самостално регулишемо, иако много разлике неће бити између покрајинских и републичких закона. Но, управо због тога што имамо овакву законодавну поделу, мислим да адвокатура треба да се бори, као и они јасно, законодавни органи, да иако ће то бити у различитим компетенцијама, али одређена питања би требало да се боримо да буду на исти или сличан начин регулисана. Мислим, када је реч о адвокатури, ту је тренутно интересовање, ова питања, не знам стажа, не знам испита, не знам упис у Комору, да ли ове категорије могу, не могу, ја мислим да би се морали преко Савеза адвокатских комора и преко комора некако борити да то буде на веома сличан или исти начин регулисано, са свим поштовањем да је то у компетенцији република, односно покрајина, да нам то не смета, али да идемо на те тако зване претходне договоре и да кажемо, то су та горућа основна питања и нужно је да се регулишу на исти или сличан начин. Јер узмемо закон Босне као што смо чули, или Србије, омогућава упис у Адвокатску комору са стажом од две године, са правосудним испитом и ништа више. Али сви се боримо да једанпут уписан адвокат у једну комору, код прелаза у другу комору, аутоматски има права да врши даље функцију адвоката. Или рецимо, овде се залажемо да судије Врховног суда, ако нису у оној категорији када су полагали испите, немају право уписа у адвокатску комору, а Закон Републике Србије каже да судије Врховног суда, и не знам, њима одговарајуће функције, самим тим што су судије имају право уписа у Адвокатску комору и вршења адвокатуре. Шта сада доводимо у ситуацију, каква је сада ситуација? Настаје таква да ће људи, ако им је то да буду адвокати или судије Врховног суда, отићи у Београдску комору и уписати се и биће и вршиће ту функцију тамо одређено време и после ће доћи, преписаће се у Адвокатску комору Нови Сад, и Нови Сад не може да одбије јер је ипак усвојено начело адвокат у Југославији, ако је већ једанпут уписан, да он и даље врши, може имати право да и даље врши ту функцију. Видите, то су таква питања, мислим, која по мом уверењу нису специфична за одређена подручја, да их

је апсолутно нужно на различите начине решавати, а ако пак усвојимо да је нужно, мислим да онда неке норме не би могле бити прихватљиве, је ли да је једанпут негде уписан у комору адвокат, без обзира на услове, има право у другој републици да врши адвокатуру. Мислим, ја овде износим само ту идеју неоспоравајући право републикама и покрајинама да одређене основе регулишу по свом изворном, што кажу уставном овлашћењу, али знам да и у тим односима између не само законодавних фактора, него и оних који доприносе, је ли у доношењу тих, а мислим да је и адвокатура једна од тих која доприноси креирању тог права, па да и оно пошто има своју самоуправну организацију и преко те организације то чини. Мислим да је то једна друга, интересантна и значајна ствар.

И још на крају да завршим, с обзиром на време и потребу да се што пре заврши, нама у судовима је у интересу да имамо стручну и коректну адвокатуру, јер то олакшава наш посао, и уколико наша подршка нешто значи, ми смо увек спремни подржати залагање у том правцу, сва она која адвокатура буде постављала. Ја мислим, ми смо овде доста чули и видели, да не само на подручју Војводине, него и да питање односа адвокатуре друштво дели није такво питање које изазива извесних сумњи да се, односно да ће се ствари решавати на штету адвокатуре.

Faint, illegible text at the bottom of the page, possibly bleed-through from the reverse side.

је промовисати и да се не ради о нешто другој, а ако је
... да је још једном, мислим да овај нешто другој не би могло
... је ли да је још једном мислим да овај нешто другој не би могло
... да је још једном мислим да овај нешто другој не би могло
... да је још једном мислим да овај нешто другој не би могло
... да је још једном мислим да овај нешто другој не би могло
... да је још једном мислим да овај нешто другој не би могло
... да је још једном мислим да овај нешто другој не би могло
... да је још једном мислим да овај нешто другој не би могло

... да је још једном мислим да овај нешто другој не би могло
... да је још једном мислим да овај нешто другој не би могло
... да је још једном мислим да овај нешто другој не би могло
... да је још једном мислим да овај нешто другој не би могло
... да је још једном мислим да овај нешто другој не би могло
... да је још једном мислим да овај нешто другој не би могло
... да је још једном мислим да овај нешто другој не би могло
... да је још једном мислим да овај нешто другој не би могло

Уређивачки савет:

Др Никола Воргић, декан Правног факултета у Новом Саду, др
Бранко Петрић, судија Врховног суда Војводине, Јерко Курбатвински,
судија Вишег привредног суда у Новом Саду, Милош Бакић, секретар
Покрајинског извршног већа у Новом Саду, др Густав Керпел, адвокат
из Вршца, др Стојан Михајловић, адвокат у Зрењанину, Ружа Дулић,
адвокат у Суботици, Иштван Коша, адв. припр. Нови Сад и Милорад
Ботић, главни и одговорни уредник.

Уређивачки одбор:

Милорад Ботић, гл. и одговорни уредник, Славко Мишић, Оливер
Новакоскић и Золтан Корхец, чланови Одбора.

Гласник издаје и власник је: Адвокатска комора у САП Војводини,
21000 Нови Сад, Змај Јовина 20. Годишња претплата 40 на., за иностран-
ство двоструки износ. Цена једног броја 5 на. Тек. рн. 657-8-419. Штамп
штампарија „БУДУБНОСТ“, Нови Сад, Шумадијска бр. 12.

